Sfântul Roman Melodul

Imnele pocăinței

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROMAN MELODUL
Imnele pocăinței / **Roman Melodul**;
trad.: Parascheva Grigoriu;
pref.: Andrew Louth: Trisagion, 2006
Bibliografie
I. Parascheva Grigoriu (trad.)
II. Louth, Andrew (pref.)
783

ISBN-10 973-88208-0-4

ISBN-13 978-973-88208-0-7

Sfântul Roman Melodul

IMNELE POCĂINȚEI

Studiu introductiv Andrew Louth
Traducere şi note de Parascheva Grigoriu

EDITURA
T R I S A G I O N

Memoriei tatălui meu,
poetul Ion Enache

Imnografia creştină De la Sf. Roman Melodul la Sfântul Ioan Damaschinul

Cântările imnografice din cultul creştin sunt o practică ce coboară, după toate aparenţele, până la începuturile Creştinătăţii înseşi, şi e de presupus că au fost moştenite din cultul Synagogii iudaice, deşi cea mai timpurie dovadă a existenţei Imnografiei creştine este un fragment păstrat într-unul din *Papirusurile Oxyrhynchus*[1], marcat a fi fost cântat potrivit modurilor muzicale greceşti clasice (în cheie hypolydiană, în modul diatonic hypophrygian, sfârşitul sec. al III-lea). Adesea se susţine chiar că există astfel de imne încorporate încă în Noul Testament (Ef. 1:3-14, sau Filip. 2:6-11) iar Apocalipsa, descriind cultul curţilor cereşti, fără îndoială reflectă oarecum experienţa cultului creştin de la sfârşitul secolului I. Cu toate acestea, există foarte puţine urme ale unor imnuri creştine timpurii propriu-zise, în afară de papyrusul deja menţionat, de slavoslovia îngerească *Slavă întru cei de sus* şi cântarea *Lumină lină*, atestate în secolul al IV-lea ca fiind deja vechi şi care cu uşurinţă ar putea fi datate la începutul secolului al III-lea sau chiar al II-lea, dar acestea sunt doar excepţii. În răsăritul grecesc, secolul al IV-lea nu ne-a păstrat exemple

---

[1] Vezi The Oxyrhynchus Papyri, Part XV (London, 1922), pp. 21-25 (no. 1786), şi J.U. Powell and E.A. Barber, *New Chapters in the History of Greek Literature*, Series 2 (Oxford: Oxford University Press, 1929), pp. 176-178. Datorez această referinţă Dr. Richard Price of Heythrop College, London.

de imnodie creştină precum imnele atribuite sf. Ambrozie al Milanului şi atestate de către Augustin şi de alţii. Desigur, Răsăritul nu este lipsit cu totul de poezie, dar poemele st. Grigorie din Nazianz sau ale lui Synesius din Cyrene abia dacă erau concepute ca imne, deşi mărturiile manuscrise pentru poemele lui Synesius sugerează că unele dintre ele au ajuns mai târziu să fie folosite liturgic.[2] Forma poetică majoră în Răsăritul Grec pare a fi fost condacul, o formă poetică elaborată cu stanţe/strofe (*ikoi*) urmând un model prozodic prestabilit, care se încheie cu un refren. Originile condacului se regăsesc, precum s-a susţinut destul de convingător, în tradiţia cu mult mai bogată a poeziei religioase, cu adevărat teologice, a tradiţiei Siriace, mai cu seamă în poezia sf. Efrem Sirul[3]. Poate că cel mai rafinat model al genului kontakion şi, desigur, cel mai renumit, deşi mai neobişnuit ca structură, de pildă cu două refrene, este, fără îndoială, *Imnul Acatist al Maicii Domnului*, numit astfel pentru că se cânta în picioare (*a-kathistos,* neaşezat), posibil în cursul unei procesiuni (după mărturiile de mai târziu). Cel mai renumit alcătuitor de astfel de condace a fost Roman Melodul, un poet (fapt poate semnificativ) de origine siriană – născut la Emesa, astăzi Homs - care a trăit cea mai mare parte a vieţii la Constantinopol, vremea lui corespunzând îndeaproape perioadei domniei Împăratului Iustinian.

Genul *Kontakia* nu a fost niciodată singura formă de poezie liturgică Bizantină; versuri independente (sub formă de tropare sau stihire) sau chiar grupuri de versuri au fost compuse mereu, poate începând cu secolul al IV-lea

---

[2] Cf. Synesios de Cyrene, tom I, Hymnes, ed Christian Lacombrade (Paris: Les Belles Lettres, 1978), p. 11.

[3] Cf. Sebastian Brock, „From Ephrem to Romanos”, in *Studia Patristica*, 20 (Leuven: Peeters, 1989), pp. 139-151.

sau chiar mai devreme, versuri care însoțeau desfăşurarea liturghiei sau erau introduse între lectura psalmilor în slujbele monastice (ideea că monahismul timpuriu era împotriva cântărilor, regăsită într-o scriere celebră din secolul al 11-lea, *Evergetinos*, nu este atestată mai devreme de această dată[4]). Un grup remarcabil de astfel de tropare este cel compus special pentru slujba Sfințirii Apelor la Sărbătoarea Botezului de către sfântul Sofronie, Patriarh al Ierusalimului în secolul al VII-lea. Ceea ce avea să constituie forma predominantă a cântului liturgic Bizantin era totuşi canonul care a apărut în zorii secolului al VIII-lea. Cei mai timpurii alcătuitori ai unor astfel de canoane au fost trei poeți imnografi contemporani, toți născuți în secolul al VII-lea şi morți în secolul al VIII-lea, toți având legături cu Sf. Ioan Damaschinul şi, mai târziu, cu Țara Sfântă, mai exact cu Ierusalimul, adică Sf. Andrei Cretanul, Sf. Cosma Melodul, şi Sf. Ioan Damaschin însuşi.

A prezenta subiectul imnografiei creştine de la Roman Melodul şi până la Sf. Ioan Damaschin înseamnă, întrucâtva, a trasa istoria ei de la condac la canon. Dar expresia „de la condac la canon" pare a indica o evoluție directă. Or, cuvântul „direct" este aici înşelător: sigur că nu există o dezvoltare liniară. Cu toate acestea, dezvoltarea Imnografiei Bizantine de la condac la canon este socotită adesea a fi astfel. Potrivit cu istoria unanim acceptată, condacul a apărut în secolul al VI-lea (sau poate chiar al V-lea) şi a rămas forma predominantă a imnografiei greceşti timp de vreo două secole. La răscrucea secolului VII şi VIII, a fost înlocuit cu canonul, care s-a impus repede, condacul fiind redus la nu mai mult decât un simplu *proimion* sau *koukoulion* (acum numit simplu condac) şi la primul *ikos*

---

[4] Vezi Andrew Louth. *St. John Damascene: Tradition and Originality in Byzantine Theology* (Oxford: Oxford University Press, 2002), p.20.

introdus după cântarea a 6-a din canon, cum îl avem şi noi astăzi. De ce condacul a avut o atât de scurtă înflorire şi a fost inclus în canon, nu este clar. Aceasta este povestea, mai mult sugerată decât exprimată direct, în celebra carte a lui Egon Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography*[5] şi repetată în lucrări de referinţă precum: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians şi în The Oxford Dictionary of Byzantium.*

Dar povestea nu este atât de simplă (în cele ce urmează sunt mult îndatorat lucrării editorului francez al Sf. Romanos, José Grosdidier de Mâtons, şi strălucitului musicograf şi musician Alexander Lingas[6]). Parte din motivele legate de apariţia poveştii mai sus amintite este de reţinut faptul că, în vreme ce canonul are încă un loc ferm, bine stabilit în cultul bizantin (mai ales, deşi nu exclusiv, la utrenie sau ceasuri), condacul[7], în forma lui originară, nu are nici un rol, afară de câteva rare excepţii. Datorită faptului că, se pare, condacul a fost într-un fel înlocuit de

---

[5] Egon Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography* (Oxford: Clarendon Press, 2nd ed. 1961), pp. 171-245.

[6] Vezi Alexander Lingas, *The Liturgical Place of the Kontakion in Constantinople, in Liturgy, Architecture and Art in Byzantine World* , ed. Constantin C. Akentiev, Byzantinorossica, 1 (Saint-Petersburg, 1995), pp. 50-57 (cu referinţe la literatură, inclusiv scrierile lui J. Grosdidier de Mâtons).

[7] Se referă la forma originară, la rolul şi funcţia iniţială a condacului, aşa cum transpare din imnele sf. Roman. Cititorul va păstra în minte mereu această distincţie. Nu este vorba despre condacul în accepţiunea lui de astăzi, unde reprezintă doar ceea ce, iniţial, era o singură strofă numită **proimion, sau cuculion** care avea, prin structura condensată, rolul de a rezuma conţinutul întregului imn şi de a reda tema principală. Majoritatea *prooimioanelor* sf. Roman au intrat în cult sub denumirea generică, dar incorectă din punct de vedere istoric, de *condac*. Condacul însă despre care se vorbeşte în acest articol era iniţial mult mai elaborat cuprinzând nu o singură strofă, ci 18 până la 24, chiar 26 şi avea cu totul alte funcţii,(n. trad.)

canon, s-a presupus în trecut că el făcea parte din slujba monastică a utreniei, dar mai târziu a fost înlocuit de canon. Aşa cum a demonstrat-o Grosdidier de Mâtons, ceea ce s-a păstrat din condace, pentru a nu lua în considerare forma originară a acestuia - o compoziție lungă, cu fiecare strofă terminată cu un refren – sugerează că acesta făcea parte nu din slujba monastică a ceasurilor, ci din slujbele Catedralei şi era, de fapt, un fel de predică versificată.

Înainte de a merge mai departe, poate că este de folos să facem puțin mai explicită diferența dintre condac şi canon. Canonul, după cum am remarcat deja, apare încă în slujba bizantină ca făcând parte integrantă din utrenie, slujba din zorii zilei. O trăsătură fundamentală a ceasurilor Bizantine este slujba celor nouă cântări biblice, opt cântări din Vechiul Testament, începând cu cântarea de biruință pe care au cântat-o Moise şi poporul lui Israel după traversarea mării Roşii şi nimicirea oştirii lui Faraon (Exod 15, 1:19), o altă cântare a lui Moise (Deuteronom 32:1-43) slavoslovia cântată de mama profetului Samuel, Anna (1Regi, 2, 1-10) şi de profeții Avvacum (Avv. 3: 1-19) Isaia (Isa, 26:9-20) şi Iona (Iona, 2: 3-10) şi sfârşind cu cele două cântări ale celor trei tineri în cuptor, după textul Septuagintei, Daniel (Dan, 3:26-56 şi Dan 3: 57-88 și încă trei versete), şi, în sfârşit, una din Noul Testament, Cân-tarea Maicii Domnului şi cântarea lui Zaharia, luate îm-preună (Luca 1:46-57; 1:68-79). Canonul constă în grupuri de tropare care trebuiau cântate împreună cu fiecare dintre cele nouă cântări biblice, probabil la origine introduse între versetele fiecărei cântări. Astăzi, cu excepția unor mănăstiri, cântările biblice sunt foarte rar cântate ele însele (cu excepția celor din Postul Mare) şi cu excepția *Magnificatului*[8].

---

[8] Cântarea Maicii Domnului, adică de la sfârşitul *Utreniei,* care începe cu *Magnificat*: Măreşte, sufletul meu (*Megalinaria)*

De asemenea, a doua cântare lungă, şi de pocăinţă, a fost foarte de timpuriu exclusă din uz, cu excepţia peri-oadei Postului mare, astfel încât troparele pentru cântarea a doua sunt pierdute (dacă au existat vreodată[9]). Troparele destinate să însoţească fiecare cântare au o legătură relevantă cu cântarea biblică, deşi aceasta este mai puţin adevărat pentru canoanele de mai târziu. Probabil din pricina modului în care troparele erau inserate între versetele cântării biblice se întâmplă rar să existe o continuitate narativă între troparele aceleiaşi cântări (deşi sunt şi excepţii, mai ales *Canonul Buneivestiri* a Sf. Cosma).

Condacul este un gen foarte diferit de canon (termenul este de fapt destul de tardiv, nu mai devreme de secolul al IX-lea; mai devreme, erau numite simplu *Imne*, *alcătuiri*[10] sau *cântări*). Nu mai sunt folosite în forma întreagă lungă în care au fost iniţial compuse, cu excepţia *Acatistului Maicii Domnului*. Acesta începe cu un tropar numit *koukoulion* sau *proimion* (uneori sunt mai mult de unul singur) care se termină cu un refren şi care continuă cu o serie de tropare, aproximativ paisprezece, numite *icoi,* toate având aceeaşi structură a versurilor (de obicei nu identică cu cea din proimion) şi fiecare din ele terminându-se cu acelaşi refren. (Termenul *ikos* sau *oikos* înseamnă casă, iar termenul este folosit în poezia siriacă pentru a desemna

---

[9] În unele canoane literele din acrostih care lipsesc trădează existenţa unor tropare pentru oda a doua.. Totuşi, cum de omisiunea s-a generalizat şi practic nu există canon care să aibă *cântarea a doua*? Este imposibil să se fi pierdut pur şi simplu, fără nici o urmă, din toate canoanele deodată din toate secolele. Tradiţia noastră atribuie cântările canoanelor celor nouă cete îngereşti. Cum ceata a doua se pare că era a diavolului, a fost exclusă din canoane cântarea a doua. Este cu putinţă ca cele nouă cântări să fi fost astfel tardiv interpretate şi, ca aparţinând cetelor îngereşti şi prin urmare excluse din cântarea canoanelor. (n. trad.)

[10] Gr. *Poiema*, trad de la Neamţ, *facere*, *alcătuire.*

o stanță în formă versificată. Condacul era, precum am remarcat deja, o predică în versuri: *proimionul* şi *icoi* trebuiau cântate de un cântăreț (Sf. Roman era diacon) şi strana (şi foarte probabil întreaga adunare) trebuia să se alăture la refren. Condacul făcea parte nu din cultul monastic, ci din cultul oficiat la catedrală şi în special, precum a arătat Lingas, din slujba cântată (*asmatiki akolouthia*), care constituia privegherea de sâmbătă şi cea dinainte de sărbătorile mari ca o pregătire pentru Liturghia euharistică de Duminică sau din ziua de sărbătoare respectivă. Cum arată Robert Taft, această slujbă cântată (*asmatiki akolouthia*) era „caracterizată prin psalmodia specifică unei catedrale, formată din rugăciune şi lectură, mai ales din Scriptură, deşi nu obligatoriu). Psalmodia avea un caracter dialogic sau antifonal, cu participarea largă a poporului, şi nu trebuie confundată cu psalmodia meditativă, continuă, a privegherilor monahale şi de toată noaptea… De o importanță specială era citirea Evangheliei şi predica.[11] Aici se regăseşte şi condacul în forma lui originală; ca predică în versuri rostită şi implicând populația laică din biserică, făcea parte din predicarea Cuvântului, menită să pregătească pe mirenii evlavioşi pentru celebrarea Dumnezeieştii Liturghii.

Ceea ce a mai demonstrat Lingas e faptul că, departe de a cădea în uitare începând cu secolul al VIII-lea, slujba cântată (*asmatiki akolouthia*) şi, odată cu ea, condacul, a continuat să înflorească până în secolul al XII-lea, probabil de la cruciații din 1204 până la căderea Constantinopolului. Într-adevăr, există dovezi la Sfântul Simeon al Thessalonicului care sugerează că în secolul al XV-lea

[11] R. Taft. The Liturgy of the Hours and West (Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1985), pp. 189-190, citat in Lingas, „Liturgical Place", p. 52.

asmatiki akolouthia era încă oficiată în Thessalonic în vremea sa. Este adevărat faptul că nu s-a mai compus vreun condac după secolul al IX-lea, dar aceasta pentru că liturghia se stilizase ea însăşi, prin manifestarea unei preferinţe, - chiar cu privire la cuvântările în proză -, mai curând pentru exemple celebre din trecut, decât pentru compoziţii recente.

Dezvoltarea imnografiei bizantine de la Sf. Roman la Sf. Ioan Damaschinul, de la condac la canon, adică, nu este, prin urmare, nicidecum lineară. Mai înainte de toate, condacul nu a fost scos afară din uz de îndată ce a apărut canonul, fiindcă ele aparţineau unor slujbe diferite – canonul slujbei monastice la utrenie, condacul aparţinea slujbei cântate a privegherii din cultul catedralei, o slujbă destinată în general mirenilor – şi deşi e adevărat că în final slujba bizantină a devenit în întregime monastică prin inspiraţie, slujba de la catedrală a continuat la Constantinopol poate până în 1204, şi la Tesalonic până la începutul secolului al XV-lea. Trecerea de la condac la canon este, aşadar, desigur, un aspect al progresivei *monahizări* a liturghiei bizantine, dar acesta era un proces treptat. Este foarte probabil că, pe măsură ce slujba catedralei se îmbogăţea şi în Marea Biserică Sfânta Sofia, precum şi în alte locuri, s-au ciocnit unul cu altul pentru o vreme ambele slujbe au fost comprimate şi în acest proces, tot mai puţine *ikoi* din *kontakion* au fost efectuate, până când în cele din urmă au devenit canon, dobândind locul pe care îl ocupă astăzi. În al doilea rând, tot provenite din contexte liturgice diferite – „cult mirean" /vs/ cult monastic – condacul şi canonul avea, de asemenea, o provenienţă geografică diferită: Canonul originar în Ierusalim şi în Ţara Sfântă, în vreme ce condacul, oricare ar fi fost rădăcinile lui siriace, era o caracteristică a vieţii religioase din Constantinopol şi s-a răspândit de acolo. Condacul şi canonul sunt, prin urmare, o parte a unei istorii complexe a

diferitelor influențe exercitate de Ierusalim și Constantinopol asupra dezvoltării cultului liturgic bizantin. Și, în sfârșit, trecerea de la condac la canon este mai mult decât o schimbare de gen în poezia liturgică. Reprezintă o trecere de la ceea ce eu aş numi poezia ca predicare la poezia ca meditație, de la poezia folosită în slujba propovăduirii Evangheliei la poezia ca o cale de meditație asupra adevărurilor credinței, și aceasta este o altă fațetă a schimbării, deja menționate, de la orientarea laică la inspirația monastică din cultul liturgic bizantin.

Ceea ce mi-ar plăcea să fac în partea finală a acestei conferințe e să iau două repere, un condac și un canon pe aceeași temă sau, mai precis, compuse pentru același eveniment liturgic, și să explorez puțin la ce se reduce diferența între condac și canon nu atât istoric, cât teologic sau cu adevărat practic. Păstrând tema „de la Roman Melodul la Ioan Damaschinul", vreau să compar unul din condacele Sf. Roman cu unul din canoanele Sf. Ioan. În cazul Sf. Roman, avem ediții critice ale condacelor lui și, deși există neînțelegeri cu privire la autenticitatea unora dintre condace, cel puțin aparatul critic este acolo pentru a putea discuta despre aceasta. Cazul Sf. Ioan Damaschinul, precum se știe bine, este evident diferit. Pentru compozițiile sale în versuri, cu greu s-ar putea spune că s-a întreprins vreo analiză critică. Pentru cea mai mare parte a textelor ne sprijinim pe texte găsite în cărțile de cult ale Bisericii, iar acestea sunt orice, numai critice nu. Singura lucrare mai extinsă asupra subiectului pe care o cunosc despre autenticitatea scrierilor Sf. Damaschin o constituie seria de articole publicate de Sofronios Eustratides, episcop de Leonopolis, în *Nea Sion* prin anii 1930[12]. Am ales să

[12] Sophronios, [Eustratiades], „Ho Hagios Ioannes ho Damaskenos kai ta poietika autou erga", *Nea Sion*, 26 (1931), pp. 385-401,

compar condacul Sf. Roman despre Sf. Apostol Toma*, destinat Duminicii lui Toma necredinciosul, *Antipasha*, Duminica după sfintele Paşti[13] şi canonul monahilor pentru aceeaşi Duminică, scris de Sf. Ioan Damaschinul, considerat şi de Eustratiades ca autentic[14].

Să analizăm, aşadar, mai întâi care sunt faptele contrastante care se referă în general la toate condacele şi canoanele. Mai întâi condacul, prin refrenul său, implică pe ascultători în ceea ce este prezentat dramatic în *stanzele* condacului. Refrenul aici este reprezentat de mărturisirea sfântului Apostol Toma, pusă pe buzele adunării: „Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru”. Aşadar fiecare *stanză* conduce la mărturisirea comună tuturor celor adunați în Biserică, când strigă împreună cu Toma: „Tu eşti Domnul şi Dumnezeul meu”. În al doilea rând, condacul tinde să fie puțin mai lung decât canonul. În al treilea rând, condacul este condiționat numai de prezentarea (poetică) strict a evenimentelor celebrate – îndoiala lui Toma, credința redobândită prin pipăirea coastei lui Hristos Înviat, misiunea lui de a propovădui credința regăsită lumii întregi, taina întâlnirii lui cu Hristos cel Înviat, în vreme ce

---

497512, 530-538, 610-617, 665-681, 721-736; 27 (1932) pp. 28-44, 111-123, 165-177, 216-224, 329-353, 415-422, 450-472, 514-534, 570-585, 644-664, 698-719; 28 (1933), pp. 11-25.

* Este de remarcat că autorul acestui articol a ales intenționat Condacul sf. Apostol Toma pentru exemplificare, fiindcă acest condac este socotit de paternitate incertă de ed. critică franceză, *Mâtons*.

[13] *Sancti Romani Melodi Cantica*. *Cantica Genuina*, eds. P. Maas and C.P. Trypanis (Oxford: Clarendon Press, 1963), pp. 234-241. Traducere in Kontakia on the Life of Christ: St. Romanos the Melodist, tradus cu introducere de Arhimandritul Ephrem Lash (San Francisco: Harper Collins, 1995), pp. 181.191.

[14] Eustratiades, *Nea Sion*, 26 (1931), pp. 721ff. Textul este luat din *Penticostarion* (Athens: Ekdosis tis Apostolikis Diakonias tis Ekklisias tis Ellados, 1994) pp. 79-85.

canonul este şi el, pe de o parte, condiționat (până la un anumit punct) de structura cântărilor biblice care însoțesc troparele, iar pe de altă parte, există puține şanse de a se dezvolta aici orice discurs dramatic, fiindcă troparele sunt, mai mult sau mai puțin, izolate sau, cel mult, sunt grupate împreună cu cântările biblice relevante, (sunt nu mai mult de patru tropare diferite pentru fiecare cântare, şi în acest caz, *katavasiile* sunt cele rânduite pentru perioada pascală). În sfârşit, nu totdeauna prezente în toate canoanele, deşi prezente aici, canoanele funcționează printr-o structură plină de aluzii uşor de reținut, fapt care este, cred, neobişnuit pentru condacele Sf. Roman. În cazul Duminicii Sf. Toma, astfel de aluzii la sfinții părinți sunt o caracteristică specifică, pentru sensul originar al primei duminici după Paşti, cum ar fi completarea catehezei mistagogice săptămânale, în esență, ziua a opta după sărbătoarea Paştelui, *Duminica cea Nouă*, înainte de dezvoltarea comemorării lui Toma şi a îndoielii sale, (schițată de sfântul Ioan Damaschinul sub influența predicii sfânt-ului Grigorie Teologul la Întâia Duminică după Paşti), nu însă şi pentru condac, care renunță la temele pascale nespecifice întâlnirii lui Toma cu Domnul.[15]

Acest punct general – contrastul între folosirea consecventă a tipologiei în Roman Melodul comparativ cu stilul aluziv pe care îl regăsim la Sf. Ioan Damaschinul – necesită o expunere detaliată. Primul tropar din Cântarea 1 începe astfel: „Astăzi este primăvara sufletelor”, selectând tema cu care sfântul Grigorie îşi încheie predica la *Duminica cea Nouă* (întâia după Paşti), care spune: „pentru a vorbi pe scurt, acum este primăvara lumii, primăvara cea duhov-

[15] Despre dezvoltarea Duminicii următoare sfintelor Paşti vezi, Vitaly Permiakov, „The Historical Origins of the Feast of Antipasha”, *St. Vladimir's Theological Quarterly*, 47 (2003), pp. 155-182.

nicească, primăvară în suflete, primăvară în trupuri, o primăvară văzută şi una nevăzută." (Cuv. 44, 12). Primăvara pe care noi o trăim la sfârşitul săptămânii înnoirii noastre – *diakainismos* – este caracterizată de proaspăta creştere, de înnoirea făpturii, de iradierea luminii; această temă este explorată de Sf. Grigorie în predica sa, când vorbeşte despre *egkainia* (înnoirea) firii pe care o sărbătorim în această zi când ni se cere să cântăm cântare nouă (Cuv. 44, 1) şi vorbeşte despre această zi numind-o „ziua de naştere a mântuirii" şi „ziua a opta a veacului ce va să vie" (Cuv. 44, 5). Toate aceste metafore sfântul Ioan le sintetizează în primul tropar al Cântării a 7-a a Canonului său, „Este cea dintâi şi începătura zilelor, ziua dătătoare de lumină, întru care se cuvine ca poporul cel nou al lui Dumnezeu să se bucure, fiindcă poartă cu cutremur chipul veacului ce va să vină, de vreme ce plineşte ziua a opta." – temă pe care o ia din troparul întâi al Cântării a 9-a: „Ziua Ta cea strălucitoare şi plină de lumină O, Hristoase, preamărim harul, lumina întru care te-ai arătat ucenicilor tăi." În troparul al doilea al Cântării întâi, Sfântul Ioan citează direct din Cuvântul Sf. Grigorie. „Împărăteasa Anotimpurilor aducând daruri[16] strălucitei Împărătese, ziua zilelor, desfată poporul cel ales al Bisericii, care se roagă neîncetat lui Hristos Cel înviat" este troparul, limpede desprins din acest pasaj din predica Sfântului Grigorie: „Împărăteasa anotimpurilor vine în procesiune la împărăteasa zilelor şi daruri aduce din tot ceea ce este mai frumos şi mai plin de desfătare

[16] Am adus aceste pasaje şi mai aproape încă de sensul originar, prin emendarea lui *dorouphorousa* (a escorta, a fi în escorta cuiva sau simplu a însoţi ca escortă) care se regăseşte în tropar, în *dôrophorousa* (care aduce daruri), o schimbare de numai două litere aşa cum o sugerează Permiakov, „Feast of Antipasha", p.180 şi nota 91 (care marchează faptul că emendarea este sprijinită de traducerea slavonă a troparului).

(Cuv. 44, 10). Ceea ce este izbitor în acest caz este felul în care Sfântul Ioan Damaschinul a folosit Cuvântul Sf. Grigorie la *Duminica cea Nouă*, care reintroduce în slujba Duminicii de după Duminica Paştilor, teme care au fost lăsate de o parte, când această duminică a ajuns să fie văzută ca celebrând doar înlăturarea îndoielii Apostolului Toma prin atingerea – *pselafesis* - rănilor lui Hristos, teme care sunt, de fapt, absente din condacul Sf. Roman.

În rest, atât condacul Sf. Roman, cât şi canonul Sf. Ioan tratează aceleaşi teme: Intrarea lui Hristos prin uşile închise – fie că este vorba despre intrarea mormântului, fie de uşile închise ale camerei din catul de sus în care se aflau ucenicii; felul în care îndoiala lui Toma devine „maică a credinței”, o mărturie ulterioară a Învierii; sau felul în care curiozitatea lui Toma primeşte un rol în iconomia dumnezeiască a mântuirii; sau, şi mai izbitor încă, ceea ce este semnificat prin „atingerea” Dumnezeului întrupat şi înviat (a se observa faptul că interpretarea, acum prevalentă în Apus, că Toma nu a atins efectiv pe Hristos Cel înviat, ci că şi-a trâmbițat credința pur şi simplu ca răspuns imediat la invitația lui Hristos de a-I atinge rănile şi de a-I simți trupul, nu apare nici într-un un loc în interpretarea răsăriteană a temei întâlnirii lui Toma cu Dumnezeu Cel înviat.[17]

[17] Prevalența acestei interpretări în Apus poate fi verificată consultând aproape orice comentariu occidental modern la Evanghelia sfântului Ioan: toate sursele pe care le-am consultat (Westcott, Bultmann, Hoskyns and Davez, Lightfoot, Barrett, Lindars, Brown) cu excepția uneia singure, toate presupun, cu diferite grade ale accentuării scenelor, că Tomas nu ar fi dat curs invitației Mântuitorului de a-L atinge. Această viziune modernă predominantă nu se regăseşte însă în tradiția patristică; Sfântul Ioan Hrisostomul, Sfântul Chiril al Alexandriei şi Teophylact, toți adoptă varianta că Toma înr-adevăr L-a atins pe Domnul. Aceasta este şi viziunea predominantă în Apus în ambele tradiții, patristică şi medievală, Augustin remarcă faptul că „am putea

Scopul mai larg al condacului, în comparaţie cu canonul, arată că aceste teme sunt tratate diferit. Condacul poate fi mai extins; canonul nu poate face mai mult decât exprimă prin însăşi structura sa (faptul că unele tropare sunt sunt acum, şi fără îndoială erau şi atunci, repetate lasă loc pentru o aluzie la „cufundarea în” , ca rod al unei repetate meditaţii.)

Prima temă, trecerea prin uşile încuiate, este prezentată într-o formă foarte sumară în canon. Al treilea tropar din Cântarea întîia spune: „Nici porţile iadului, o, Hristoase, nici piatra mormântului, nici uşile încuiate nu au stat în calea Ta. Ci înviind din mormânt, ca un Dumnezeu, ai venit la prietenii Tăi, pace dăruindu-le mai presus de toată priceperea.” Asimilarea uşilor încuiate de la etajul de sus cu porţile Iadului şi cu mormântul pecetluit sugerează în mod frapant biruinţa lui Hristos asupra puterilor morţii şi a limitărilor lumii acestea, pe care şi credinţa lui Toma trebuie să le biruie, de asemenea. Roman în schimb, tratează această temă, cum o face adesea, în felul unei reflecţii narative, punându-l pe Toma să spună:

> «Noapte mi s-a făcut mie şi întuneric adânc
> cuvintele celor împreună-slujitori cu mine;
> Căci acestea nu m-au luminat, nu au aprins în
> sufletul meu

---

spune că ucenicul nu a îndrăznit când El i-a oferit să Îl atingă, fiindcă nu este scris Şi Toma L-a atins.” (Tractatus in Iohannis Evangelium, 121. 5 28-30 [CCSL 36, ed. R. Willems, 1954]), dar aceasta este doar un aparté. Întreg comentariul sfântului Augustin pre-supune faptul că Toma a atins cu adevărat rănile Domnului Thomas d’Aquino în comentariile sale presupune că Toma a atins pe Domnul, şi toate pasajele pe care le citează în *Catena Aurea* pesupun acelaşi lucru. Astfel încât interpretarea mdernă a fragmentului pare în acest caz să fie aproape în întregime de dată recentă.

Candela minunii pe care acum o văd mai presus de orice nădejde!
Căci acum Îl văd limpede pe Hristos iarăşi venind prin uşile-ncuiate.
Dar dacă vreme-aş fi avut să aflu că a venit astfel,
Nu aş fi fost necredincios. Căci nu aveam decât să cuget
La intrarea şi ieşirea Lui din Maria.
Ei doar mi-au spus că L-au văzut,
Dar cine nu L-a văzut pe El venind, cum va putea spune:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.» (Ikos 9)

Sfântul Roman îl pune pe Toma să mediteze la un alt chip în care Cuvântul întrupat a trecut prin uşile închise ale Feciorelnicei Naşteri, o referință la Ezechiel, 44: 2, şi la porțile Templului care vor rămâne închise, «fiindcă Domnul, Dumnezeul lui Israel a trecut printr-însele.»

Tema îndoielii lui Toma şi biruirea ei se desfăşoară în ambele, în condac şi în canon. Referințele sunt în canon, în mod necesar, scurte şi aluzive, deşi canonul poate folosi referințe gata fabricate oferite de cântările pe care troparele le însoțesc. Cântarea a 6-a, de pildă, este rugăciunea lui Iona din pântecele chitului, care sugerează o paralelă cu Toma în troparul întâi: «nu L-ai lăsat pe Toma, Stăpâne, cufundat în adâncul necredinței când Ți-ai desfăcut palmele spre cercetare.» Roman îşi rezervă bogăția câtorva strofe pentru a explora tema îndoielii lui Toma şi rolul ei în iconomia credinței. Nu avem timp să ascultăm decât o singură strofă, şi aceasta pusă tot pe buzele lui Toma:

Cum voi putea crede vouă, auzind cuvinte cu neputinţă de crezut!
Căci dac-ar fi venit Răscumpărătorul, Şi-ar fi căutat sluga.
Dacă ziua ar fi răsărit, nu s-ar fi arătat dincolo de vreme.
De-ntr-adevăr Se arăta Păstorul, ar fi chemat şi mielul.
A-ntrebat oarecând: «Unde aţi pus pe Lazăr?»
Iar acum nu a zis: «Unde-aţi lăsat pe Toma?»
Dar oare a uitat pe cel ce voia a muri cu El împreună?
Necredincios rămân până nu văd.
Atunci numai când voi vedea, voi pune mâna mea pe coasta Lui,
Atunci voi crede şi voi zice:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!

Dar miezul tainei îndoielii lui Toma şi a redobândirii credinţei atât la Roman, cât şi la Sf. Ioan, este ideea mâinii create a lui Toma atingând trupul lui Hristos, unit ipostatic cu dumnezeirea. Sf. Ioan cântă despre taina contactului creaturii cu focul dumnezeirii. Este o temă care revine de câteva ori. O să citez doar două. Al doilea tropar al cântării a cincea spune: «Cu adevărat, vrednică de laudă, înfricoşătoare faptă a lui Toma! Căci cu îndrăzneală a atins coasta care i-a strălucit focul cel dumnezeiesc.» Iar al doilea tropar la cântarea a noua spune: «Pe Tine, Cel a Cărui coastă a fost atinsă de o mână de lut care nu s-a ars de focul Fiinţei Tale celei nemateriale, în cântări de laudă Te mărim!»

În spatele acestor cântări putem descoperi o aluzie la Epistola către Evrei: «Dumnezeul nostru este un foc care arde» (12, 29) şi «Este înfricoşător lucru a cădea cineva

sub mâna Dumnezeului Celui viu» (10, 31). Ca de obicei, Roman tratează această temă în mod tipologic, ideea focului arzând al lui Dumnezeu amintindu-i de întâlnirea lui Moise cu Dumnezeu în Rugul aprins.

> Cu-adevărat, rugul cel purtător de foc ardea şi nu se mistuia.
> Căci cred celor scrise de Moise pentru mâna lui Toma.
> Căci stricăcioasă fiind şi plină de spini, nu s-a ars când s-a atins de coasta ca de o flacăr-aprinsă
> Și precum oarecând focul s-a pogorât în rugul de spini,
> Acum a alergat către foc mâna în chip de rug.
> Şi Însuşi Dumnezeu s-a arătat, pe-amândouă păzind.
> Astfel cred şi astfel preamăresc
> Pe acest Dumnezeu şi om, zicând:
> Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.

Mai există o temă abordată atât de Roman, cât şi de Ioan, anume convingerea că acea confirmare a credinței lui Toma a avut o importanță covârşitoare pentru misiunea Bisericii – tradiția spune că Toma a propovăduit Evanghelia departe, în India, unde a şi murit. Roman însuşi face referire la acest aspect, chiar la începutul Condacului său: (Icosul al treilea).

> Căci pentru mine a fost scris dreptarul acestei credințe
> Prin mâna lui Toma; căci aceasta, atingându-se de Hristos
> Trestie de scriitor s-a făcut ce scrie cu iscusință,
> Scriind credincioşilor: de aici izvorăşte credința.
> De aici a băut şi tâlharul şi s-a îndreptat.
> De aici şi ucenicii şi-au adăpat inimile,

De aici din izvor a scos Toma cunoştinţa celor
pe care le căuta:
Bău cel dintâi şi apoi adăpă pe mulţi,
S-a îndoit puţin, dar pe mulţi i-a convins a zice:
«Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru»

Sfântul Ioan Damaschin a crezut acelaşi lucru şi şi-a exprimat credinţa prin următoarele cuvinte: «Nu în zadar s-a îndoit Toma de Învierea Ta, ci s-a grăbit, o, Hristose, să arate tuturor neamurilor că aceasta era mai presus de orice îndoială. Şi venind de la îndoială la credinţă, pe toţi i-a învăţat să spună *Tu eşti Dumnezeu Cel preaînălţat, Dumnezeul nostru şi Dumnezeul părinţilor noştri*. Binecuvântat eşti! (al treilea tropar la cântarea a şaptea)".

În concluzie, afirmăm că istoria imnografiei creştine răsăritene, de la Sfântul Roman până la Sfântul Ioan Damaschin, poate fi caracterizată ca fiind evoluţie de la «condac la canon», o evoluţie atât de îndelungată, încât este nedrept să separăm ceea ce constituie o lungă istorie a unei tranziţii treptate, care face cu adevărat parte integrantă din tranziţia de la slujirea proprie catedralei la cultul monastic, care, în cele din urmă, a devenit predominant. Acest proces mai poate fi înţeles ca o trecere de la poezia ca propovăduire/kerygma la poezia ca meditaţie, dar şi aici trebuie să fim cu băgare de seamă pentru a nu exagera, căci meditaţia la Evanghelia lui Hristos nu poate fi, în ultimă instanţă, ruptă de propovăduirea dogmatică (a adevărurilor de credinţă).

Andrew LOUTH[18], Bose, 2005

---

[18] Andrew Louth este profesor de Patristică şi Studii Bizantine la Universitatea din Durham, U.K. Acest studiu este textul unei lucrări prezentate la a 13-a Conferinţă Ecumenică Internaţională a Patriarhiei din Constantinopol şi Comunitatea creştină din Bose, ţinut la Bose, 2005.

SFÂNTUL ROMAN MELODUL

– notiță biografică –

Tradiția imnografică bizantină îl reține pe Sfântul Roman Melodul drept al doilea moment semnificativ al ei, primul loc fiind rezervat celebrului său predecesor siriac, Sf. Efrem. Filiația Sf. Roman din Sf. Efrem este certă, deși Sf.Roman nu a adoptat stilul Sf. Efrem, profund liric, interiorizat, ci genul poeziei dramatice. Născut și el tot în Siria, la Emesa, la sfârșitul secolului al V-lea, dintr-o familie de origine presupus evreiască, Sfântul Roman a avut o viață marcată de intervenția minunată a Maicii Domnului. Mai întâi a fost paracliser în Biserica din Beirut, iar apoi a mers în Constantinopol la Biserica Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu din Cyr unde se nevoia în post și în curăție, și mai ales, în privegheri de toată noaptea, petrecute la Biserica din Vlaherna, dimineața revenind la Cyr. Având o viață îmbunătățită era mult iubit de Patriarhul Eftimie, fapt care a stârnit invidia confraților, care-l batjocoreau pentru neștiința lui de carte. Pe când slujea ca diacon la Biserica Theotokos din Cyr, este batjocorit iarăși în fața împăratului Anastasie; fiind cuprins de mâhnire pentru rușinarea aceea, s-a întors acasă și, fără să mănânce, s-a culcat și a adormit; are un vis în care i se arată Maica Domnului, mângâietoarea celor asupriți; îi încredințează un manuscris pe care îi poruncește să-l mănânce. Sub această binecuvântată dăruire și insuflare a Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, Sfântul Roman se simte inspirat și compune celebrul său tropar adoptat în cult, la slujba de Crăciun:

„Fecioara astăzi pe Cel mai presus de fiinţă naşte, şi pământul peştera celui neapropiat aduce. Îngerii cu păstorii slavoslovesc, şi magii cu steaua călătoresc. Că pentru noi s-a născut prunc tânăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci." Din acel moment – spun biografii vechi – a început să scrie mii de versuri; totuşi ceea ce se poate atribui cu certitudine lui Roman Melodul, din pricina numelui scris în acrostih, *tou tapeinou romanou melodou ainos*, este o culegere de 89 de imnuri, păstrate toate în aceeaşi biserică din cartierul Cyr din Constantinopol, după moartea sa, care a survenit între anii 555-565, cauzată, se pare, de seismele care aveau loc în regiune în acea epocă şi pe care le-a evocat în unele din condace.

Sf. Roman Melodul nu a fost inventatorul acestui gen imnografic intitulat Kontakia, dar a fost cel care i-a dat cea mai mare strălucire, impunându-se drept cel mai popular imnograf de limbă greacă. Numele de kontakion provine de la bastonaşul de lemn în jurul căruia se rulau manuscrisele din pergament sau din piele. Acestea erau foarte des folosite în cadrul cultului fiind mai uşor manevrabile decât codicele.

Sf. Roman însuşi n-a folosit termenul de kontakia pentru creaţiile sale, ci pe cel modest de *Imnuri* sau *Cântări*.

În termeni imnografi, genul *kontakia* desemnează o compoziţie poetică cu caracter didactic, o microomilie în versuri de tipul metricii siriene reprezentate de *memra* sau *madrasha* (didascalie în versuri) sau *soghitha* (cântare de după omilie). Originea acestor *kontakia* rămâne obscură, necunoscându-se cu certitudine dacă a fost derivat din modelele siriene sau s-a născut la Bizanţ. Se pare că Sfântul Ioan Hrisostomul este o posibilă sursă de inspiraţie a genului *kontakia,* prin microomiliile sale intitulate *spuria*, care dramatizau mici episoade din Biblie sau textele apocrife, urmate

de o mică tâlcuire morală. O altă presupunere este cea care derivă tradiția *kontakiilor* din Imnul Acatist al Maicii Domnului, atribuit aceluiași Roman Melodul. Această tradiție era atât de populară și răspândită în întreaga lume bizantină, încât ea a cunoscut și timpurii reprezentări picturale. Unele din aceste reprezentări au devenit aproape canonice în erminia picturii moldovenești a secolelor XV-XVI d.Hr., vezi mănăstirile Sucevița, Râșca, Voroneț, unde una din temele predilecte ale frescii exterioare este reprezentată tocmai de imaginea Maicii Domnului din *Imnul Acatist al Sfântului Acoperământ*, acoperind cu cinstitul ei omofor, capul Sfântului Roman Melodul care, cu unul din rulouri în mână, se închină cu smerenie la picioarele Pracuratei.

Structura genului Kontakia

Fiecare condac este compus dintr-un număr relativ fix de strofe, stanțe sau icoase, 16 sau 24, cel mai des precedate de un *proimion* sau *cuculion* – o strofă specială care servește de argument. *Proimionul* este imediat urmat de un *irmos* care, de obicei, reprezintă matricea metrică a textului, fiind asociat unei melodii care indica felul în care trebuia cântat imnul. Urmează înșiruirea icoaselor, toate încheiate cu același refren sau *euphymnion*. Ultima strofă este, de obicei, o rugăciune pusă pe seama unuia din protagoniștii istoriei prezentate.

Kontakion-ul este, înainte de toate, o omilie, în care spre deosebire de canon care este un poem în proză, textul are mai multă importanță decât muzica. Cântarea trebuia să fie simplă, fără multe podoabe, apropiată de recitativ, lungimea textului nu permitea altminteri.

Kontakariile lui Roman Melodul cuprind o vastă arie tematică, dezvoltând atât teme veterotestamentare – cu o

specială preferință pentru profeți, fiindcă ofereau prilejul pentru multele și variatele speculații alegorice-, cât și teme neotestamentare, acoperind în general toate praznicele sărbătorești de peste an.

Valoarea doctrinară a Kontacariilor Sfântului Roman Melodul

Trăind în prima jumătate a secolului al șaselea, scrierile Sfântului Roman oglindesc inevitabil problemele și controversele dogmatice care frământau Imperiul Bizantin în această perioadă, în special luptele părții ortodoxe cu monofizitismul – care, datorită scrierilor unui Philoxen de Mabbug, al cărui *Henoticon*, publicat în 482, constituia sursa de inspirație a întregii grupări – era încă foarte viguros și activ pe vremea Sfântului Roman Melodul, în pofida respingerilor formulate la Efes (431) și apoi la Chalcedon (451). Nestorianismul și teopashismul sunt alte erezii care au fost condamnate chiar și în acest spațiu al predicii de „strană”[19]. În secolul al VI-lea criza se acutizează prin recrudescența origenismului, anatematizat de Iustinian în 553 prin cele cincisprezece anatematisme formulate împotriva lui Origen și a tuturor următorilor lui[20]. Sfântul

[19] „Imnologia a avut chiar de la început un caracter mai mult dogmatic, ea fiind stimulată în mare măsură de lupta cu ereticii. În aceste condiții imnologia s-a transformat într-o adevărată replică dogmatică - doctrinară așa cum se desprinde din textele multor cântări bisericești ale căror titluri înseși sunt sugestive” Ene Braniște. *Liturgica Generală.* Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 730.

[20] Pentru un tablou detaliat al controverselor hristologice și mariale vezi John Meyendorff. *Hristos în gândirea creștină răsăriteană.* Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.cap 1-3, pp. 5-99.

Roman Melodul ca și înaintașii săi, în special Sfântul Efrem Sirul, va lua atitudine prin condacele sale împotriva acestor dogme eretice și multe din imnele sale sau condacele sunt adevărate definiții dogmatice, sau mărturisiri de credință ortodoxe. În general însă, cea mai acută criză care s-a reflectat cel mai profund în opera marelui melod bizantin de origine siriacă este controversa marială, în jurul titlului de *Theotokos*, cu care Maica Domnului este cinstită în Biserica ortodoxă drept Născătoare de Dumnezeu. Apărat mai întâi de Sfântul Chiril al Alexandriei, dumnezeiescul alcătuitor al troparului Maicii Domnului „Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te, ceea ce ești plină de dar, Marie, Domnul este cu tine…”, titlul de *Theotokos* cunoaște o ilustrare cu adevărat minunată în *Imnul Mariei la Cruce* a Sfântului Roman, expresie dogmatică a unei adânci și sfinte evlavii față de cea care L-a încăput pe Cel pe Care cerurile a-L încăpea nu pot.

Ediții şi manuscrise Roman Melodul

Primul editor al lui Roman, cel care are meritul de a fi scos la lumină textul Melodului într-o vreme când era cu desăvârşire necunoscut şi uitat atât în Occident, cât şi în Grecia, este cardinalul J. B. Pitra. Eforturile lui Pitra au fost judecate cu foarte multă severitate, în ciuda faptului că opera sa de pionierat are şi multe calități. Fără îndoială, aparatul lui critic prezintă multe neclarități şi are multe erori, corecturile sunt uneori inutile, iar schemele metrice sunt de multe ori inexacte. În mare parte însă ediția sa, prin ingeniozitate şi prin intuiția filologică rafinată, precum şi prin notele de interes teologic şi liturgic, ca şi prin introducerile bogate care constituie un veritabil tratat de istorie a condacului, fac din această ediție o lucrare încă de referință.

După Pitra, munca cea mai importantă întreprinsă asupra operei Sf. Roman Melodul este cea a lui Krumbacher, care a precizat şi corectat regulile metrice enunţate de Pitra şi a căutat să descâlcească haosul tradiţiei manuscrise, pe care a cunoscut-o şi cercetat-o integral, cu excepţia doar a manuscriselor sinaitice. Munca lui Krumbacher a fost continuată de P. Maas în ediţia de la Oxford.

Ediţia grecească Tomadakis este prima ediţie *in extenso* a operelor Melodului. Majoritatea imnelor publicate sunt însoţite de note şi prefaţate.

Ediţia *Sources Chrétiennes* este o sinteză a ediţiilor precedente, aparatul critic fiind elaborat cu refe-rire atât la tradiţia manuscrisă, cât şi la ediţii critice anterioare. Cu unele rezerve privitoare la comentariile teologice, care nu întotdeauna sunt adecvate contextului istorico-teologic şi dogmatic, (v. în special, *Imnul sfintei Fecioare la cruce*), precum şi unele interpretări eronate, semnalate de noi în note de subsol, ediţia *SC* are meritul de a avea un aparat critic bogat, unitar, oferind o sinteză satisfăcătoare şi destul de completă a operelor Sfântului Roman Melodul.

În ceea ce priveşte tradiţia manuscrisă, nu există manuscris care să conţină numai operele Sf. Roman. Două dintre sinaxariile care ne-au transmis o notiţă despre sf. Roman precizează că s-a păstrat în Biserica Theotokos din Cyr cea mai mare parte a poemelor sale scrise de mână, dar fără a preciza că ar fi fost reunite într-un singur volum. S-a întâmplat şi în cazul lui, ca şi la ceilalţi melozi: imnele care ne-au rămas de la el ne-au fost transmise în culegeri numite *Kontakaria* de către copişti.

Aceste culegeri nu trebuie confundate cu o carte de cult liturgic ce poartă acelaşi nume şi care s-a constituit mult mai târziu, într-o vreme când condacul, redus la *proimion* şi la primul *ikos*, a fost intercalat în canon; cum melodia era specifică, a fost notată separat, într-o carte

mică destinată folosirii cântărețului. Vechile noaste *kontakaria* nu conțin notații muzicale. Lista manuscriselor principale şi secundare păstrate este prezentată detaliat în ediția *Sources Chrétiennes*.

Notă asupra prezentei ediții:

Ediția de față nu este nici pe de parte o ediție critică. Ea se adresează unui public larg, cu scopul de a-l ajuta pe cititorul *Acatistului Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului* şi al *Imnului Acatist* să își facă o idee asupra personalității artistice a lui Roman Melodul şi asupra operei sale. Este doar o culegere selectivă de *Imne* reunite pe criterii tematice în primul rând, căutând să reflecte tema pocăinței, iar în al doilea rând, să ofere, în cadrul aceleiaşi teme, principalele momente liturgice din perioada Triodului, fără nici o pretenție de exhaustivitate.

În aceeaşi ordine de idei, prezenta ediție se adresează tuturor cititorilor iubitori de poezie, amintind, de asemeni, că cel dintâi care a încercat să îl facă cunoscut pe poetul Roman Melodul în România, a fost regretatul poet, ultimul imnograf (?) Ioan Alexandru, care a tradus şi, poate, urmat Imnele înaintaşului său celebru din secolul al 6-lea, în *Imnele Bucuriei, Imnele Transilvaniei* etc.

IMNUL FIULUI RISIPITOR

Introducere

Imnul Fiului Risipitor face parte dintre cele mai mișcătoare alegorii ale lucrării mântuitoare și proniatoare ale Domnului nostru Iisus Hristos, pe de o parte, iar pe de alta, el se arată a fi cea mai înaltă cântare de pocăință, o delicată pledoarie pentru iertarea păcătoșilor, adâncă slavoslovie a negrăitei iubiri de oameni a lui Dumnezeu. Răspunzând acestei delicateți și fineți sufletești tipice pentru asianismul oriental, Sfântul Roman Melodul își organizează astfel scena întoarcerii fiului risipitor văzând-o din mai multe puncte de vedere: al tatălui în primul rând, al fratelui, al îngerilor slujitori. Totul este o împletire de mijloace dramatice care fac să alterneze dialogul și monologul, interpelarea și apostrofa; gândurile și cuvintele personajelor se întrepătrund și se întretaie, unindu-se sau gravându-se ușor pe surdina dulce a corurilor îngerești. Toate personajele dialoghează sau cântă în acest imn care preamărește iubirea tatălui către fiul, expresia celei mai desăvârșit neprihănite iubiri. Un singur personaj nu are nici o replică: fiul risipitor însuși. Prezență tăcută și vinovată, fiul risipitor își aduce mărturia lui mută: „Tată, am păcătuit"! E strigătul surd al celui despărțit de Cuvânt, lipsit de puterea ziditoare a Logosului, este cel care trăiește fără a fi viu. Ne-grăirea fiului risipitor corespunde, în plan onto-logic, nefiindului – adâncă teologie a păcatului – moarte, plină de sugestii pauline. De aceea „mort a fost" este leit-motivul acestui imn. Laconismul replicii evanghelice îi inspiră Melodului această subtilă *mise en scène,* unde

paradoxala absență a personajului principal din planul comunicării lasă loc unei mai profunde și mai plenare identități: anonimul cititor reprezentat el însuși ca fiu risipitor. Asimilat dramei în acest chip, cititorul-risipitor are cuvântul-rugăciune în *proimion* și la sfârșitul poemului, fiind invitat la dublul ospăț evanghelic și euharistic-liturgic. Finețea psihologică atât de tipic orientală nu se dezminte în acest poem-imn al pocăinței pe care are și darul de a o sădi în suflete. Această subtilă dramatizare cu jocuri de scenă neașteptate, surprinsă în desfășurarea ei liturgică este în întregime opera lui Roman Melodul. Canoanele din Triod, la slujba de priveghere a celei de-a treia duminici din perioada de pregătire a Postului Mare, Duminica Fiului Risipitor, prezintă o cu totul altă structură: Fiul Risipitor este vocea lirico-dramatică a întregului tablou al *nostos*-ului, al întoarcerii. Textul canoanelor nu mai păstrează decât reminiscențe vagi din Sfântul Roman Melodul, reduse, ca de obicei, la condac și la icosul întâi. Focalizarea este aici centrată exclusiv pe figura risipitorului în pocăință smerită, recunoscându-și și mărturisindu-și păcatele. Nici desfășurarea mystagogică sau ierurgică ce culminează cu împărtășirea euharistică nu este prezentă în canoane. Textul în sine, având ca punct de plecare pilda evanghelică a fiului risipitor, are ca model un text în proză, o tâlcuire atribuită sfântului Ioan Hrisostomul ale cărei detalii le păstrează cu mare fidelitate. Orchestrarea dramatică este însă în întregime opera sfântului Roman. Contextualizarea liturgică a ospățului evanghelic antrenând focalizarea pe figura Tatălui ceresc urmărește, în plan teologic, conștientizarea de către cititor a cutremurătoarei jertfe care se săvârșește o dată cu iertarea fiecărui păcătos care se pocăiește–ceea ce face din tema ospățului-jertfă una dintre permanențele liricii dramatice a lui Roman Melodul, cu ecouri şi în *Imnul femeii păcătoase*. Desfășurarea liturgică cu variațiuni din psalmi,

încorporați în însăși textura versurilor, recon-textualizați și reactualizați, prezența cântărilor sfintei liturghii, trisaghionul, întreita cântare heruvimică, slavosloviile, prezente sau brodate în însăși țesătura textului, pe care le-am semnalat în notele de subsol, precum și triumfătoarea cântare atribuită în poem sfântului Pavel: „Paștile Domnului, paștile…” (cântată îndeobște după Paști) nu numai că înscriu poemul lui Roman Melodul în tradiția imnografică și liturgică „de strană”, dar indică și faptul că această asimilare a cântărilor liturgice, din dumnezeiasca liturghie și din psalmi, a multor imagini sau chiar întregi definiții dogmatice, abundente în textele sfântului Roman Melodul, este mai mult decât o coincidență sau o reminiscență „profesională”, ci mai curând, este expresia unei adevărate metode artistice aplicate cu stăruință. Imnul Fiului Risipitor este un model exemplar care dă seamă de această inter-textualitate liturgică: fiecare temă evanghelică este văzută și contextualizată liturgic. De aceea, traducătorii occidentali, în mare măsură străini de această tradiție liturgico-imnografică ortodoxă, au fost de nenumărate ori puși în dificultate sau uimiți uneori de originalitatea lui Roman Melodul, acuzând o extremă libertate față de textele biblice (S. Bovy). Or, în realitate, aceste imagini care păreau libertăți față de textul biblic se justificau fie prin urmarea unor tâlcuiri alegorice sau simbolice la evenimentul biblic descris, fie proveneau din bogata imagistică a tradiției liturgice de la strană cu care Roman Melodul era atât de familiar și pe care a îmbogățit-o în chip dumnezeiesc prin condace de mare finețe, subtilitate și înaltă trăire duhovnicească. Rezultatul final a fost un mozaic, împletind teme dogmatice cu elemente din cântările liturgice totul redat în forma dramatică atât de specifică liricii populare siriace, a cărei specie imnică, *middrash,* este urmată și de Sfântul Roman Melodul, în filiația directă a sfântului Efrem Sirul.

Imnul Fiului Risipitor[21]

Proimion I

Pe fiul cel risipitor am covârșit cu faptele mele cele fărădelege
Și precum acela și eu cad la picioarele Tale și caut iertare, Doamne,
Pentru aceea nu mă trece cu vederea,
Stăpâne și-al veacurilor Domn.

Proimion II

Cinei Tale celei de Taină, Cela Ce ești fără de moarte,
Învrednicește-mă pe mine care m-am stricat cu fărădelegea
Și veșmântul cel dintâi al harului Tău
Pe care, eu nenorocitul, cu întinăciunile patimilor l-am întinat,
Prin negrăită mila Ta, Tu iarăși mi-l dăruiește,
Stăpâne și-al veacurilor Domn.

1. Să privim acum ospățul cel mai presus de fire gătit
Celui ce-ntâi risipitor a fost, și mai pe urmă s-a înțeleptit:
Căci Tatăl acestuia - sau mai degrabă al tuturor oamenilor –

[21] La duminica celei de-a doua săptămâni a Postului Mare, condacul miezonopticii la Duminica Fiului risipitor, glasul al patrulea, irmos: proimion I, II idiomelos.

Pe cel ce se pocăiește, la Sine îl primește ca un iubitor de oameni
Și, bucurându-se de-ntoarcerea lui,
Grăiește către slujitorii săi:
„Sârguiți să ne faceți nouă
Preasfântul ospăț.
Zoriți, jertfiți vițelul cel gras de totdeauna
Ce L-a născut în feciorie tânăra juncă,
Fiindcă fiul meu ce mai înainte s-a pierdut
Acum s-a aflat: să ne bucurăm, așadar,
Mort a fost și iată c-a-nviat,
Pe el acum îl iau la sânul meu,
Eu, Domnul și Împăratul Atotveacul.

2. Să ne sârguim acum ca să luăm parte la ospăț și noi,
De vom fi-nvredniciți să intrăm în bucuria Tatălui ceresc,
Să ne-nfruptăm împreună cu Împăratul veacurilor:
El gătește pâinea care-n dar aduce fericirea
Iar de băut –sângele cel preascump,
Cel dătător al vieții celei fără stricăciune și fără de sfârșit.
De fată-s îngeri.
Să privim cum mai întâi în capul mesei se așază
Însuși Domnul
Apoi, în bună rânduială, patriarhii, corul apostolilor
Și al profeților împreună cu mucenicii,

Și-ndată lângă ei[22], pe risipitorul, fiul Său, la locul cuvenit l-așază
Cel Ce de veacuri e Împărat și Domn.

3. Ce masă este acest ospăț, s-aflăm mai curând din Evanghelii
Pentru ca deplină să ne fie bucuria.
Vă voi aduce-aminte acum pilda cea despre risipitorul
Care întâi a fost despodobit de toat-a harului podoabă
Și, după ce și-a risipit avutul tot, către tatăl său aleargă,
Strigându-i în suspinuri: „Tată-am păcătuit!"
Văzându-l astfel cela ce toate vede,
Grabnic întru întâmpinare i-a ieșit,
Cu dragoste-l îmbrățișează, la pieptu-i strânge grumazul celui pocăit
Căci Dumnezeul celor ce se pocăiesc El este:
pe fiul ce căzuse, l-a miluit ca un mult-milostiv
Stăpânul și-al veacurilor Domn.

4. Mântuitorul tuturor văzându-i terfelita-i haină,
Cu mantie l-a-nfășurat pe fiul miluit :
Fără-nconjur, strigând robilor și slujitorilor săi.
„Grabnic fiului meu să-i dați veșmântul cel dintâi,
Pe care tuturor îl țese colimvitra[23],

---

[22] *Πλησιον*, ca adverb înseamnă aproape, îndată după. În context, el semnifică desăvârșita iertare dăruită fiului risipitor căruia i se acordă loc de cinste alături de profeți și patriarhi numărându-se și el între fiii lui Dumnezeu .

[23] În tradiția sfinților părinți pocăința este considerată cel de-al doilea botez. Acest botez al lacrimilor curăță toate păcatele și ne face iarăși părtași ai Duhului Sfânt, aducându-ne în același timp în apropierea lui

Și pe care-l gătește harul Duhului meu
Și fără de răgaz cu el să-l primeniți
Dar nu uitați cum pe-acesta ce doară era îmbrăcat
L-a despuiat vrăjmașul și tuturor batjocură-l făcu,
Întru stricăciune-aruncând pe cel ce rânduit era
Pământului întreg, stăpân
Pentru care eu am zidit și-mpodobit lumea toată
Ca un Stăpân și-al veacurilor Domn.

5. Văzându-l astfel, nu-l pot disprețui pe cel ce-i despuiat.
Dumnezeiscul Meu chip, nu sufăr să îl văd astfel.
Pe Mine Mă-njosește ocara fiului Meu:
La slava cea mai dinainte, la harul cel de fiu din nou cu el voi fi părtaș.
Zoriți, zoriți, o, slujitorii mei și liturghisitori,
Ca mădularele-aceluia ce mult Îmi sunt Mie dorite,
Să le împodobiți:
Căci socotesc Mie de mare lipsă, văzându-l de la Mine rupt
Și fără de podoabă
Pe cela ce în pocăință către Mine-aleargă:
Și care de iertarea Mea s-a-nvrednicit."
O, primeniți-l cu neprihănit veșmânt – al harului,
Precum a poruncit
Domnul și Împăratul Atotveacul.[24]

Dumnezeu, îmbrăcându-ne în veșmântul harului său, cu mângâierea iertării.

[24] Este interesantă această schimbare de registru. Cuvântul care preia porunca Domnului nu se știe cui îi este atribuit, fie îngerilor, fie tuturor celor de față. Dacă ținem de seama de rânduiala ierarhiei cerești, atunci, de bună seamă, aceste ultime cuvinte aparțin îngerilor care repetă și transmit mai departe porunca Stăpânului Cerurilor. Felul în care acest discurs îngeresc dublează sau secondează cuvintele cele

6. Pentru ca fiul Meu să fie cununa de preț a toată zidirea,
Împodobiți-i mâna, pe deget îi dați inelul Meu-
Arvuna Nedespărțitei Treimi Sfinte
Pentru ca sub acoperământul Ei și către Ea să umble
În așa chip c-atunci când va purta pecetea Ei
Să se cunoască de departe că fiu al Meu el este-
Al Împăratului a toate:
Fie dar cunoscut aceasta și celor potrivnici
Și semn de mare-nfricoșare pentru demoni:
Și pentru diavolul cel peste fire mândru
Ca nicicând de el să nu se mai apropie:
Căci nu rabd-acela văzându-Mi pecetea ce-o dau Eu,
Stăpânul și-al veacurilor Domn.

7. Iar picioarele lui nu le voi lăsa neîntărite,
Căci nu le voiesc cu totul despuiate de îngrijirea Mea
Pe scurt, cu încălțări acoperiți pe cel desculț
Ca nu cumva din nou atotvicleanul șarpe –
Cel ce pe rele-i pus
Să afle dezgolit călcâiul fiului Meu
Și nu cumva cel atotrău din fire, prin mrejile sale,
La reaua lui voire să-l tragă pe cel blând.
Virtute și tărie voi da fiului Meu
Ca pe-un neputincios și de nimic să-l lepede pe dracul
Ca făr'de frică și-n deplină-ncredințare

---

stăpânești amintesc de corul antic, talentul dramatic al sfântului Roman nesuferind nici o dezvoltare discursivă monocordă.

Peste-aspidă și vasilisc să calce
Și-n rai să umble slobod, un rai pe care eu i l-am sădit
Domnul și Împăratul Atotveacul.

8. Cât pentru cel scăpătat, aduceți jertf-acum – precum am zis,
Vițelul cel feciorelnic – cel din Fecioară prunc
Cel Care la păcat nu și-a-njugat grumazul Său
Și către cei ce la jertfelnic îl înhamă[25]
De bună vrerea Lui El Singur Se îndeamnă.
Căci împotriva jertfei, El nu-Și scutură ceafa,
Ci bucuros și blând grumazu-Și pleacă
Sub brațul celor ce dau zor cu sârg la junghiere.
Veniți, jertfiți pe Dătătorul de Viață,
Pe Cel Care, deși înjunghiat, de moarte-i necuprins
Cel Ce împarte viață celor ce-n iad sunt prinși.
Pentru ca, din trupul Lui mâncând, să ne bucurăm,
Căci mort fiind, precum mai dinainte-am zis
a înviat acum cel pe care Eu l-am miluit
Domnul și Împăratul Atotveacul.

9. Preoți, slujitorii Mei cei credincioși, jertfiți acest vițel
Și dați din El să se înfrupte toți
Care sunt vrednici de ospățul Meu.
Vițelul fără de prihană, Cel întru toate preacurat

---

[25]Literal, τὸν προθυμία *πρός τούς ελκοντας πορευὸμενον* . cel care de bunăvoie merge către cei ce-l trag după ei. Având în vedere că toată scena reconstituie metaforic aducerea jertfei, ne-am permis pentru păstrarea coerenței imaginii, această mică intervenție în text având certitudinea că ea nu contrazice întru nimic intenția autorului și semnificația poetică a textului.

Care se hrănește din țarina cea nesemănată
pe Care-a plăsmuit-o,
Dați-L lor, neprețuitul pârg-sângele și apa
Ce din coasta Lui de-a pururi izvorăsc pentru cei credincioși
Toți pururea acestea le mâncați:
Căci nedespărțit se-împarte
Far' a se-mpărți și nici a Se-mpuțina,
Ci pururea întreg Se-ngrașă
Căci drept hrană pe Sine Se pune dinainte
Însuși Cel Atotsfânt, de oameni Iubitorul
Domnul și Împăratul Atotveacul.

10. În timp ce toată adunarea mesenilor în veselie se îndestula[26],
Pe când cu toții cu bucurie-un imn dumnezeiesc înalță,
Tatăl Cel dintâi a binecuvântat și celor de față prinse a grăi:
„Gustați și-vedeți că eu sunt Hristosul"[27]
Când dup-aceasta, psalmistul
lovindu-și alăuta îngână-n cel mai dulce glas,
Cu sârg aduceți preacurată, binecuvântată jertfă,
Prinos l-altarul cel preasfânt,
Sus ridicați vițelul pentru euharistie.[28]

---

[26] Pe lângă desfășurarea dramatică a scenei ospățului, textul sfântului Roman Melodul angajează și o desfășurare mistagogică, păstrând momentele desfășurării liturgice conform erminiilor mistagogice în genul celei a Sfântului Maxim, *Mystagogia*, în care Tatăl ceresc oficiază Însuși, în chipul preotului, întreaga slujbă a sfintei Liturghii. Strofa a zecea și următoarele prezintă realitatea cerească a liturghiei, culminând cu slavoslovia îngerească din strofa următoare.

[27] Joc de cuvinte, destul de banal în epocă: χρῆστος-Hristos, Bun și Hristos. Citatul exact este "Gustați și vedeți că bun este Domnul"(Ps. 33:9).

Iar după toate-acestea Sf. Pavel strigă:
„Paștele[29] nostru acum se săvârșește- Iisus Hristos”
Domnul și Împăratul Atotveacul.

11. Îngerii care sunt împreună-slujitori la ospăț,
Privindu-i pe aceștia bucurându-se și-n bună-voire slavoslovind
Cu ei împreună se-ntrec și se-alătură-n cântări.
Dar ce cântare-i aceasta s-auzim, de vă place:
„Sfânt ești Părinte, Cel Care ai binevoit a
Junghia spre jertfă pentru oameni acum vițelul cel neînceput
Sfânt este și Fiul Tău care-a binevoit
A se jertfi ca un vițel fără de prihană,
La fel, atotsfânt și sfințitor Cel Ce sfințește
Pe cei botezați în puterea colimvitrei:
Iarăși sfânt, Duhul pe Care-l dă celor credincioși
Domnul și Împăratul Atotveacul.[30]

12. Fiul cel mare însă de toate acestea era străin,
Fiindcă se-ntâmplase ca el la câmp să fie dus
Dar pe când se-ntorcea, aude cântările
pe-un argat la sine cheamă și prinde-a-l iscodi:
„Ce se petrece-aici, spune-mi degrabă:

---

[28] Este vorba de versurile finale din Psalmul 50, deși modificate de sfântul Roman: „Atunci vei primi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot, atunci vor pune pe altarul tău viței. (Ps. 50)”

[29] În context, cuvântul Paștile are ca referință jertfa euharistică

[30]Recunoaștem cu ușurință întreita cântare a Trisagionului, sau întreita cântare îngerească: “Sfânt, sfânt, sfânt ești Doamne, Dumnezeul nostru”, sau deschiderea slavosloviei „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaoth/ Plin este cerul și pământul de mărirea Lui”. Acesta este un alt caz tipic, în care Sfântul Roman Melodul preia părți sau doar imagini din cântările liturgice, angajându-le în scenarii dramatice, cum este cazul și aici.

Căci larmă de muzici îmi răsună în urechi
Ca la o mare sărbătoare:
Spune-mi mie ce sărbătoare este-aceasta?
Cine tainele care se cuvin mie
Și toată bogăția dumnezeieștii jertfe, în lipsa mea,
Le-mpărtășește altcuiva?
Au doară nu cumva din nou împarte daruri
Cel Care pe mine m-a născut
Domnul și Împăratul Atotveacul?

13. Atunci argatul întrebat îi răspunse-acestuia-n pripă
Că „Fratele tău cel tânăr este aici:
Pentru aceasta se bucură, primindu-l, tatăl tău,
Și fiindcă l-a aflat sănătos,
A-njunghiat vițelul cel pus la îngrășat
Și la ospăț pe toți prietenii și cunoscuții Săi a chemat."
Auzind toate acestea, acela
Deoparte s-a tras și nu voia la ospăț să intre,
Ca mâniat de cele petrecute, zicând:
„Nu voi intra, nu voi avea ochi să văd ce a făcut
Împăratul și Domnul Atotveacul.

14. Hristos spre pildă nouă-a marii Sale mile,
Ne-nvață prin aceasta și prin nemăsurata Lui compătimire
Care-n cei drepți stârnește pizma pentru păcătosul miluit.
Dar haideți, s-aflăm cum la Sine îl cheamă pe acela
Acest Părinte Care pe-amândoi i-a născut,
Acest Părinte care-i Dumnezeul Făpturii, stăpânul și ziditorul

Ce pururea voiește pe toți să-i mântuiască.
Nespusă, negrăită este, pentru cei mântuiți, mărinimia Ta,
O, Iubitorule de oameni,
Căci de cei drepți ai Tăi Te îngrijești
Iar pe cei păcătoși la Tine îi întorci:
Pe cel drept păzindu-l,
Iar pe cel păcătos mântuindu-l,
Stăpânul și Domnul Atotveacul.

15. Pe fiul cel căzut l-ai ridicat, tinzându-i dreapta Ta, o, milostive,
Pe celălalt ce stă-n picioare-l sprijini,
Iar pe cel ce zace jos, l-ai ridicat plin de compătimire:
Pe cel ce-n lipsuri fiind, Tu îl îmbogățești
Și nici pe cel bogat nu l-ai lăsat lipsit de bunuri,
Ci pe toți în dar i-ai mântuit.
Haidem dar, s-aflăm pân' la sfârșit
Ce a vorbit copilul către tatăl său
Și cum nu voia să ia parte la ospățul ce se pregătise,
Plin de mânie pentru cele întâmplate,
S-aflăm cum însuși tatăl lui i-a șezut înainte, rugându-l
Domnul și Împăratul Atotveacul.

16. Aceste vorbe dar le grăi tatălui fiul cel mâniat:
„Atâta vreme am de când voii Tale mă supun
Și poruncilor Tale mereu m-am prins slujbaș
Și cu nici un chip eu nu m-am abătut
Știi - numai de n-aș spune! - că-i adevărat.
Și pentru toate-aceste munci, o dată nu mi-ai dat ,
Ca unui fiu al Tău, măcar și-un mielușel

Și m-ai lăsat lipsit și chinuit,
În arșițe cumplite și-n gerurile iernii,
Doar voii și puterii Tale să le fiu pe plac.
Dar, iată, pe cel ce-acum s-a-ntors de la fărădelegi
Deplin Tu l-ai cinstit și preamărit,
Stăpâne și al veacurilor Domn.

17. Cum ai văzut pe acest fiu al Tău,
Care-avutul Ți-a mâncat cu desfrânate,
Pe dat-ai junghiat vițelul
Când trebuia, cum pricep, Tu să-l învinuiești,
Măcar prin vorbe, și să-l cerți
Și de la dânsul fața să-Ți întorci
Dar, nu, Tu chiar pe loc pe dânsul l-ai primit
L-ai miluit, și chiar de la-nceput l-ai îmbrățișat,
În bogat veșmânt l-ai împodobit
Și l-ai preamărit, dăruindu-i inelul
Și piciorul i l-ai încălțat în sandale:
Ospăț bogat, de sărbătoare, ai făcut
La care Ți-ai chemat prietenii toți,
Atâta cinste-ai dăruit
Celui căzut, celui ce s-a întors la Tine,
Stăpânul și-al veacurilor Domn.

18. Numai ce-a auzit Tatăl pe fiul Său astfel vorbindu-i,
Îndată i-a răspuns cu multa Lui blândețe:
„Pleacă-ți urechea Ta și-ascultă pe tatăl Tău.
Tu cu mine ești, căci de Mine nicicând nu te-ai lipsit,
Tu nu te-ai despărțit de Biserica Mea,
Ci pururi lângă Mine, cu îngerii Mei dimpreună,
La dreapta Mea te afli.
Dar acesta plin de rușine-a venit,

Gol și lipsit de frumsețe, striga:
„Miluiește-mă, tată, am păcătuit
Și mă rog, care-am greșit înaintea Ta,
Primește-mă ca pe-un argat și hrănește-mă,
Ca un de oameni iubitor,
Stăpâne și-al veacurilor Domn.

19. Fratele tău a strigat: „Mântuiește-mă, sfinte Părinte!”
Ce oare-aveam să fac, auzindu-i acestuia gemetele,
Cum puteam să nu-l miluiesc și să-l mântui
pe care l-am hrănit și-atâta l-am plâns?
Te iau pe tine judecător cel care-acum
Mă-nvinuiești,
Fii drept, copile, care Mă acuzi,
Fii tu judecătorul Meu
Căci Eu care pururi Mă bucur pentru iubirea de oameni,
Cum voi putea fi, dar, neomenos?
Pe care mai ’nainte l-am creat, cum nu-l voi milui
Și cum nu-l voi acoperi de mângâieri pe cel care se pocăiește?
Mâinile Mele l-au plăsmuit pe fiul Meu pe care Eu l-am miluit,
Stăpânul și-al veacurilor Domn.

20. Pricepe ce-acum îți spun, fiule, cele ce am, ale tale sunt toate,
Aceluia am vrut să-i dau dintr-ale Mele neîmpuținate bunătăți
Și neîmpuținat rămâne ceea ce tu ai din belșug.
Căci nu dintre acelea luând am dat fratelui tău,
Ci din comoara mea am dăruit aceluia,

Căci Unul sunt pentru-amândoi Creator și Părinte preabun,
De oameni iubitor și multmilostiv;
Pe tine te prețuiesc, copile-al Meu,
Fiindcă tu pururea m-ai iubit și m-ai slujit statornic;
Aceluia îi arăt aceeași dragoste, căci el,
În toată fapta pocăinței stăruie cu tărie
Deci și tu ar trebui cu ceilalți la un loc să te bucuri,
Pe toți eu i-am chemat,
Domnul și Stăpânul Atotveacul.

21. Dimpreună cu toți, o fiul meu, cu cei la ospăț chemați
Bucură-te și tu și cântă-mpreună cu îngerii,
Căci fratele tău s-a pierdut și-a fost aflat,
Acesta mort era și când nu mai era nădejde a înviat."
Acestea auzindu-le, fu încredințat
Și se bucură-mpreună cu fratele său
Și-acestea le cântă zicând:
„Strigați toți cu mare glas,
Că fericiți sunt cei cărora s-au iertat păcatele
Și fărădelegile lor toate au fost acoperite și șterse.[31]
Pe Tine Te binecuvântez, o, Iubitorule de oameni,
Care l-ai mântuit și pe fratele
Tu, Doamne și-Mpărate Atotveacul.

22. Fiule și Cuvinte al lui Dumnezeu, Creatorul tuturor,

[31] Temă din Psalmul 31:1: „Fericiți cei cărora li s-au iertat fărădelegile și păcatele lor au fost acoperite și șterse"

Noi Te rugăm, cerându-ți, nevrednicii robii Tăi:
Miluiește-i pe toți care pe Tine Te cheamă,
Cruță pe cei păcătoși ca pe fiul cel risipitor,
Primește-i la Tine și-i mântuiește după mare mila Ta,
Pe cei care la tine se întorc în pocăință, Împărate,
Strigând: „Am păcătuit!”
Dă-ne nouă lacrimi ca desfrânatei
Și iertare de păcate și ca pe vameșul miluiește-ne pe toți
Cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu,
Ca părtași cinei Tale
Să ne arăți și pe noi, ca pe fiul risipitor
Tu, Doamne și Împărate Atotveacul.

IMNUL CELOR 10 FECIOARE

Introducere

Tema nunții mistice, ca întâlnire a sufletului sau Bisericii cu Mirele Împărat Hristos cunoaște la sfântul Efrem Sirul două mari dimensiuni: una privește nunta în contextul istoric, bine determinat, al fiecărui suflet, individual, personal, și în acest caz, accentul cade pe realitatea nunții ca realizabilă în viața de aici, în „idealul ascetic", încă de pe pământ, în unirea euharistică cu Mirele ceresc; altă imagine are în vedere *eshatonul*, dimensionarea eschatologică a nunții care va avea loc la cea de-a doua venire a Mântuitorului. În acest caz, imaginea nunții este asociată cu Înfricoșătoarea Judecată. Imagistica nunții, prezentă încă din Biblie, atât în Vechiul Testament, cât și în cel Nou, este foarte bogată și variată, mai ales, dacă ne gândim la *Cântarea Cântărilor* al cărei limbaj nupțial descrie tainica unire a sufletului cu Dumnezeu, a poporului lui Israel cu Dumnezeu și, în fine, a Bisericii cu Hristos.[32] Sfântul Roman Melodul urmează și el aceleiași tâlcuiri, în acest imn dedicat pericopei evanghelice a celor zece fecioare. Iatacul de nuntă în care intră miresele cele vrednice de Mirele ceresc închipuie Împărăția cerurilor. Luminânda din săptămâna Patimilor, „Cămara Ta Mântuitorule, o văd împodobită…"

---

[32] Termenul *gnona* este deosebit de important în vocabularul religios al Sfântului Efrem, el se poate referi la Împărăție în dimensiunile ei eschatologice sau se poate referi la Împărăție ca realizată sau realizabilă aici, pe pământ de către fiecare în parte, Sebastian Brock. op. cit., p. 127.

se insinuează subtil chiar de la început, în Proimionul al 5-lea, în vreme ce întreaga desfășurare a poemului reprezintă (în sensul pe care Gadamer îl atribuie acestui cuvânt-*repraesentatio*, adică a face prezent ceea ce este absent, a traduce *in actu* un model sau o imagine) scena Judecății de Apoi. Puternica forță de sugestie a unor imagini preluate fie din Biblie, fie din tâlcuirile Sfinților Părinți la pericopă, este toată îndreptată spre minuțioasa „reconstituire", dacă putem spune așa, a realității Judecății de apoi. De aici, în pofida simbolismului și a gesturilor simbolice, regăsim o extremă preocupare și predilecție pentru concret, pentru descrierea cât mai nuanțată și mai precisă a judecății viitoare. La acest pragmatism al imaginilor simbolice, ce urmărește conștientizarea de către cititor a realității concrete a Judecății de Apoi, se adaugă impresionante tablouri al Învierii de obște, surprinse cu același înfricoșător realism. Ridicarea din groapă a trupurilor, ca dintr-un pat de nuntă, la sunetul trâmbiței Arhanghelului Mihail, deși nu este descrisă cu aceeași amănunțime, aproape medicală, ca în cazul *Învierii lui Lazăr*, are totuși o mare forță de sugestie prin aluziile subtile la *Vedenia oaselor uscate* a lui Iezechiel, 37:2, 6-15: „Iată, Eu voi face să intre în voi duh și veți învia. Voi pune pe voi vine și carne va crește pe voi, vă voi acoperi cu piele, voi face să intre în voi duh și veți învia". Nu mai puțin impresionantă este surprinderea momentului de cumpănă dinaintea venirii Mielului, când drepții și păcătoșii așteaptă, cutremurați, Judecata Mântuitorului. Textul urmează aici în dublu sens ascendent-Împărăția cerurilor, descendent iadul. Plângerea fecioarelor nebune lăsate în afara cămării de nuntă a Mirelui stârnesc replica Mântuitorului care justifică izgonirea fecioarelor nebune, arătând în același timp chipul Judecății finale, sau mai curând „criteriul ei": „iubirea de Dumnezeu, manifestată ca iubire de oameni și de aproapele. Aceasta va fi oglinda tuturor faptelor noastre din viața cea

vremelnică, dragostea, a cărei faptă de căpetenie este milostenia. „Când Hristos va veni să ne judece, care va fi criteriul judecății Lui? Parabola ne răspunde: iubirea…(…) Parabola Judecății de Apoi ne vorbește despre iubirea creștină" care este, spune în continuare Alexandru Schmemann, o rază, o manifestare a Împărăției lui Dumnezeu"[33]. Icoana sau chipul îngeresc al milosteniei pe care-l zugră-vește Sfântul Roman Melodul ne înfățișează această virtute personificată, străbătând toate cerurile, fără împie-dicare, este virtutea care stă înaintea tronului dumnezeirii, singura virtute care nu are nevoie de mijlocitori la Dumnezeu.

---

[33] Alexandru Schmemann, *Postul cel Mare*. București: Univers enciclopedic. 1995, pp. 26-27 et passim.

Imnul celor 10 fecioare[34]

Proimion I

Pe Mirele Cel veșnic, fraților[35], Îl vom iubi[36]

---

[34] Sfânta zi de Marți a săptămânii Patimilor, glas 4, idiomelos.

[35]. αδελφοι Imnul se deschide ca în Epistolele Sfîntului Pavel, cu apelativul, fraților, care amintește de lectura „*Apostolului*". Faptul este semnificativ pentru că indică importanța pe care Sfantul Roman Melodul o acorda propriilor imne, dar mai ales dependența lor de contextul liturgic. Ele reprezentau tâlcuiri la Evangheliile citite în cadrul Sfintei Liturghii și după cum presupune și editorul francez ele aveau valoarea unor Cazanii sau cateheze. De aceea aceste imne trebuie privite în contextul tradiției omiletice a primelor veacuri creștine. Pe de altă parte, extrema lor simplitate pare a indica faptul că aceste imne erau destinate unui public relativ modest. Ele erau cântate de la strana Bisericii Născătoarei de Dumnezeu din cartiereul Cyr din Constantinopol, care era o biserica de mir. Forma versificată nu împiedică încadrarea Imnelor lui Roman Melodul în tradiția omiletică, având în vedere că înaintașul său celebru, sfântul Efrem Sirul a folosit aceeași structură în *Omilia eis tin pornin,* despre care am vorbit mai pe larg în *Imnul femeii păcătoase*.

[36] Cântărețul la strană va recunoaște cu ușurință troparul celor 10 feciore care se cântă după întâia Catismă la Utrenie la Denia de Luni seara: „Pe Mirele, fraților, să-L iubim, candelele noastre să le îngrijim, în virtuți strălucind și în credință dreaptă; ca să intrăm împreună cu Dânsul la nuntă gătiți, cu fecioarele cele înțelepte ale Domnului. Că Mirele, ca un Dumnezeu, dă tuturor în dar cunună nestricăcioasă" Triodul, op. cit. p. 486, slujba de marți seara din Săptămâna Patimilor. Desigur, nimeni nu mai menționează la canoane faptul că aproape toate condacele și troparele cântărilor aparțin lui Roman Melodul. Ele au fost preluate ca atare și desprinse din aceste imne, și apoi asimilate în corpusul tipiconal. În unele cazuri chiar și dezvoltarea dramatică este preluată cu mici prelucrări, cum am văzut în cazul *Imnului Învierii lui*

Gătindu-ne candelele noastre, strălucind prin toată fapta bună
Și prin dreapta credință, pentru ca și noi, ca fecioarele cele înțelepte,
La venirea Domnului
Pregătiți să intrăm împreună cu El în cămara de nuntă,
Căci Atotmilostivul în dar dăruiește ca un Dumnezeu
Nestricăcioasă cunună.

Proimion II

Mirele Mântuirii, nădejdea celor ce pe Tine Te preamăresc,
Hristoase Dumnezeule,
Dăruiește-ne nouă, celor ce-Ți cerem Ție
Ca fără de prihănire să aflăm în cămara Ta de Nuntă, ca și fecioarele cele înțelepte,
Nestricăcioasa cunună .

Proimion III

Lazăr. Ceea ce ne apare demn de semnalat este faptul că deși multe din aceste dramatizări provin direct din Sfântul Efrem Sirul cum este cazul *Imnului femeii păcătoase*, totuși tradiția de strană a preferat expresia mai conccentrată a sfântului Roman, mai degrabă decât stilul mult mai elaborat și mai intens liric al Sfântului Efrem. Menționăm totuși că traducerea noastră nu urmează fidel tradiția de strană, deci aceste imne pe care le-am adecvat mai mult percepției moderne se adresează esențialmente unui public mai larg decât cel strict limitat la tradiția de strană și care, mai mult sau mai puțin conștient de autorul lor, cunoaște bine aceste cântări. Totuși, precum se poate vedea, traducerea noastră păstrează destul de fidel textul grecesc.

În partea cea de-a dreapta, Hristoase, la cea de-a doua-a Ta venire,
Când vei ședea – Dumnezeu – pe Înfricoșatul tău scaun, Stăpâne, Iubitorule de oameni,
Mă rog, nu mă rușina pe mine atuncea în fața tuturor[37]

Proimion IV

Suflete-al meu, următor al celor înțelepte fecioare fii,
Osârduindu-te către dragostea lor cea plină de milă,
Cu pocăinț-acum strigă:
„Tuturor dăruiește, Hristoase,
Nestricăcioasa cunună".

Proimion V

„Cămara cea de nuntă este împodobită, suflete nenorocit,
Până când în patimi vei cheltui viața ta
Și nu te vei osteni ca să primești cu fecioarele cele înțelepte
Nestricată cunună?

Proimion VI

[37] Multe din rugăciunile Sfântului Roman Melodul nu mai sunt versuri originale, ci de multe ori, textele apar compilate cu alte rugăciuni sau mici versete din textele liturgice consacrate. Acest vers, de pildă pare inspirat din Canonul de pocăință către Domnul nostru Iisus Hristos, iar Proimionul al V-lea pare să dezvolte o temă din luminânda Săptămânii patimilor „Cămara Ta Mântuitorule..."

Astăzi timpul faptelor bune ni se arată
Și la porți – Judecătorul[38]:
„Să nu ne întristăm, ci mai vârtos postind,
Să-I înfățișăm lacrimile, pocăința și milostenia,
Strigând: „Am greșit mai mult decât nisipul mării,
Ci iartă-ne tuturor, Ziditorule a toate,
Ca și noi să avem nestricată cunună.

1. Auzind pilda celor 10 fecioare din Evanghelie
În uimire rămân[39], de gânduri și cugete

---

[38]Urmând tradiției, Sfântul Roman Melodul tâlcuiește Evangheliile celor 10 fecioare în contextul Judecății de Apoi. Aceeași dimensiune eschatologică a acestei pilde este prezentă și în opera hermeneutică a Sfântului Efrem Sirul, *Diatessaron* de unde pare să se fi inspirat direct și Sfântul Roman Melodul, cf. Sebastian Brock, *Sfântul Efrem Sirul. op. cit.,* pp. 126-139, cap. „Cămara de nuntă a inimii". Tot de la Sfântul Efrem Sirul împrumută și echivalența „cămara de nuntă – Împărăția cerurilor", valorizând aceeași viziune a eshatonului. Interpretarea sfântului Roman, mai atentă la detaliile evanghelice, contextualizând pilda eschatologic, construiește imaginea sau chipul, atât de plastic, al Învierii celei de obște, compilând aceeași simbolistică nupțială cu imagistica viziunii lui Iezechiel.

[39] În original, εξὲστην ed. Fr.: „je reste stupéfait", rămân uimit. Textul grec însă este mult mai adânc decât poate reda o traducere literală. Verbul folosit de melodul grec înseamnă" a ieși din, fiind un compus al verbului εξὲστην. Verbul este frecvent tradus prin *a-si ieși din sine*, a se minuna sau ecstazia. Verbul este foarte sugestiv pentru a reda starea de uimire în fața textului evanghelic, nu este vorba despre o simplă mirare, o simplă admirație, precum s-ar crede la prima vedere; autorul apelează la acest verb care presupune un anumit gen de trăire duhovnicească, o ieșire din sine, *ekstasis*, numai că, în cazul de față, *ekstasis* nu este doar o cădere în exstaz, contetmplativ, ci ne aflăm la un anumit stadiu al tâlcuirii alegorice, la însuși momentul în care spiritul cititorului este trezit, provocat la interpretare, este scos adică din firescul diegezei, al povestirii, al discursului literal pentru a fi proiectat în desfășurarea lăuntrică a textului, cea care urmează duhului, minții ascunse a textului. Ne aflăm așadar într-un fel de

ektasis hermeneutică la care suntem, se pare, conduși de însuși textul Evangheliei care prezintă, la nivel literal o contradicție. Or, tocmai această contradicție este cea care cheamă, incită sau poate, mai mult, constrânge spiritul la exegeză, la tâlcuire, configurând la acest nivel funcția hermeneutică a textului. Ocurența unei contradicții: "respingerea celor 5 fecioare de către Atotmilostivul Dumnezeu predispune și impune spiritului ridicarea la un nivel superior, al captării sensului interior, profund al textului. Cu două secole mai devreme, Origen avea primul să formuleze, intuindu-l, însuși principiul fundamental al exegezei alegorice creștine sau cel puțin, mobilul ei: "Orice contradicție în planul literal își găsește soluția, decriptarea în planul alegoric, spiritual prin tâlcuire. Mai mult decât atât, tot Origene este primul care stabilește sau mai degrabă postulează, principiul inerantei biblice. Biblia nu poate greși și tot ceea ce este în Sfânta Scriptură contradictoriu, paradoxal, inexact, ambiguu sau fals trebuie tâlcuit duhovnicește, trebuie înțeles într-un sens spiritual, în acord cu *mens divina* a textului, adică cu intenția autorului. Aceste contradicții biblice au menirea de a face mintea umană să se ridice de la înțelesul cel pământesc, material al literei la realitatea transcendentă pe care litera o reprezintă în chip nedeslușit și nedesăvârșit. Orice contradicție de acest fel scoate mintea din făgașuul discursiv obișnuit pentru a o redirecționa spre o realitate mai puțin accesibilă expresiei comune: pronia dumnezeiască sau mintea sau scopos-ul dumnezeiesc, lăuntric al textului sau. pentru a folosi unul din termenii sfântului Roman "puterea ascunsă" –δὑναμιν a textului sacru.. Acest principiu de lectură contemplativă apare încă și la Sfântul Dionisie Areopagitul și la sfăântul Maxim Mărturisitorul. Astfel Sfinții Părinți ai Bisericii sunt și părinții hermenuticii, ei formulând principii exegetice necontestate până astăzi. Această stare "ecstatică " a interpretării, ce implică ieșirea din sine atât a cititorului cât și a textului însuși a fost formulată axiomatic de către Schleiremacher, părintele hermeneuticii moderne: "Acolo unde există ambiguitate, acolo există interpretare". Acest adagiu hermeneutic modern ne aduce aminte bine de celebrele *Ambigua* ale Sfântului Maxim Mărturisitorul – un tratat care tâlcuiește tocmai aceste situații ekstatice ale Cuvântului dumnezeisc revelat în Sfânta Scriptură. Cât despre cititor el este cuprins în această dinamică a textului și purtat către captarea mesajului dumnezeiesc și unirea euharistică cu Cuvântul dumnezeiesc ca stadiu ultim al lecturii și tâlcuirii-*anagogia*.. Astfel sensul divin al Scripturii se revelează pro-

Frământându-mă:
Cum toate cele zece fecioare au dobândit
Virtutea fecioriei celei fără de prihană
Și cum pentru cinci dintre ele
Fără de rod s-a făcut osteneala?
Pe când celelalte străluceau cu lumina iubirii de oameni;
Și de aceea, pe ele Mirele la Sine le cheamă
Și cu bucurie le duce în cămara de nuntă,
Când cerurile se deschid și celor drepți împarte
Nestricăcioasa cunună.

2. De aceea și noi căutăm în această sfântă Evanghelie
A celor 10 fecioare, harul și tâlcuirea cea după virtute[40]-a pildei

---

gresiv , după măsura vârstei duhovnicești a fiecărui cititor în parte: Iată definiția ei latină a unui scriitor ortodox din veacul al XII-lea "Litera gesta docet/Quid credas allegoria/ quid agas, tropologia/Quo tendas, anagogia". Revenind la Sfântul Roman, denumirea pe care o dă sensului anagogic al textului privește tocmai această mișcare a sufletului în direcția dorită de duhul textului, aceasta este "puterea ascunsă" de care vorbește Sfântul Roman Melodul, în directă descen-dență efremiană:"Nu la veșmântul cuvintelor /trebuie să privim/ci la puterea ascunsă în cuvinte"(Eccl. 28,17, in Sebastian Brock , op. cit. p. 167).

[40] În gr, *termenul τρὸπος* care în grecește înseamnă mod, cale, fel caracter, modă, mod de viață s-a specializat cu referire la tâlcuirea duhovnicească desemnând lectura morală, degajarea sensului moral, „tropologic " al textului neavând un corespondent ferm ca termen tehnic în limba română l-am tradus prin perifraza „tâlcuirea cea după virtute-a pildei". Analiza sau exegeza tropologică desemna nivelul secund de analiză, și anume sensul moral care este cel imediat folositor, fiindcă are menirea de a întoarce sufletul (τρὲπω) din păcat la pocăință, la Dumnezeu. Este nivelul textului superior nivelului literal "al istoriei" nude, dar este doar o treaptă transitivă și intermediară, în sensul că întoarcerea de la păcat la virtute, prin puterea

Căci pentru noi toți este pildă de nestricăcioasă nădejde
Căci astfel se face lucrătoare
Orișicare de Dumnezeu inspirată Scriptura[41]
Și, căzând la picioarele lui Hristos, să strigăm cu-nsuflețire:
Doamne și Stăpâne, Iubitorule de oameni,
Dă tuturor cunoștința[42], călăuzește-ne pe noi spre poruncile Tale,
Ca să cunoaștem Împărăției calea.
Căci pe aceasta însetăm noi să urmăm,
Ca să dobândim nestricăcioasa cunună.

3. Prin această credință și prin Evanghelie,[43]
Cei mai mulți dintre oameni
Însetează să intre în Împărăția lui Dumnezeu
Și tot pentru aceasta se străduiesc să păstreze virtutea fecioriei,

---

ascunsă, a „Cuvântului dumnezeiesc, devine lucrătoare în chip corespunzător stării duhovnicești a sufletului cititorului. Pentru aceasta se și vorbește despre relația personală ipostatică a Cuvântului lui Dumnezeu angajându-se într-o dinamică și o dialectică de tip special, implicând deopotrivă omul și Duhul Sfânt sălășluit în Cuvânt.

[41] Adică numai în lumina sensului duhovnicesc a „acestei Puteri ascunse", harul Scripturii devine lucrător, de folos.

[42] Tâlcuirea duhovnicească a Scripturii este rezervată doar celor aleși și desăvârșiți, care au ajuns la limanul nepătimirii, fiind uneori corespondentă a teologiei celei mai înalte și a contemplației. Nu oricui îi este îngăduit să tâlcuiască din Sfintele Scripturi, aceasta este o harismă sau un dar special al Duhului Sfânt, de aceea ea este numită aici de Sfântul Roman „cunoștință" și întocmai ca și la Sfântul Dionisie Areopagitul, apropierea de Scriptură în vederea tâlcuirii se face numai cu o rugăciune către Mântuitorul pentru a ne trimite nouă cunoștința.

[43] În Evanghelie, se înțelege ca mod de viață, ca o conformare a petrecerii noastre poruncilor lui Hristos.

Se nevoiesc postind - lucrarea celei mai mari virtuți în viață,[44]
La rugăciune sunt de râvnă plini, iar dogma neștirbit o păzesc
Dar acestora le lipsește iubirea de oameni
Și-astfel tot restul se vădește zadarnic,
Căci oricare din noi, neavând milostenia,
Nici nu primește cununa nestricăciunii.

4. Dacă oarecari corăbieri sunt înzestrați cu de toate,
Dar de pânze-s lipsiți,
Nu vor putea vreodată ține calea cea dreaptă pe mare.
S-abate atunci din drum corabia
Și se-mpotmolește
Și nici iscusința cârmaciului și nici a vâslașilor n-o supune.
Aceasta spre pildă o au toți cei ce mânecă spre-mpărăție
Și dac-și umplu-ncărcătura cu virtute
Dar de milostenie-s deșerți,
La limanul cel ceresc ei nu vor arunca ancora,
Nici se vor încununa cu nestricăcioasa cunună.

5. Judecând milostenia drept cea mai înaltă virtute

[44] Textul este până la sfârșitul strofei ironic, autorul luând în derâdere postul nelucrător care vine din slava deșartă, postul de dragul postului, fariseic, condamnat de Sfinții Părinți ca demonic, fiind o lucrare doar pentru sine, neîmpărtășită. Sfântul Roman îl numește ironic „cea mai mare virtute. Lucrarea postului este cu adevărat cea mai mare lucrare atunci când este încununată de milostenie; numai milostenia este cea care dă întreagă măsura faptei bune și o discerne de faptele slavei deșarte.

Cel Ce judecă toate
Pe oameni i-a înzestrat cu ea, învăţându-i pilda:
Pe cele cinci fecioare care-au luat cu ele untdelemn,
Înţelepte le-a numit,
Dar nebune – pe cele care făr'untdelemn au călătorit.
Şi-l auzim pe sfântul Matei tâlcuind puterea[45] – acestei pilde,
Dar nepotrivit îmi pare cuvintele acestei Evangheli să repet
În faţa unora care deja cunosc Scripturile.
Să deslușim deci mai curând scopos-ul ei
Ca să dobândim nestricăcioasă cunună.

6. Adâncă este învăţătura pildei

---

[45] ..„puterea" pildei. Pentru a desemna sensul duhovnicesc al Scripturii, sfântul Roman Melodul foloseşte, pe lângă alţi termeni, şi pe cel de δὺναμιν, putere. Este vorba despre o concepţie veche de dată şi expresie evanghelică. " Şi toate neamurile se uimeau de puterea acelei învăţături noi, fiindcă avea cuvânt cu putere multă". Această viziune priveşte logosul divin ca putere creatoare şi lucrătoare în lume. În această perspectivă, Evanghelia este nu numai o epifanie a Cuvântului lui Dumnezeu, ci reprezintă însăşi energia acestui Cuvânt dumnezeiesc. Regăsim această concepţie şi în opera lui Efrem Sirul şi este cu putinţă ca Sfântul Roman să o fi împrumutat de la Sfântul Efrem Sirul. Cf. Sebastian Brock. *Efrem Sirul. Ochiul luminos. Viziunea spirituală a lumii la Sfântul Efrem Sirul*. Ed. Deisis, Sibiu 1988, p. 75. La sf. Efrem Sirul, această „putere ascunsă" se referă la puterea de semnificare infinită şi la puterea de simbolizare plurivalentă a cuvântului biblic a cărui alegorie este dată chiar în Evanghelia bobului de muştar care creşte în ramuri nenumărate în care se adăpostesc nenumărate păsările cerului. Cf. Pier Cesare Bori: *L'interprétation infinie. Essai sur l'herméneutique des Pères de l'Eglise.* Editions du Seuil, Paris, 1981.

Cale și călăuză a toată filantropia și-a toată umilința,
Înălțând cugetul[46], îl îndreptează,
Iar pe conducătorii poporului îi deprinde mila
Căci precum și-ar zidi cineva preastrălucită casă
și-mpodobind-o, de n-ar acoperi-o cu acoperiș,
Zadarnică-i rămâne osteneala.
Deopotrivă, cel ce pe sine se zidește virtuților casă,
De nu-și va pune milostenia acoperiș pentru celelalte,
'Năruie toată lucrarea
Și-astfel nu dobândește nestricăcioasa cunună.

7. Lesne putem vedea „cugetul"[47] acestei dumnezeiești Evanghelii

---

[46] Înălțarea minții, este vorba despre ultima treaptă a tâlcuirii duhovnicești, atunci când cugetul transcende toate tâlcuirile sau treptele anterioare ajungând la desăvârșita unire a minții cu mintea Evangheliei: anagogia. La această treaptă, sufletul atinge teologia, intră în întunericul dumnezeiesc cel supraluminos și dobândește "mintea sau cugetul lui Hristos." Strofa care urmează descrie o astfel de înălțare a minții, o contemplare în duh a realității Învierii. Limbajul specific contemplării este nuanțat exprimat.

[47] Acest vers sintetizează însuși principiul sau temeiul tâlcuirii duhovnicești, cunoscută sub numele generic de exegeză alegorică: anume că persoana Mântuitorului constituie aprioric sensul și/sau scoposul, cugetul, puterea, modul de a fi, *ethosul* oricărui text scripturistic, astfel încât, mai mult sau mai puțin ascuns, acesta era orientat spre Hristos sau spre lucrarea Lui – mântuirea oamenilor pentru care a venit în lume luând trup. În această perspectivă, Hristos este adevăratul tâlcuitor, pentru că El era Cel Ce dezvăluia, descuia ceea ce era exprimat învăluit, criptic în Vechiul Testament sau în făptura creată. Hristos este Cel ce ridică vălul ce acoperea fața lui Moise. Pentru sfântul Efrem Sirul, acest Hristos ascuns în *simboale*, adică în taine,

scripturistice sau naturale, El este „marea" sau oceanul în care se revarsă miile de simboluri și tipuri ale Vechiului Testament și ale teologiei naturale (apud S. Brock, op. cit. p. 75). Termenul de „minte" a dumnezeieștii Scripturi, desemnând sensul alegoric duhovnicesc ascuns, învăluit sub *nuda littera*, este la fel de vechi ca și exegeza alegorică. Mintea Scripturii este mintea lui Hristos. O tâlcuire mai veche, de care, se pare, sfântul Roman nu era străin, vorbea de o *kenosiș* a lui Hristos – Cuvântul în Scriptură, văzută ea însăși în chip simbolic, ca identitate personală, având minte (*alegoria)*, suflet (*tropologia, ethosul*) și trup (*litera*). Același lucru îl găsim și la Sfântul Efrem care vorbește despre aceeași situație analogică, în care Scriptura se substituie prin Creația văzută (pentru sfântul Efrem, Scriptura și creația sunt „martorii" lui Hristos –formula va circula și în Apus, „testimonium mundi", (cf. Sfântul Grigorie cel Mare. *X Homiliae in Iezechielem*): „Creația dă naștere lui Hristos în simboluri, așa cum Fecioara Maria I-a dat naștere în trup. (Sebastian Brock. op. cit. p. 75 et passim.) Mai mult, asumarea de către Dumnezeu a unui limbaj alegoric, cel al Sfintei Scripturi, corespunde aceleiași *kenosis*, întrupări. Astfel, El s-a apropiat de noi, oamenii prin ceea ce ne este propriu: prin trup și a vorbit cu noi, îmbrăcând numirile noastre: „El S-a apropiat de noi prin ceea ce este al nostru/ S-a îmbrăcat în limba noastră, ca să ne poată îmbrăca pe noi în viețuirea Sa. El a cerut chipul nostru și S-a îmbrăcat cu el /și apoi a vorbit cu starea noastră pruncească /ca un tată cu copiii Săi." Este deci un fel de kenoză în Cuvântul Scripturistic a lui Dumnezeu: „Dumnezeu trebuie să coboare la nivelul de jos, cel al umanității, adresându-se acestei umanități în termenii și limbajul proprii ei. Și în al doilea rând, întregul scop al acestei coborâri divine în limbajul uman e acela de a atrage întreaga umanitate sus la Dumnezeu" (Sebastian Brock. op. cit. p. 81). Este interesant că sfântul Roman cunoaște această tradiție hermeneutică și regăsim la el întreagă această terminologie, care are în spate o adevărată hermeneutică a textului sacru. E posibil ca terminologia sfântului Roman să fie moștenită direct de la Efrem Sirul care, la rându-i, o avea de la părinții Capadocieni, cu atât mai mult cu cât limbajul alegoriei hermeneutice se specializase deja în timpul lui Roman Melodul și era deja bine fixat terminologic, termenii exegezei alegorice sunt încă de timpuriu un fel de „common knowledge" asimilați științei sacre a textualismului sfinților Părinți. Mai mult încă, sfântul Maxim Mărturisitorul foloseşte aceeaşi comparație a Scripturii ca om în Capitolul al VI-lea al *Mystagogiei:* Sfânta Scriptură, privită toată deodată, este ca un om, care are

Dacă tindem ochii cei priveghetori ai minții
către Hristos
Să ne închipuim deci că vedem cu ochii sufletului
Învierea cea de obște
Pe Hristos Mântuitorul arătându-Se în slavă
Domnul tuturor
Cel Ce și acum împărățește ca un Domn și Stăpân a
toate
Iar cei ce nu mărturisesc aceasta, de stau împotrivă,
Văpaia focului veșnic pe toți la un loc îi va arde
Căci nimeni atunci nu va mai putea fi potrivnic
Când El va împărți nestricăcioasa cunună.

8. Știm deci cu toții: precum un glas, trâmbița, fără
de veste,
Va răsuna prin înger
Și pe morții cei din veac va ridica –
Pe cei care-L așteaptă pe Hristos,
Mirele cel minunat, Fiul lui Dumnezeu
Și Dumnezeul nostru Cel fără de-nceput.
Când se va face strigare, fără de veste, toți Îl
vor întâmpina.
Și cei care au gata candelele lor hrănite cu unt-
delemn,
Mânecând, vor intra împreună cu Mirele
Moștenitori ai Împărăției cerurilor,
Căci acestora credința cea încununată de fapte
Va dărui cu dreptate nestricăcioasă cunună.

Testamentul Vechi drept trup, iar pe cel Nou drept suflet duh şi minte ; sau istoria literală a întregii Sfinte Scripturi, a celei Vechi şi Noi, fiind trupul, iar sensul celor scrise şi scopul spre care tinde acel sens, fiind sufletul" Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2000. pp. 25-26..

9. Milostenia covârșește toate celelalte virtuți -
Cea una cu adevărat mai strălucită-ntre toate,
Iar la Dumnezeu, ea singură
Mai presus de toate celelalte bune fapte este întocmită;
Ea văzduhul ușor îl străbate și se înalță
Mai presus decât va fi soarele și decât va fi luna
Și fără-mpiedicare la poarta raiului ajunge
Dar nu se-oprește acolo nicicum, ci până la îngeri răzbate,
Întrece și soborul de-arhangheli, mijlocind la Dumnezeu pentru oameni,
Înaintea tronului Împărătesc se închină,
Aceasta cerându-I: nestricăcioasa cunună.

10. Aminte să luăm, dar, și noi la cele cinci fecioare atotînțelepte
Ridicându-se din somnul lor
Ca dintr-un pat de nuntă, iar nu ca dintr-o groap-a morții,
Căci untdelemn aveau și cu dreptate
Sandelele sufletului lor își împodobeau.
Asemeni, celelalte cu-acestea-mpreună pe dată s-au trezit
Cu fețe încruntate, răvășite și-n neorânduială
Se stinseră lor candelele, iar vasele lor le-apărură deșarte
Umblau acum să capete ulei de la cele-nțelepte
Care-au cules nestricăcioasa cunună.

11. Prinseră-atunci cele-nțelepte a grăi către cele fără de minte:

„Nu, ca nu cumva să nu ne-ajungă nici nouă, nici vouă
Uleiul ce-n lume, cât furăm, agonisirăm
Căci nu îndrăznim, neavând limpede nici o încredințare sigură
Cât privește limanul,[48]"
Acum întregul sobor al drepților este în cumpănă.
Și la judecată se teme de cugetul nearătat al Judecătorului
Până ce limpede se proclamă sentința
Care-i va izbăvi pe ei de toată robia:
Căci Ziditorul a toate le face parte de milă
Și le dăruiește nestricată cunună.

12. Cele-nțelepte deci răspunseră astfel: „Duceți-vă,
Căutați acolo la cei care vând,
De încă mai e cu putință să cumpărați uleiul acum
Acelea, ca niște pururi furate de minte, se duseră
Și-alergau de zor ca să cumpere
Acum, când timpul faptei era închis pentru toți,

---

[48] Poetul vrea să spună că, neștiind încă ce fel va fi judecata Mântuitorului, mântuirea atârnând în întregime de bunătatea lui Hristos, fecioarele cele înțelepte, nu îndrăzneau să-și împartă faptele bune cu alții câtă vreme nu aveau garanția mântuirii, necunoscând voia Domnului încă – de unde reiese și înțelepciunea celor cinci fecioare milostive, care, pe lângă milostenie, au și înțelepciunea care vine din smerenia de a nu conta în chip legalist și mândru pe faptele lor bune, ci numai pe bunătatea lui Dumnezeu, relativizarea faptelor lor bune arătând că ele așteaptă izbăvirea numai de la bună voia Mântuitorului. Sfântul Roman reușește să ilustreze acest moment dinaintea Judecății și să-i dea întreaga dimensiune dramatică, zugrăvind momentul acela de înfricoșată teamă și cutremur, de nesiguranță și de cumpănă a sufletului aflat între rai și iad. Termenul grec exact este nu cel de încredințare, ci de garanție.

Capăt punând și împiedicând goana fără de rod a celor nebune,
Atunci tulburarea lor se descrie
Și spaima lor cu limpezime se arată :
Căci ele fără de putință caută ca niște necuvântătoare
Și pentru-aceea ele nu dobândiră
nestricăcioasa cunună.

13. Când în sfârșit au priceput zadarnica lor alergare.
S-au înturnat cele cinci
Și-nchis-au aflat cămara de nunt-a lui Hristos.
Și toate strigau cu jalnică plângere
Cu lacrimi și multe suspine:
Pentru mare iubirea de oameni, Cela Ce ești fără de moarte
Deschide-ne poarta și nouă,
Care-n feciorie ne-am supus puterii tale.
Atunci Împăratul către acestea tună:
„Nu voi deschide vouă-mpărăția,
Căci nu v-am cunoscut pe voi: din ochii mei pieriți,
Căci nu veți fi purtătoare de nestricăcioase cununi.

14. De-ndată ce-L auziră pe Hristos, Împăratul a toate,
Strigând către cele cinci fecioare nebune
„Cine sunteți voi, căci nu vă cunosc",
Se și umplură de toată tulburarea, tânguindu-se-n hohote:
„Drepte Judecător,
Curăția noi am păzit,
Orișice-nfrânare am ținut, ne-am uscat cu postul,

Sărăcia am iubit,
Iar văpaia rușinoas-a focului patimilor noi
Am biruit o dată cu poftele
Și fără prihănire pururi am petrecut
Ca s-agonisim nestricată cunună.

15. Dar dup-atâtea virtuți și harul fecioriei
Și după supunerea sub călcâie a focului desfrâ-nării
Și văpaia patimilor au biruit,
După mulțimea de chinuri, după ce-au sârguit
După pilda celor din ceruri,
Și s-au străduit să aibă puterea celor netrupești–
Toate acestea și câte și mai câte încă, pe cât pare,
Au fost aflate fără nici un preț.
De toată sârguința pline, spre multă virtute,
Deșartă s-a vădit toată nădejdea.
Pentru ce, dar, acum te prefaci a nu ne mai cu-noaște,
Cela Ce dăruiești celor ce vor
Nestricăcioasa cunună.

16.Răspunde-ne și nouă, Unule, Dreptjudecătorule,
Deschide-ne și nouă porțile Tale,
Și primește-n iatacul de nuntă pe fecioarele Tale, Mântuitorule, și nu-Ți întoarce fața Ta, Hristoase, de la noi,
Care Te chemăm pe Tine,
Ca să nu fim lipsiți de harul Tău cel fără de moarte,
Ca să nu fim rușinați și urâți în fața îngerilor,
Ca nu cumva până-n veac să ne lași pe noi Afară din cămara Ta, Hristoase, și să rămânem afară,

Căci nu mai presus de noi s-au nevoit întru neprihană
Cele cărora Tu le-ai dăruit nestricăcioasa cunună.

17. Astfel de vorbe nebune rosteau cele fără de minte către Judecătorul
Acum se-mplinește judecata cea dreaptă și adevărată:
Vremea iubirii de oameni s-a săvârșit, iar acum compătimire nu mai este:
Nici milă nu-i spre a deschide ușile pentru oameni,
Iar pentru pocăință nu-i loc pentru cei de-aici
Nici plin de compătimire Cel mai înainte Milosârd,
Ci ne-ndurat Judecător e-acum Cela Ce miluiește:
Căci voi nemilostive -n lume v-arătarăți,
Cum, dar, de căutați acum
Nestricată cunună?

18. Vouă vă spun acum neocolit, de față cu arhanghelii și cu toți sfinții Mei,
Cele făcute de acestea care-au intrat împreună cu Mine:
Când M-au aflat pe Mine–n întristare și foarte flămânzind
S-au grăbit să mă hrănească
Și iarăși, însetând, ele, cu toată râvna, Mi-au dat să beau,
Străin văzându-Mă, M-au luat cu ele, ca și când le eram cunoscut;
În lanțuri fiind legat, m-au slobozit,
Și când am fost bolnav m-au cercetat;
Făr-abatere păzit-au toată porunca Mea,
Pentru aceasta au și aflat nestricăcioasă cunună.

19. Iar voi nimic din aste fapte n-ați lucrat în lume cât trăirăți;
Păzit-ați postul, v-ați nevoit în feciorie și în virtutea cea din vorbe: deci făr'ale cucerniciei fapte și cuvioșiei, zadarnic vă trudirăți:
Primirea nevoiașilor străini v-a fost străină,
Nici mână de-ajutor nu ați întins
Celor bolnavi, necum celor flămânzi, în timp ce vouă
Numai fățărnicia v-a fost îndestulată hrană.
Pururea, de cinste v-a părut propria cruzime
Săracului ce bate portiță de scăpare n-ați deschis
Cum oare acuma-mi cereți nestricată cunună?

20. Nicicând pentru milă nu ați avut a dărui acestea,
Pe cei despuiați și-nstrăinați,
Sub acoperișul vostru nicicând nu i-ați primit,
De către cei pe care-n amare lanțuri și-n închisori fiind,
Urechile vă astuparăți.
Iar pe cei în boală nu i-ați cercetat,
N-ați arătat blândețe către cei în sărăcie și nevoiași
Ci veșnic chip neomenos le-ați arătat;
În voi, de caut, ură aflu doar, în loc de milă.
Cum oare astfel de viață petrecând,
Căutați acum la nestricăcioasă cunună?

21. Pe toate le priviți cu ochi plini de trufie,
în vreme ce pe cei săraci mereu disprețuiți,
Față de toți v-ați arătat făr' de compătimire, fără milă,
Și-asupra celor căzuți vă ridicați fără crutare,
Voi înșivă căzuți fiind în toată clipa.

Necruțători fiind cu cei de-un neam cu voi și-un chip,
De parcă fără de greșeală ați fi.
Cugetați cele înalte, lăudând buna voastră faptă,
Pe cei ce nu posteau, ca pe niște lepădați îi vedeați
Iarăși vă scârbeați de cei căsătoriți,
Numai pe voi drepți vă credeați
Cu toate că nu ați dobândit nestricăcioasa cunună.

22. Postul țineați doar ca să nu v-atingeți de hrană,
Dar față de oameni, n-aveați decât batjocuri și ocări,
Iar cât privește fecioria voastră,
Ea însăși necurată, căci vorbele murdare de toată ziua o-ntinară
La ce bun așadar virtutea, de cugetul nu are deplină fecioria?
Cu cât mai bine este să bei și să mănânci,
Dar trai după lege s-alegi mai curând decât să postești
Făr-a posti de ceea ce-i cu-adevărat vătămător.
Cu ce-ndrăznire-atunci vei cere nestricata cunună?

23. Nu este ziditor atunci postul, dacă nu smulge
Și toate gândurile cele urâte și faptele cele viclene,
Nici înfrânarea cărnii nu este întărită
Când cugetul petrece-n desfrânare.
Căci e de trebuință ca postul pe sigure temeiuri să fie așezat,
Cum pe loc întărit se zidește casa:

Una e mila care măreț o strălucește,
Iar cuvioșia, la rându-i, o îmbogățește.
Ele jur împrejur, ca niște ziduri de-ntărire o fortifică
Și îi aduc nestricăcioasă cunună.

24. Așadar, ce bine v-a adaus postul și fecioria cu laudăroșenie?
Când ați gonit de la voi blândețea,
În loc semănând ura.
Dar eu fiind blând, pe cei blânzi ca Mine îi doresc,
Și lor le dau iertarea.
Și nu-i cunosc pe cei ce postul țin, dar sunt fără-ndurare.
Și mai curând primesc pe cei care fac milă,
Dar pe fecioarele cu rea voire le lepăd de la Mine,
În schimb cu negrăită cinste îi acopăr
pe iubitorii de oameni cu care m-am nuntit,
Căci de mult preț este patul de nuntă cu-nțelepciune,
Atunci și are nestricăcioasa cunună.

25. Căci eu nu sunt sabie ascuțită pentru păcătoși,
Ci veșnic ochi blând am pentru oameni,
Eu, Care pe oameni i-am făcut cu mâna,
Pe desfrânata ce plângea cu-amare lacrimi
Eu cu blândețe am primit-o și i-am dăruit iertare.
Pe vameșul ce se pocăia cu lacrimi, l-am miluit
Și nu l-am lepădat,
Fiindcă știam c-adevărată pocăință sălășluia în el.
Față de toți arată milă Ziditorul,
L-am miluit pe Petru care pe Mine M-a lepădat, și lacrimilor lui
Eu Însumi M-am făcut părtaș,
Fiindcă și el căuta nestricăcioasa cunună.

26. Cât despre cei pe care cu Mine i-am primit în cămara cea de nuntă,
Iată, spun față de toți,
Cu sârg au păzit poruncile Mele pe pământ!
Pe văduve le-au ocrotit, iar pe orfani i-au miluit
Cu cei în necazuri și cei strâmtorați împreună pătimitori s-au aflat,
Și nicicând ușa nu le-a fost închisă celor nevoiași sau străini
Și mereu celor bolnavi de grijă le-au purtat,
Celor pe care voi îi izgoneați.
Nu, nu vă știu pe voi: eu de la Mine-i lepăd
Pe cei ce urâtori de oameni s-au făcut,
Dar acestora de lângă Mine le voi da
Nestricăcioasa cunună.

27. Arhanghelii-n sobor se minunează auzind pe Hristos Împăratul mărturisind pe cele cinci care intraseră la El
O! slobozire a sfinților lui Hristos! O! lauda cea preamare !
În fața atâtor oameni, ele ridică darul nestricăciunii
Și-n fața acelorași, celelalte primesc veșnica osândă.
Plâng cu amar nesfârșita lor plângere,
Căci văd cetele sfinților
Având din milă slobozire,
Cu toatele purtând nestricăcioasa cunună.

28. Iată deci pe față arătate cele care pe oameni la Împărăție-i cheamă.
Să ne străduim așadar ca să păzim poruncile lui Hristos,
Să ne întrecem în fapte, de voim să primim în piețe uleiul,

Căci cei ce vând sunt nevoiașii, de milostenii având trebuință,
Și-n fiecare zi îl vând, de ce dar suntem nepăsători?
Când pentru doi bănuți, primim pentru vecie
cât ar primi cine dă multe bogății,
Căci Ziditorul ia aminte la puterea noastră
Și astfel ne dă nestricăcioasa cunună.

29. Nu-i grea porunca cea dumnezeiască,
Nici nu ne cere-a da ceea ce nu putem,
Ci caută la gândul nostru bun.
Nu ai decât doi oboli pe pământ?
Nimic altceva nu ai agonisit?
Pe-aceștia multmilostivul Domn
Pururea îi primește ca un Stăpân,
Și ție îți va da o mai de preț cinstire
Decât celui ce ar fi dat multe avuții.
Primind puțin, Mântuitorul mult îți va da în schimb,
Și-n loc de cele vremelnice, bucuria celor veșnice-ți va dărui.
Dă puțină pâine și vei primi în loc raiul desfătării,
Foame ori lipsă nu te vor vătăma, răbdând.
Nici nu ține socoteala și n-aștepta răsplată pe pământ.
Căci ușor primește iertare cel mai mic
Iar celor puternici cu putere li se va cere socoteală.
Plin de mărinimie fii ca s-afli-Împărăția
Și pentru a primi nestricata cunună.

30. Pace, pace dăruiește-mi mie, Doamne, celui de toți oamenii judecat,

Căci cele ce făgăduiesc nu fac și-i sfătuiesc pe alții.
Când la picioarele Tale cad, dăruiește-mi mie pocăință,
Mântuitorule, mie, ca și celor ce aud
Ca să păzim poruncile în toată viața,
Ca să nu ne aflăm strigând cu-nfricoșare,
Afară din cămara Ta de nuntă,
Miluiește-ne pe noi, după mare mila Ta,
Cel Ce voiești pururea ca pe toți să-i mântuiești,
Cheamă-ne, Mântuitorule, în Împărăția Ta,
ca și noi să avem nestricată cunună.

IMNUL ÎNVIERII LUI LAZĂR

Introducere

Sebastian Brock, în studiul său consacrat lui Efrem Sirul, a investigat și filonul popular oriental al acestei lirici, semnalându-i caracterul esențial dramatic, nu lipsit de un fin umor, trădat de vorbele de duh sau de expresiile insolite. La sfântul Roman Melodul, această trăsătură este accentuată și îngroșată mult, până la a friza uneori grotescul. O inepuizabilă sursă a acestui dramatism de expresie comică, din care nu lipsește uneori tragismul, este reprezentată de zugrăvirea lumii infernale purtând prin ea însăși semnul grotescului. Numai că la Sfântul Roman totul este filtrat prin perspectiva credinței creștine; în această lumină, puterile infernale sunt relativizate, ridiculizate și aceasta este prima funcție a grotescului, una expiatorie a răului. Minimalizarea răului prin râs, prin grotesc atrage după sine folosirea unui limbaj specific popular, cu expresii hazlii, între care văicărelile, tânguirile, lamentourile, vorbele, uneori deșănțate și necuviincioase, interpelările ironice cu exprimarea rangurilor într-o absurdă, inversată ierarhie a răului, de pildă „atotpierzătoare moarte" rostită ca un atribut, sunt o inepuizabilă sursă de comic cu o precisă forță exorcizantă. Spre deosebire de Apus, unde reprezenările lumii infernale aveau doar funcția de a stârni o frică înrobitoare pentru sufletul penitentului, în Răsărit și cu deosebire, la Roman Melodul, frica este robită prin râs, neantul redus la ceea ce în definitiv este, nefiindul. În comparație cu puterea covârșitoare a dumnezeirii lui Hristos, puterile

răului se reduc mai curând la o mare și ridiculă umflare în pene, răul identificându-se și în chip real asimilându-se mândriei. Și așa cum deșertăciunea mândriei este goală de esență și substanță, la fel, răul este – în măsura în care îl înțelegem dionisian ca lipsă a binelui - doar un gol ființial căruia puterea lui Hristos îi dezvăluie deșertăciunea. Același ridicol al lăudăroșeniei și umflării în pene diavolești este admirabil surprins în dialogul dintre leginea diavolilor și Mântuitorul din *Imnul demonizatului din ținutul Gherghesenilor*.

Și în Apus, Evul Mediu a dezvoltat un grotesc de tip popular–rabelaisien, și aceasta în același spațiu dramatic, dar acolo era tot ca un reflex al fricii cultivate de mediile unui clericalism apăsător, celebrul *risus paschale*, (v. Mihail Bakhtin, *François Rabelais si cultura populară în Evul Mediu*, dar și mai relevant încă, Sören Kirkegaard, *Marele Inchizitor*), era de natură clandestină și periferică; acolo nu regăsim nimic din lumina vie a credinței din Imnele lui Roman Melodul, lumină care se ridică deasupra forțelor întunericului, risipindu-le. Și aceasta pentru a cultiva sistematic în om nădejdea în Hristos, singura care poate depăși iadul, care ne face să ne dezlipim mintea de iad pentru a ne orienta, liberi de orice teamă, spre lumina Învierii.

Învierea lui Lazăr

Proimion I

Venit-ai la mormântul lui Lazăr, Doamne,
Și a patra zi l-ai înviat din morți,
Robind iadul ca un puternic,
Cel Ce ai șters lacrimile Martei și Mariei,
Strigând către acestea: „Se va ridica, va învia mărturisind:
„Tu ești Viața și Invierea”[49].

1. Văzând groapa și pe cei din mormânturi,
ne tânguim,

[49] Refrenul ca în majoritatea cazurilor este de asemeni desprins din canoane, la Cântarea a treia, Irmosul al doilea: din slujba de Sâmbătă din săptămâna Floriilor:„Tu ai potolit îndată, Mântuitorule, jalea Martei și Mariei, arătându-ți puterea ta cea firească; că Tu ești Învierea și viața, precum ai zis.” *Triodul*. Orhei: Editura Bisericii Ortodoxe din Moldova, 1988, p.453. Exemplul citat ca și cele care urmează arată suficient cât de dificil este de a-l privi pe Sfântul Roman independent de tradiția de strană pe care o reprezintă, din care s-a inspirat și pe care a îmbogățit-o cu mii de condace, unele aparținându-i cu certitudine altele asimilate anonim și transmise astfel în corpusul cântărilor liturgice. Cele 89 de imne păstrate și aparținând cu certitudine lui Roman Melodul reflectă chiar și ele această simbioză cu imnografia de strană pe care o reflectă în mare parte cu fidelitate fie dezvoltând-o dramatic, fie condensând-o până la elipsă și metaforă până aproape a o face confuză, și imposibil de decriptat fără precizarea adusă de contextul canoanelor și al cântărilor liturgice în lumina cărora se decriptează sensul multora din alegoriile, imaginile și metaforele Sfântului Roman.

Însă nimic nu folosim: căci știm de unde–au ieșit
Și încotro acum se îndreaptă și cine-i are–n grijă pe cei morți,
Căci au ieșit din viața cea vremelnică, lepădat-au chinurile ei
Și se îndreapt-acum la veșnica odihnă, dumnezeiasca lumină așteptând.
Pe-aceștia acum îi are-n mână Iubitorul de oameni,
Cel Care le-a lepădat veșmântul cel vremelnic,
Ca în cel veșnic să-i îmbrace.
Pentru ce-atunci l-om plânge pe cel dus
Și pentru ce tăgăduim pe Hristos, Care strigă:
„Cel Ce crede în Mine nu va pieri",
Ci chiar de va cunoaște stricăciunea,
Din stricăciune va învia, se va ridica zicând:
„Tu ești Viața și Învierea".

2. Cel credincios pururea câte voiește și face,
Fiindcă şi-a agonisit sieşi credința cea atotputernică
Prin care de la Hristos primește, prin rugăciune, puterea
Căci mare câștig este credința,
Iar omul ce o are pe toate-n dar le stăpânește
Pe-aceasta Marta și Maria
O dobândiră și la mare prețuire o țineau,
Căci văzând acum pe credinciosul lor frate Lazăr stingându-se
Către Ziditorul trimiseră această veste:
„Grăbește, ziseră, Stăpâne,
Iată, cel pe care îl iubești este bolnav,
Dar de vei fi aici se va mântui,
Căci de va străluci fața Ta, se va ridica,
Va învia, zicând:
„Tu ești Viața și Învierea."

3. Chemat cu credință de cele două femei,
în ajutor a venit
Cel ce cunoaște toate mai dinainte de a fi vestit,
Doctorul sufletelor și al trupurilor,
Strigând despre acestea prietenilor Lui:
Ridicați-vă, să mergem în Iudeea, unde-am mai fost oarecând,
Scrisoare am primit, pe care cu drag o deslușesc,
Căci credința glăsuiește-n ea, nădejde neclintit-a scris-o,
Iar dragoste-a pecetluit-o.
Pentru ce dar s-ascund cele ce curând vom vedea în chip arătat?
Marta și Maria cu credință mă roagă pentru Lazăr,
Căci este bolnav, iar de mă voi duce-acum la el,
Va învia, se va ridica, zicând: „Tu ești Învierea și Viața".

4. Acestea zicându-le Cela ce toate mai dinainte le cunoaște,
Rămase atunci două zile în locul în care se afla, precum zice Scriptura.
Zăbovi acolo doar ca să vădească puterea credinței celor ce-L iubeau,
Căci fără margini Îl iubeau pe Stăpânul, Marta, Lazăr și Maria,
Nu când și când, ci pururi stăruind în iubire,
în zile de restriște, necazuri și nevoi,
Astfel, văzând Hristos cu prisosință crescân-du-le nădejdea,
Pe-una-o mântuiește, pe cealaltă o-ncunună,
Iar despre Lazăr le grăi lor: „Se va ridica,
Va învia zicând: „Tu ești Învierea și Viața".

5. Dar cu temei veți zice: „Lămurește: pe care din ele
A mântuit și pe care dintre ele a încununat?
Cât despre Lazăr, știu că din mâna iadului l-a smuls Hristos…
Maria era, pe cât spune Scriptura,
Cea pe care de șapte demoni a tămăduit-o,
Cea care-a uns cu mir pe dătătorul de miresme,
Cea care, cu părul capului de praf picioarele I-a șters
Celui ce-ntreg îl curățește pe tot omul
De toată-ntinăciunea celui viclean,
iar pe Marta o-ncunună
Fiindcă de toată râvna plină, sluji acelorași.
Pe dânsa, care cu lacrimi suspina, o-mbărbătă
Zicându-I ei despre doritul frate: „Se va ridica, va învia zicând:
„Tu ești Viața și Învierea".

6. Iarăși Domnul către ucenicii Lui grăi:
„Iată acum Lazăr iubitul nostru prieten adormit-a
Și la el voiesc să merg, din somnu-i să-l ridic"[50]
Se știe bine că Mântuitorul ades numește moartea adormire,

[50] Iată din nou, la sedelnele Cântării a treia din Canoanele Învierii lui Lazăr o prelucrare dramatică semnificativă pentru metoda imnografică a sfântului Roman Melodul care a compilat tradiții imnografice de strană; mai multe din condacele scrise de el s-au contopit au fost incorporate acestor canoane circulând independent de sursa și filonul imnic originar încât cu greu putem spune care pe care s-au influențat:

„Mai înainte știind toate, ca un Făcător, ai zis mai înainte ucenicilor în Betania: Prietenul nostru Lazăr a adormit" *Triodul*, ibidem, urmarea strofei este o dezvoltare dramatică a minunării ucenicilor, foarte laconic redată în canoane.

Iar dac-acolo de față ar fi fost sfântul Apostol Pavel
Îndat-ar fi-nțeles temeiul celor ce Domnul a grăit.
Căci el ne-a învățat pe noi, în Epistolele lui către Biserici,
Că adormiți numește pe cei morți
Căci cine oare, iubindu-l pe Hristos, și moartea o cunoaște?
Cum dar să piară cel ce cu El se-mpărtășește
Și sfânta Taină în suflet o păstrează ca pe un sfânt și scump odor?
Și chiar de-n putrejune s-ar afla: se va ridica, va învia, zicând:
„Tu ești Viața și Învierea!”

7. Așadar, când pricepură că Domnul somnu-i moartea a numit,
Pe față deslușindu-le:
„Voi merge ca să-l înviez pe mort.”
Și pe când marea traversau
Și între ei, cu mâna, semne își făceau
Și clătinau din cap:
„Minunea minunilor vedem și pentru-aceasta frică mare ne cuprinse.
Nu ne vestiră doar cele-n scrisoare scrise că Lazăr a murit,
Ci doar că e bolnav și, iată, El acum ne spune
mai dinainte cele ce cu ochii curând vom vedea.”
O! înfricoșată spaimă și uimire!
Unii spun de El că nu-i decât un simplu om;
De-nfricoșată puterea Lui ei nu s-au rușinat.
Nu văd că-ndată ce Cuvântul a rostit,
Degrab se și-mplinește,
Iar cel ce este mort curând se va ridica,

Va învia, zicând: „Tu ești Învierea și Viața”

8. Iisus acum în Iudeea ajunge cu trupul,
Căci cu dumnezeirea-i pretutindeni
Și–n chip de necuprins
Cuprinde-ntreg pământul
Cu toate câte-n el adăpostește,
Ca-n cuiburi, biete păsărele.
Ajunse dar Cela ce toate împle, în Betania,
Dumnezeiasca pronie plinind.
Atuncea ecoul pașilor Săi răsunând
Auzindu-l iadul, Morții scrâșnește cu vaiere prelungi:
„Ale cui picioare sunt acestea o, Moarte[51],
Care pe capul meu calcă?
Vai mie, vai! Că iată, Iisus Domnul își întinde pasul
Grăbind, iarăși vine, de la noi să ceară,
Căci precum mai întâi ne-a scăpat fiul văduvei,

---

[51] Dezvoltarea dialogică ce urmează pare să fie de inspirație efremiană, având mai cu seamă un pronunțat caracter popular, aproape de genul teatrului popular chiar, de sorginte tot orientală. Disputa dintre Moarte și Iad apare și într-un Imn al lui Efrem Sirul, în varianta disputei între Satan și Moarte cu privire la supremația asupra oamenilor. La sfântul Roman apare mai accentuată latura grotesc comică și filonul viguros popular. Iată versurile din Sfântul Efrem Sirul „Am auzit moartea și pe Satan sfădindu-se zgomotos, care dintre ei era mai tare între oameni” v. Întreg *Imnul nisibian 52*. Cf. Sebastian Brock, *Efrem Sirul. Ochiul Luminos. Viziunea sprirituală a lumii la Efrem Sirul*, Sibiu: Editura Deisis, 1998, capitolul *Întreita moștenire a Sfântului Efrem*, p. 44-45; „Într-o serie din poemele sale, Sfântul Efrem Sirul utilizează genul literar al disputei, constând într-o dezbatere oficială dintre doi participanți. Acest gen trimite direct la literatura sumeriană din Mesopotamia antică și avea să aibă un lung viitor, după epoca Sfântului Efrem atât în siriacă cât și în multe alte literaturi.“

La fel și acum Lazăr se va ridica,
Va învia zicând : „Tu ești Învierea și Viața".

9. Atotpierzătoare Moarte, neîmblânzită și fără îndurare[52],
Ascultă de bunul tău prieten, Iadul, contenește-ți munca.
Hrană nu-mi mai aduce mie, căci n-o pot ține:
Morții cei înfășurați în legături, pe care tu-i aduci,
Degrab îi vărs afară."
Mă bucur și-i primesc pe cei curând înmormântați, dar pe cei putreziți a-i ține nu mai pot,
Cât timp mi-s trași afară.
Iar cei pe care abia mi-i pregătiseși, mi-s prădați.
De unde dar atâta tulburare?
Moarte, oprește-te, <grăbește> să dobândești
De prieten pe Nazarineanul și Lui să te supui gândind
C-a patra zi, peste puțin, "va învia, se va ridica grăind:
„Tu ești Viața și Învierea"

10. Când auzi acestea, Moartea din dinți cu scrâșnet strânse

---

[52] În Canoanele de Sâmbătă seara dedicate Învierii lui Lazăr din Săptămâna Floriilor, mare parte din dialogul Iad -Moarte este atribuit Iadului interpelând nu moartea, ci pe Lazăr însuși: „Lazăre a zis Iadul, te rog scoală și ieși din încuietorile mele; du-te degrab, că mai bine îmi este a mă tângui cu amar de unul ce mi se va lua, decât de toți, pe care mai înainte i-am înghițit cu foame.// Pentru ce zăbovești, Lazăre, zis-a iadul… Ieși dar ca să iau și eu ușurare; că de când te-am mâncat pe tine, spre greață mi s-a pornit mâncarea.//… Pentru ce nu te duci de aci? Ca să nu mă prade Hristos și de alții, înviindu-te pe tine." „Cântarea a 7-a", *Triodul*, op.cit. p.449.

Și, cu strigăt mare, cutremurându-se, zise către Iad:
„Bun sfat îmi dai, o, învechitule în rele,
Na, potolește-ți pântecele pe care pân'mai acuși l-ai căptușit.
Căci de-acum ți-a cam pierit curajul și n-ai
Decât să spui: „m-am săturat",
Şi, fiind lung cât marea, râuri de morți primind,
Dar sațiu tot nu afli niciodată.
Ce-mi spui mie? Ce strigi?
Mai curând lămurește-mă, ce ai de zis?
Dar întâi liniștește-te și stai în bună rânduială,
Căci pe cel ce, putred, îl ții în măruntaie
Puțin te vei pleca, iar el viu se va ridica,
Va învia zicând: „Tu ești Învierea și Viața".

11. Apă ți-a părut viața oamenilor
Și-atât te-ai căscat, iar eu pururea nu voi înceta să te adap
Te-mbuibi, dar săturare nu-i!
Iar picioarele al căror răsunet îl auzi,
Precum văd, sunt pripiți,
Pașii sunt ai unuia ce-amenință
Și împotriva ta se mânie,
Pe când se-apropie de mormânt
Zdrobind încuietorile și punând sub călcâie porțile tale și pântecu-ți.
E sigur c-a venit cel ce te golește pe tine
Era și timpul, că prea făr' de măsură te umflaseși,
Căci te vei ușura, afară de vei da pe Lazăr din măruntaiele tale
Și-odată slobozit, se va ridica,
Va învia, zicând: „Tu ești Viața și Învirea."

12. „Astfel de vorbe spurcate și pline de ocară îmi verși mie,
Iadul, prietenul tău, care văd că te bucuri de relele mele.
Însă eu pentru ele îmi plâng singur de milă
Căci văd că mădularele lui Lazăr, aceleași[53]
Pe care moartea mai înainte le-a risipit,
Așteaptă, pe cât pare, să-nvieze:
Căci cugetă să se adune la un loc,
Fiindcă șerpuiesc precum furnicile,
Apoi și viermii s-au retras, iar reaua duhoare le-a părăsit.
Vai, cu-adevărat Iisus a venit,
Acesta trimițând nouă înapoi duhoarea
Și-n buna lui mireasmă-a înmiresmat
pe cel cu rău miros
Iar acum, cel deja mort și pulbere făcut, se va ridica, va învia, zicând: „Tu ești Învierea și Viața"

13. Deci dacă moartea-acestea a auzit, a dat strigăt,
Apoi alergă, și luând mâna iadului văzur-amândoi înfricoșată minune:
Cum buna mireasmă a Fiului lui Dumnezeu pătrunde în prietenul Lui,
Pregătind trupul la chemarea Dătătorului de viață,
Cum părul îl așază în bună rânduială,

---

[53] Sfântul Roman Melodul insistă asupra realității învierii. În greacă, pronumele relativ folosit aici este compus cu particula *περ* care are valoare de întărire, *tocmai acelea pe care,* aceleași. Prin aceasta, subliniază realitatea învierii lui Lazăr cu trupul. Același trup care a cunoscut moartea, dezmembrarea și stricăciunea este reîntocmit. De aici, strofa următoare care insistă ea însăși asupra imaginii închegării trupului celui putrezit deja.

Că membranele le-nchează în acesta
Și măruntaiele le pune - împreună
Și toate vinele palpită lăsând să curgă iar prin ele sânge,
Cum plămădește arterele
Încât astfel pregătit Lazăr, cel chemat afară, să
Se ridice și să învieze zicând: „Tu ești Învierea și Viața."

14. Cum au văzut Iadul și Moartea acestea petrecându-se
Și-au spus tânguindu-se unul către altul:
„Nimic din ale noaste nu se mai arată, nici nu mai stăpânește:
Mormântul s-a făcut ca un elixir care preschimbă moartea-n viață,
Groapa-i socotită o cârpă pe care oricine voiește o tot scurtează neîncetat,
Și din ea pradă pe-oricine voiește, pe frate, fiu sau fiică,
Și-și râd de noi cei de pe pământ
Rob sau liber, de voiește, ne pradă pe noi,
Că de-ar fi din cer, că de-ar fi pământean,
Un cuvânt numai spune, și îndată cel mort se va ridica, va învia zicând: „Tu ești învierea și viața"!

15. De pe pământ fiind cândva Ilie, om,
Când a voit, îndată pe fiul văduvei l-a înviat,
Prin noi a dobândit prețul celor ce a mâncat,
A cheltuit hrana săracului, noi i-am dat plata:
Pe de o parte, profetul s-a hrănit, pe de-altă parte, moartea s-a răpit laolaltă cu Iadul,
Când a cerut copilașul care murise,
Prin multe rugăciuni și suspine ale celor înfometați,

Căci pământu-ntreg era pustiit
De foamete și de secetă, căci nu era ploaie
Dar cel feciorelnic, bucuros către văduvă, astfel grăi: Pe fiul tău îl cauți? Se va ridica, va învia, zicând : „Tu ești Învierea și Viața"

16. Dar, iată, prădarea de-acum ne-a făcut să uităm pe cea din vechime
Și, ca și când Ilie sau Elisei ca nimic ar fi fost, au scăpat de la noi:
Dar noi încă purtăm urmele rănilor lor
Și mai cu seamă cele făcute de Elisei, de minuni făcătorul,
Căci în viață fiind, pe mort l-a înviat
Și-odată mort, morții a smuls trupul celui aruncat mort peste el.
Aceasta spre-a fi tuturor învederat
Că nici unul dintre cei credincioși nu gustă moartea,
Ci mai vârtos află viață, cu cât se lipește de trupurile sfinților,
Atunci va învia, se va ridica zicând:[54]

---

[54] Aceste *entractes* despre Elisei și Ilie aparținând morții și Iadului sunt folosite de Roman Melodul drept un artificiu și un prilej de a enumera mărturiile veterotestamentare despre realitatea faptică, concretă a Învierii și înainte de Domnul Iisus Hristos, nu fără a sublinia desăvârșirea Învierii aduse de Mântuitorul, care a răpit Iadul în chip desăvârșit, fără să-i dea nici o plată, nu precum în cazul lui Ilie. Cât despre Elisei, el este doar un chip al învierii celei desăvârșite care arată puterea sfinților de mai târziu. Mai mult decât atât, strofa capătă sens deplin în lumina cântărilor din Canoane, unde Iadul se tânguiește și îl grăbește pe Lazăr să asculte mai repede de chemarea Stăpânului, ca nu cumva, zăbovind, înmulțirea puterii aceleia ziditoare să nu-i smulgă și pe alți morți: „Pentru ce nu te scoli curând, Lazăre? Strigat-a iadul de jos, tânguindu-se . Pentru ce nu te ridici îndată, să te duci de aici ? Ca

„Tu ești Învierea și Viața”[55]

17. Toate acestea le grăiră cu suspine și cu adânci oftaturi
Și îngroziți pentru-nvierea celui mort,
Plângându-se pe sine și toate ale lor.
Dar Atotziditorul ajuns-a la mormântul celui mort, pentru care se și afla de față
După ce, se pare, a întrebat unde-a fost pus Lazăr?
Căci cu ironie întrebă cel ce pe om Însuși l-a făcut cu mâna
„Unde ești, Lazăre?”, zicând:
Vreau să aflu ceea ce deja de mai dinainte știu,
Tot astfel cum odinioară Ziditorul a zis: „Unde ești, Adame?”, așa a spus El: „Unde ești , Lazăre?”
Cel Care Martei îi spuse cu puțin timp înainte:
Va învia, se va ridica, zicând: „Tu ești Viața și Învierea!”

---

să nu mă prade Hristos și de alții, înviindu-te pe tine? („Cântarea a 7-a”, Sâmbata în Săptămâna Floriilor, *Triod*, op. cit. p.449)

[55] Întreaga strofă este greu inteligibilă și, așa cum se întâmplă în multe situații, când un imn lămurește, edifică sensul altuia sau alteori doar contextul liturgic este lămuritor pentru descifrarea uneia sau mai multor strofe, imagini și expresii sau metafore, la fel și în acest caz, lămuritor este *Imnul lui Ilie*. Strofa de față preia o tâlcuire din *Imnul lui Ilie* pe care o prezintă rezumativ și, în consecință, obscur din pricina extremei condensări Roman Melodul vrea să spună că Învierea lui Lazăr i-a fost mai păgubitoare decât cea a profetului din vechime care deși a înviat pe fiul văduvei, fiindcă a oprit ploaia prin cuvântul său timp de trei ani, a trimis iadului nenumărate victime. De aceea, Dumnezeu îngăduie să moară fiul văduvei, pentru a-l înduioșa pe Ilie să ridice blestemul de secetă. Numai astfel putem înțelege sensul paradox al al frazei că „rugăciunile și suspinele celor înfometați au ucis pe copil” v. și nota 3, din ediția Grosdidier SC, op. cit. p. 173.

18. Doamne Preaînalte, celor smeriți Milostive,
Cel Care din mormânt ai înviat
Cândva pe Lazăr, viață dăruindu-i prin Cuvântul Tău,
Precum celor dinaintea noastră le-ai dăruit a vedea
Lumina lin-a feței Tale,
Dă-ne nouă în pace să trăim vremurile de acum
Și sfârșit bineplăcut, pentru ca să trăim și să murim după cum
Sfânta Ta voie ne va ocârmui.
Cheamă-ne, poruncește, Stăpâne, spune Cuvânt, binevoiește a ne mântui pe noi!

IMNUL DEMONIZATULUI

Deși *Imnul demonizatului* nu face parte, tematic, din ciclul „pocăinței” pe care ne-am propus a o ilustra, totuși l-am inclus imediat după Învierea lui Lazăr, datorită faptului că se înscrie în același gen, al comicului. În acest caz însă Roman Melodul, combină cu accente tragice elementele comice în momentul în care descrie suferința demonizatului. Controversata temă a demonizării este tratată în conformitate cu înțelegerea tradițională a acestei boli duhovnicești sau mai exact diformități duhovnicești. Interpretată de obicei ca efect al unor păcate grave, îmbolnăvirea corespunde, în plan duhovnicesc, lepădării de către Dumnezeu, căderii din orice purtare dumnezeiască de grijă. Puterea diavolului asupra sufletului este totală, nelăsând loc nici măcar unei urme de raționalități. Orbirea completă a minții sau a ochiului sufletesc are diferite cauze, fie păcatul nemărturisit și nepocăit, fie învoirea în suflet cu gândurile drăcești, fie abdicarea deliberată de la ordinea și ordonarea logică a cosmosului, în favoarea unei proiecții a propriului eu, substituind cosmosul, ceea ce ar corespunde unei cosmicizări excesive a propriului eu și propriei identități (v. Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale, sau* Hierotheos Vlachos*, Psihoterapia ortodoxă*), fie o mândrie care provine din aceeași exacerbare egoistă a propriului sine. Oricare ar fi cauza demonizării și oricât de mare puterea diavolului asupra sufletului, există întotdeauna un aspect pozitiv: fără de voie, demonizatul aduce o mărturie cu privire la puterea lui Dumnezeu Care covârșește puterea demonului, așa cum rațiunea covârșește iraționalitatea, și precum logosul ordo-

nator covârșește asupra materialității necuvântătoare. Toți cei atinși de această maladie par rupți de la puterea cuvântului, toți suferă de o incapacitate discursivă ce tinde uneori spre afazie, după cum în cazurile de excentrică exacerbare a sinelui, dezordinea interioară corespunde unei dezordini în planul discursului, cu răsturnări de valori și ierarhii: „Acesta e obiceiul celui rău: când a tulburat pe cineva, îl aduce într-o stare de lipsă de rațiune pentru ca, de atunci înainte să nu-și mai poată reveni.” (Jean de Lycopolis, *Histoire des moines d'Egypte*, 36) Această lipsă de raționalitate îl rupe de comuniunea cu semenii, determinându-l să trăiască în chipul animalelor sau dobitoacelor câmpului, precum Nabucodonosor a fost pedepsit pentru nemăsurată mândrie a trăi vreme de șapte ani precum dobitoacele. Sfinții părinți ai Bisericii sunt toți de acord că numai puterea lui Dumnezeu poate tămădui bolnavul îndrăcit, dar că tămăduirea este grăbită atunci când bolnavul face eforturi de însănătoșire prin ascultare, răbdare, spovedanie deasă și sinceră, participare la slujbe, smerenie: „Deosebit de mișcătoare este vindecarea celor îndrăciți ce pătimesc grozav. Au fost cazuri când îmi aduceau câte un bolnav stăpânit de duh rău, care rostea hule, inconștient fiind și vorbind într-aiurea. Iar după ce citeam asupra lui rugăciuni, bolnavul se liniștea și primea cu bucurie Sfintele Taine, de care până atunci se ferise cu strășnicie. Se cuvine să luăm aminte că acești bolnavi nu țin minte nimic din ce spun în stare de boală… Adesea demonii au stăpânire mai multă vreme asupra celor robiți de ei. Dar puterea lui Dumnezeu, de care demonii se cutremură, îi biruiește pe ei” (*Viața și proslăvirea Sfântului Ioan din Kronstadt – Docu-mente și mărturii din epocă.* Editura Ileana, București, 2004. p. 126-127) Dragostea pentru cel demonizat, care rămâne, în ciuda

posedării de către demon, chipul lui Dumnezeu[56], este ceea ce ni se cere nouă celor sănătoși, dar mai ales rugăciune mijlocitoare, în chipul rugăciunii Apostolilor din *Imnul demonizatului*, gândindu-ne că poate pentru necredința și împietrirea noastră a îngăduit Dumnezeu o astfel de suferință care nu are leac prin cunoașterea omenească, depășind cu mult puterile și cuprinderea acesteia. Este pledoaria implicită a *Imnului demonizatului* sfântului Roman Melodul.

Proimion

Amintindu-ne de minunile Tale, Doamne,
Pe Tine, Te rugăm
Ca să ne izbăvești de cel viclean
Și de stricăciunea care vine de la el,
Căci Tu singur ești, Doamne,
Stăpânul tuturor.

1. Poporul cel credincios întru iubirea de Hristos adunându-se,
În psalmi și în cântări priveghează:
Înalță cu nesaț imne către Cel Preaînalt,
După ce mai înainte David le-a pus în cântare,
Și știe să se desfăteze cu citirea cea bine întocmită din Scriptură.
Din nou pe Hristos Îl vom preamări cu laude
Și pe cei vrăjmași îi vom proscrie

[56] „Este cu totul evident că în ochii Sfinților Părinți, posedatul rămâne om întreg, căci, deși demonul îi ocupă trupul și sufletul, el continuă să poarte intact, în străfundul său, chipul de neșters, inalterabil al lui Dumnezeu care constituie ființa lui veritabilă, natura lui profundă, însăși latura lui omenească. Față de ea, posesia nu e decât un accident, o deformare superficială" Jean Claude Larchet, *Terapeutica bolilor mentale*. Harisma, București, 1997.

Căci chimval al acestei cunoștințe
Este Hristos Însuși - călăuza și Învățătorul nostru.
Al tuturor Învățător și Domn.

2. Frumos este a cânta psalmi și lui Dumnezeu laud-a aduce,
Ca să-i rușinăm pe diavolii ce pururea ne sunt potrivnici,
Căci noi am cunoscut ce-i umple de rușine
Căci atunci când ca la teatru-n comedii[57] râdem,

---

[57] Sfântul Roman Melodul folosește două verbe τραγωδέω și κωμωδέω în sensul propriu al termenilor. Se pare că este vorba despre o veche practică a Bisericii primare, când probabil, mai ales în Bisericile de mir, în timpul sfintelor slujbe, cântările alternau cu mici piese dramatizate în genul unor microdialoguri între străni. Conținutul acestor piese era esențial omiletic cuprinzând cel mai adesea didascalii. Literatura mineelor, mai ales la praznicele Împărătești, când slujbele aveau un fast deosebit, uneori cu adevărat impresionant, cu procesiuni, cu făclii, cu odăjdii deosebite, abundă în astfel de micro-dialoguri, cf. *Învierea lui Lazăr* din Săptămâna Floriilor (*Triod,* op.cit). Aceste micro-dialoguri, este de presupus, se cântau ca replici alternative la cele două strane. Sfânta Liturghie ea însăși are o structură dramatică. Nu este întâmplător faptul că aceeași desfășurare dramatică se poate cu ușurință observa și în structura Imnelor lui Roman Melodul. Astfel, *Proimionul* care cel mai adesea este preluat sau a pătruns în canoane ca icos sau condac, care era rezervat ori unui personaj, ori vocii narative, precum și primele strofe, prezentau subiectul imnului, întocmai cum la teatru se reprezenta argumentul și personajele dramei; urmează apoi un microdialog, două sau maxim trei personaje care prezentau conflictul dramatic pe durata a trei-patru strofe și deznodământul sau încheierea care de obicei era o rugăciune. Deși autorul folosește aceste două verbe în sens propriu, având în vedere că această practică veche s-a pierdut astăzi, am redat expresiile printr-o comparație. Urmarea imnului însăși pare o adecvare la aceste două dimensiuni dramatice, pe de o parte se cântă și se compătimește destinul tragic al demonizatului în imagini de o rară frumusețe, în versuri care amintesc

De-nfrângerea lor bucurându-ne,
Cu-adevărat atunci și diavolul scrâșnește,
Tot astfel când în sfintele Biserici
Ca-ntr-o tragedie pe scenă-nfățișăm biruința asupra vrăjmașului,
Căci nimic nu poate împotriva omului, de nu i-ar îngădui acestuia
Hristos, Stăpânul tuturor.

3. Hristos, pururea ajutând celor nevrednici,
Iar pe cei lepădați, văzându-i, se mânie
Atunci și vrăjmașii cu dreptate năvălesc,
Dar pentru iubirea Lui de oameni
Nu-ngăduie acestora Hristos
Ca fără de măsură și prea peste putință
Să-i chinuiască pe aceia.
Căci nevăzut dușmanii se într-armează de luptă
Împotriva celor lepădați de dumnezeiasca purtare de grijă,[58]

---

de tragedia elină, iar pe de altă parte, se ia în derâdere prostia nepereche a diavolilor în fața înțelepciunii dumnezeiești.

[58] Προνοία. Providența dumnezeiască, cea care ține și susține toată făptura și iconomisește taina mântuirii fiecărui suflet în parte. Soarta celor demonizați este dintre cele mai dureroase, fiindcă ei par lipsiți de purtarea de grijă a lui Dumnezeu pe care El o arată întregii făpturi. În realitate, lucrurile stau altfel, demonizații arată doar măsura sau nemăsura răutății diavolești și care este voia acestuia pentru fiecare dintre oameni, dacă nu ar fi această purtare de grijă a lui Dumnezeu care mărgineşte mmmărgineşte puterea diavolului. Astfel, demonizații mărgineşte puterea vrăjmaşului. Astfel demonizații mărturisesc de fapt pronia lui Dumnezeu, pentru că, deși confruntați mereu cu puterile drăcești nevăzute, dar peste puterea omului, aceștia supraviețuiesc în chip minunat, arătându-se în chip vădit puterea lui Dumnezeu lucrătoare, care este întotdeauna mai mare decât cea a diavolului. Pentru aceea și demonizații se numesc martiri. Această idee pare a fi

Ci-n chip nevăzut, îi mântuiește pe ei din căderea acelora
Domnul cel Nevăzut al tuturora.

4. Nu-s vorbe-n vânt cele ce-acum grăim,
Ci fapte-ale luminii vădit arată
Puterea diavolilor asupra celor morți,
Dar noi vom înfățișa pe-aceea slăbindu-se
Și biruința cea-ntâistătătoare–a Ziditorului întărindu-se:
Hristos a venit și de El fugeau toți ca de un drept oarecare[59],
Căci văzând trupul Lui, s-au lăsat păcăliți:
Necunoscându-L pe El că este Dumnezeul Cel Adevărat
Și Fiul lui Dumnezeu,
Stăpânul tuturor.

5. Martor vrednic de crezare Evanghelistul
Scriind despre neputința demonilor
Pentru ca noi să fim încredințați prin Scriptură.
După ce Hristos a venit de pe mare la țărm,

împrumutată din omilia sfântului Ioan Hrisostomul, *Despre mărginita putere a diavolului.*

[59] Una dintre ideile cele mai dragi Sfinților Părinți era caracterul tainic al venirii pe lume a Mântuitorului. Nimeni în afară de Dumnezeu nu a știut despre acest plan al mântuirii oamenilor, plan care depășește viclenia cea din veac a diavolului, care a voit să piardă neamul omenesc de la început, adică a vrut să răpească sieși nu numai pe primii oameni, ci și odrăslirea acestora din neam în neam (Părintele Rafail Noica), preschimbând binecuvântarea în blestem. Venirea Mântuitorului aduce cu sine răscumpărarea radicală și restabilirea/întregirea firii umane. Se-nțelege că acest plan era necunoscut diavolilor și ei nu au cunoscut în El pe Fiul lui Dumnezeu, drept care s-au apropiat de El ispitindu-L în pustie, ca și când ar fi fost un drept oarecare precum era Ioan sau prorocii Vechiului Testament.

Un oarecare demonizat din cetate i-a ieșit înainte
Fiind acesta-n puterea și-n robia diavolului,
Greu apăsându-l pe el cu cele mai strașnice legături.
Însă legăturile cu care era de multă vreme ferecat le-a desfăcut Hristos,
Stăpânul și Dezlegătorul tuturor.

6. Ucigașul de suflete cel pizmuitor, stăpânindu-l pe dânsul,
De multă vreme-l împiedica să-și ascundă goliciunea trupului,
Căci mantie nu-l acoperea,
În casă de oameni nu adăsta,
Ci petrecea prin mormânturi,
O! soartă ne-ndurată! O, negrăită tragedie!
Om cu sufletu-ntr-însul de viu coborât în mormânt!
O! dar mai nefericit şi decât morții-ar fi fost,
De n-ar fi venit mai curând
Stăpânul și Mântuitorul tuturor.

7. Orice trup mort înmormântat cu cinste zace, acoperit cu giulgiu în mormânt,
Iar pământu-i adăpostește rămășițele pustii,
Și dacă mormântul pe cel mort cuprinde,
Nici durere, nici plăcere nu simte cel ce-acolo zace,
Pe când cel nenorocit de demoni
Nicicum nu este asemenea cu morții,
Căci el, trăind, de viu este ucis în mormânt,
Și gol, înmormântat și fără de podoabă pentru tot restul vieții, de nu s-ar fi grăbit să vină
Stăpânul tuturora.

8. Căci diavolul pe-acela ce-i e dat pe seamă
Printre cei morți și printre vii grozav îl chinuiește,
Încingându-l cu orice răutate;
Printre cei vii, în grele lanțuri îl leagă
Iar printre morți-îl închide, încredințându-l pazei morții,
Îl urmărește prin pustiuri,
L-aruncă-n văgăuni de munți, viroage și prăpăstii
Și cu puteri drăcești se opintește zdravăn
Ca morții să-l arunce pretutindeni,
De nu l-ar mântui-n fiece dată
Stăpânul tuturor.

9. Pierzătorul de suflete urlând cu furie, ca un câine flămând,
Uneltește pierderea nenorocitului;
Potrivnic adevărului se face,
Căci este plin de răutate-
Aceasta pururea voiește:
Să-l arunce din piscuri de cremene,
Să-l îmbrâncească-n ape
Sau în țepușe să-l străpungă,
Sau prin munți să-i piardă urma,
Ori în foc să-l ardă.
Dar nu poate nimic dintre acestea
Când Însuși Dumnezeu de grijă-i poartă,
Domn și stăpân al tuturor.

10. Pe-acestea toate le îndură cel înlănțuit de vrăjmași
Ca scos din minți și din baierele cugetului,
Rătăcind din pustie-n pustie;
Dar când pe Hristos L-a-ntâlnit, privindu-L pe
Împăratul și Domnul cel Osârduitor spre milă

Și-a venit în simțiri.
Și la Hristos își ridică mintea
Și nedreapta robie vestindu-I, strigă:
Izbăvește-mă, Doamne, de urâtorul de bine,
cel ce pe nedrept m-asuprește,
Iar Tu mă mântuiește,
Stăpâne-al tuturor.

11. Soborul ucenicilor lui Hristos fu cuprins de milă
Și venind lângă El, L-au rugat
„Doamne, zicând, Iisuse Hristoase, miluiește și vezi
Cum este batjocorită făptura
Pe care mâinile Tale au plăsmuit-o.
Cum dușmanul diavol necinstește icoana slavei Tale
Cum se tiranisește omul pe care cu mâinile Tale Tu L-ai cinstit
Cum se răzbună spre moarte
Vrăjmașul cel de la-nceput,
Dar Tu, Atotputernice Doamne, îl mântuiește ca un Stăpân și Ziditorul tuturor.

12. Mântuiește, mântuiește, Hristoase pe cela ce Ție se roagă.
Cel nedreptățit de vrăjmașul.
Și vindecă-l pe el ca un Multmilostiv,
Ca să nu se mândrească, o, Doamne, potrivnicul diavol,
Ca un plin de răutate, să nu zică:
„Am biruit ca un puternic!”
Căci noi doară știm și-l cunoaștem că este fără nici o putere,

Iar dacă Tu voiești, o, Iubitorule de oameni,
Numai de-i porunci, c-un semn și se va nimici
Căci toate Ție se supun
Numai la semnul Tău și pururi la porunca Ta
Toate cele ce sunt au ființă -
Stăpâne-al tuturor.

13. Hristos, ascultându-Și ucenicii,
Se bucura de cuvintele lor
Și fără de răgaz le-a răspuns:
„Primesc rugăciunea voastră,
Căci voiesc să fiți milostivi,
Fiindcă mai înainte ca voi să mă rugați,
Către el Eu M-am înduplecat spre milă
Și încă de pe mare l-am recunoscut,
Eu care mai dinainte de-a fi el îl știu,
Ca un Stăpân și Atoateștiutor.

14. Ca să-i mântuiesc pe toți din cer m-am pogorât
Eu, Cel de toți chemat în ajutor,
Pentru aceasta și om m-am făcut,
Pentru ca neamul omenesc să-l mântui
de blestem,
Pe cel părtaș trupului Meu,
Pentru care-am și luat trup însuflețit
Ca un Multmilostiv;
Voiesc deci să mântuiesc pe om
Pentru care-am venit
În pântece fecioresc, făr-a mă despărți de ceruri,
Ca Unul Ce sunt Nedespărțit,
Stăpânul tuturor.

15. Hristos pe ucenici astfel îi învăța,
Însă diavolul rămânea l-acestea surd.

Și se-ntorcea tot la blestemul lui:
Cel condamnat Îl blestema pe Judecător,
Celui Drept și Celui Preabun îi căuta pricină cel nedrept:
„Ce ai cu noi, Iisuse, ziceau: om ești la-nfățișare,
Dar noi de oameni n-ascultăm, iar dacă Dumnezeu ești,
Te rog atunci să nu mă chinuiești,
Stăpâne-al tuturor.

16. Pentru ce dar mai înainte vreme ai venit ca să ne chinuiești
Crezând că poți ceea ce numai Dumnezeu e-n stare?
Că noi ne supunem judecății Celui Ce și cerurile toate judecă
Și că înfricoșată judecată ne așteaptă
la vremea de apoi, aceasta limpede cunoaştem;
Dar Tu mult mai devreme ai luat-o înainte împotriva noastră, de parcă Însuși Dumnezeu ai fi
Și ai avea nezdrumicată stăpânire!
-Tu, Doamne și Stăpâne-al tuturor.

17. Dar eu Te-am cunoscut acum pe Tine, Fiul Mariei ești,
Iar patria-ți este Nazaretul Iudeii.
Dar Tu, de parc-ai fi din ceruri pogorât
Poruncii Tale ne supui.
Ai venit la noi cu îndrăzneț război
Și nouă ca un înfricoșat vânător ni Te-arăți,
Noi tot pământu-n gheare-l ținem
Și toată stăpânire-a noastră-i!
Dar Tu ca un tiran, măreț, plin de pohfală și de slavă

Venind ca un cârmuitor, ne-ai izgonit
Din cei pe care-i dobândisem cu câștig,
Luându-ne toată puterea,
Ca un Atotputernic și Stăpân al tuturor.

18. Acum mi-amintesc preabine cum
Dintre-ai noștri, pe magi când Te-ai născut
Din Persia i-ai smult, cum apoi și pe desfrânate
Tu le-ai convins de-au căpătat la minte, schimbându-se.
În nada Lui i-a prins pe hrăpăreții vameși;
Dar până și pe morții cei din veac
Din cruda noastră stăpânire ni-i răpești
Și slobozind pe cei de noi legați,
De tot ce-aveam ne-ai sărăcit,
Acestea toate, nimeni din Adam nu le-a-ndrăznit
Dar iac-acum, mă rog, cu biciul Tău cel arzător să nu mă cerți,
Al tuturor Stăpân."

19. Ca un viclean ucigaș n-a putut limpede cunoaște
Pe Hristos că Însuși El era Atoateziditorul,
Din pricina înfățișării lui de om.
Căci dac-ar fi fost lămurit că El era Stăpânul,
Nicicum n-ar fi-ndrăznit să zică Lui: „Ce ai cu noi?"
Aceste vorbe nu-s ale unuia ce taina o cunoaște,
Și, la fel ca mai 'nainte, L-a ispitit
Strigându-I de pe Templu:
„Dacă Fiul lui Dumnezeu ești…"
Căci chiar și-acolo se îndoia cum c-ar fi El,
Stăpânul tuturora.

20. Iar noi de-aceasta nu ne minunăm

Dacă-L numește Fiu al lui Dumnezeu,
Căci nu L-a cunoscut pe Domnul.
Fiindcă-n-acea vreme, fii ai lui Dumnezeu erau numiți
Toți cei ce pe Atotțiitorul Dumnezeu iubeau.
Căci și Israel fiu cel întâi născut este numit,
Pe când la *Facere* găsim că fii se chemau cei câți erau născuți din femeie,
Tot astfel și acum când, după chipu-nfățișării, fiu este numit
Al tuturor Stăpân.

21. Așadar, Însuși Hristos, ca un Dumnezeu tare
În chip nevăzut pedepsește pe diavol,
Capăt punându-i îndrăznelii
Și către dânsul spuse: „Care este numele tău?"
Ca un înfricoșat Judecător a întrebat pe necuratul,
Dar nu ca unul ce nu știa l-a întrebat,
Ci ca noi să cunoaștem
Câți diavoli îl chinuiau pe bietul om:
„Legiune", și acela zise, „este numele meu, precum știi,
Ziditorule a toate.

22. Acum deci când i s-a fost poruncit
Ca din bărbatul acela să iasă,
Se-mpotrivea și se ruga:
Pe față - îndrăzneală,
Dar dedesubt – rugăminte:
Căci strâmtorarea biciului i-a stârnit rugăciunea:
O turmă de porci hălăduia prin munte,
Iar diavolul la mare ananghie văzându-se pe sine,
Îi strigă lui Hristos:
„De mă scoți afară dă-mi ceea ce Îți cer,

Ca un Atoateziditor.”

23. Iisuse Hristoase, de mă scoți acum afară,
Atunci și cererea-mi plinește-o,
Lasă-mă, Îți cer, să intru-n turma de porci,”
Așadar, prin rânduiala cea mai dinainte a Stăpânului Hristos,
Grabnic din om ieșind cele drăcești, în porci au intrat,
Iar aceia s-au înnecat, aruncându-se-n mare–
Cu-adevărat minunate sunt faptele Tale
Cela Ce pre noi ne smulgi din mâinile vrăj-mașului,
Săpâne și Doamne-al tuturor.

24. Nici decât un porc sau decât orice-i odrăslit din animal sau din pasăre
Nu-s diavolii mai puternici,
De nu le-ar da Dumnezeu toată puterea.
Vezi, dar cum cei îndrăzneți din fire nu-ndrăzniră
Nici în porcii aceia-a intra fără poruncă
Iar când primiră-ncuviințare,
Nici de porci n-au fost suferiți:
În acest chip, pe toate-ar voi
Să le ia-n stăpânire, de nu le-ar păzi cu puterea-I
Stăpânul a toate.

25. Vâslași ai lui Hristos, de-a pururea prieteni,
Cu stăruință să cântăm psalmi spre slava Lui
Cei care azi, cu-alai am petrecut afară pe diavol
Să-L chemăm pe Cârmaciul nostru
Ca bine să străbatem valul vieții
Și să cunoaștem că neadormitu-I ochi
Asupră-ne veghează și ne are-n pază

Și, cu rugăciunile de Dumnezeu Născătoarei,
Ne mântuiește pre noi și ne trece la limanul cel bun, lin și neînviforat,
Stăpânul tuturor.

IMNUL FEMEII PĂCĂTOASE

Pilda femeii păcătoase care a uns cu Mir capul Mirelui ceresc a cunoscut în lirica siriacă elaborări dintre cele mai interesante, dând naștere celor mai sensibile cântări. Literatura Canoanelor îi rezervă acestei pilde, după spusa Mântuitorului că fapta mironosiței va fi pomenită din neam în neam, un loc de cinste. Slujbele din Sfânta și marea Marți și Miercuri a Săptămânii Patimilor abundă în tropare, icoase și condace dedicate mirungerii profetice, ca o rememorare și actualizare a mirungerii de dinaintea morții Mântuitorului pe care o prevestește, subliniind încă o dată că venirea Mântuitorului în trup s-a făcut pentru vindecarea multora și mai cu seamă pentru întoarcerea la Dumnezeu a păcătoșilor. Poezia acestor cântări este întreagă construită pe teme paradoxale, pe opoziții și antinomii atât la nivelul expresiei, cât și la cel al conținutului semantic și simbolic. Gesturile simple și fără patetism sunt nuanțate cu vigoare, devenind mai grăitoare decât cuvintele înseși: „Întins-a păcătoasa părul său Ție, Stăpânului, întins-a și Iuda mâinile la cei fărădelege. Aceea ca să ia iertare, acesta ca să ia arginți" (*Triodul*, p. 500). Contrastele puternice între personaje nasc, în planul expresiei, formule contradictorii, paradoxuri și antifraze care reiau contrapunctic temele și motivele evanghelice: „Primește izvoarele lacrimilor mele Cel Ce scoți cu norii apă din mare; Pleacă-te spre suspinurile inimii mele, Cel Ce ai plecat cerurile cu nespusă plecăciune, ca să sărut preacuratele Tale picioare și să le șterg pe ele iarăși cu părul capului meu." Nu mai puțin tulburător este contrastul dintre gesturile trădării lui Iuda și gesturile mirungerii mironosiței: „Vai de ticăloșia lui Iuda! Văzut-a pe păcătoasa

sărutând tălpile Mântuitorului și a gândit cu vicleșug la sărutarea vânzării. Aceea și-a dezlegat părul, iar acesta s-a legat cu mânia, aducând în loc de mir răutatea cea urât mirositoare". Motivul central și mereu recurent în antinomii de o rară frumusețe este mirul. Variațiunile pe tema revărsării belșugului de mir, susținute și de un text muzical pe măsura textului poetic, sunt de o bogăție semantică surprinzătoare, subliniind în esență echivalența mirul-Hristos. Jocul de cuvinte este omniprezent: „Când păcătoasa aducea mirul, atunci s-a înțeles ucenicul cu cei fărădelege. Aceea se bucura turnând mirul cel de mult preț, iar el se grăbea să vândă pe Cel fără de preț." În acelaşi context ideatic se situează şi tema din Prohodul Dom-nului din Vinerea Mare. Aici, gestul profetic al mirungerii Mântuitorului apare prezentat în contrast cu gestul, nu mai puțin profetic, al vânzării cerinței mirului de către Iuda care anticipă vânzarea Mirului celui duhovnicesc. Pe tărâmul liricii siriace, tema mirungerii a cunoscut, prin Efrem Sirul mai întâi, profunzimi și bogății noi cu specu-lații veterotestamentare, insistând toate asupra valorii profetice a mirului. Efrem Sirul compune primul o omilie, *Omilia eis tin pornin,* în care femeia cea păcătoasă adresându-se vânzătorului de miruri îi spune: „Îmi este de trebuință mirul cel pieritor/stricăcios ca să ajung la mirul cel adevărat și veșnic pentru a dobândi viață nestricăcioasă. Desigur că această identitate sau doar echivalență, Hristos-mirul, naște ea însăși serii antinomice: Hristos este mirul cel veșnic în contrast cu mirul cel trecător și stricăcios adus de mironosiță, Hristos este mirul cel fără de preț în contrast cu mirul cel de mult preț al cuvioasei, iar Imnul lui Lazăr nuanțează și mai mult contrastul: Femeia cea păcătoasă unge cu mir pe Însuși Izvorâtorul de mir, iar Toma necredinciosul (*Imnul Apostolului Toma*) aduce Mântuitorului, precum păcătoasa, mirul credinței pentru a cere în schimb ceea ce este mai presus de mir, negrăita mireasmă a harului lui Hristos, căci revărsare de

mir este pomenirea numelui Tău. Astfel, observăm că Sfântul Roman nu a făcut decât să transmită conținutul semantic al tradiției liturgice și imnografice, în obișnuita lui manieră condensată și concisă. Omilia sfântului Efrem este transmisă fidel, cu toate temele și motivele care ilustrează subiectul, începând cu tema convertirii păcătoasei la auzul propovăduirii Mân-tuitorului, cu scena vânzătorului de miruri, refuzul acestuia de a vinde mirul destinat preoților unei femei desfrânate, scenă desfășurată pe un spațiu mai amplu, cu lărgite tâlcuiri și asemuiri cu Vechiul Testament. Replicile sunt aproape identice, ca și întreaga desfășurare dialogică, numai că în omilia Sfântului Efrem, femeia desfrânată, teologhisind despre Dumnezeul a toată făptura pe care L-a cunoscut în persoana Mântuitorului din cele propovăduite despre El, reușește să-l convertească pe negustorul de miruri la credința în Hristos, și numai după această convertire negustorul acceptă să-i vândă mirul. Sfântul Roman renunță la această parte, precum și la multe din amplele dezvoltări veterotestamentare prezente în *Ομιλια εις την πορνην*. Tot de dimensiuni mai reduse este și dialogul dintre femeia păcătoasă și negustorul de miruri, de bună seamă din pricina spațiului restrâns impus de limitele imnului în sine. Spre deosebire de alte imne în care sfântul Roman Melodul acordă o importanță sporită dialogului ca formă predilectă de expresie, în Imnul femeii păcătoase un spațiu mai amplu este rezervat monologului femeii păcă-toase, ceea ce aduce un spor de lirism textului, făcându-l unic în felul său, în raport cu predilecția pentru dramatic a sfântului Roman. Desprins din această omilie a femeii păcătoase a lui Efrem Sirul, Imnul Sfântului Roman își păstrează valențele omiletice, insistând mai mult asupra temei pocăinței cuvioasei, de unde și folosirea largă a monologului. Nici această temă însă nu este originală, ci își are obârșia ca într-un izvor nesecat în condacele și irmoasele

slujbei de Miercuri: „dar cu tăcere rugându-mă, cad către Tine, sărutând cu dragoste preacuratele Tale picioare, ca să-mi dai iertare de greșale, ca un Stăpân, mie celui ce grăiesc: Mântuitorule, de întinăciunea faptelor mele curățește-mă" *Triodul*, p. 496. Astfel, *Imnul femeii păcătoase* se înscrie în tematica largă a pocăinței, a cărei expresie emblematică a devenit revărsarea mirului și mirungerea trupului celui de viață dătător. Aceeași tâlcuire o regăsim până târziu în cultul ortodox, neschimbată nici astăzi; gestul paradoxal de a unge cu mir pe însuși Mirul este surprins și de o tâlcuire a Sfântului Grigorie Palamas: „căci încă nu cunoșteau în chip limpede că El este cu adevărat mireasma vieții pentru cei ce vin cu credință, după cum și mirosul morții le este hărăzit celor ce rămân până la capăt necredincioși; iar mireasma veșmintelor Sale, adică a trupului Său, este mai presus decât toate miresmele, și numele Său este mir revărsat, prin care lumea întreagă s-a umplut de buna mireasmă a dumnezeirii" (Sfântul Grigorie Palamas, *Omilii*, „Omilia 18, la Duminica mironosițelor". p. 280, Anastasia, Bucureşti 2000)

Proimion I

Pe femeia cea păcătoasă fiică numindu-o, Hristoase Dumnezeule, arătându-mă și pe mine fiu al pocăinței, mă rog Ție:
Ridică-mă din tina fărădelegilor mele.

Proimion II

Pradă mustrărilor de cuget, femeia cea desfrânată,
Urma pașilor Tăi luând,
A strigat către Tine cu pocăință,
Cela Ce știi toate cele ascunse:

„Doamne Iisuse Hristoase,
Cum voi tinde către Tine ochii mei
Eu, care pe toți i-am ispitit cu ocheade.
Cum te voi îmblânzi spre milă,
Eu, care pe Însuși Ziditorul l-am întărâtat spre mânie?
Însă primește acest mir în loc de rugăciune, Doamne,
Și dăruiește-mi mie iertare
De rușinea faptelor mele de tină."

1. Văzând atunci femeia cea desfrânată
Cum cuvintele lui Hristos ca o bună mireasmă
Se răspândesc pretutindeni
Și în toți credincioșii insuflă duh de viață,
Degrab a urât reaua duhoare a faptelor sale
Și adânc cugeta întru sine la rușinea faptelor ei,
Dar mai vârtos la chinul ce i-au gătit ele.
La marea întristare care-i așteaptă pe cei păcătoși în iad,
Între care cel dintâi sunt eu, cel încredințat biciului,
De care femeia cea desfrânată, temându-se,
S-a întors din desfrânarea ei
Iar eu, deși înfricoșat de moarte,
Rămân în tina fărădelegilor mele.

2. Niciodată vrând a mă lepăda de rele,
Nu-mi amintesc defel chinurile pe care le voi vedea acolo.
Nici cuget la marea lui Hristos milă,
Cu care El m-a-nconjurat, căutându-mă
Când rătăceam de la calea lui cea dreaptă.
Căci după mine aleargă în tot locul;

Pentru mine azi cu Fariseul alăturea mănâncă
Cel Ce pe toate le hrănește,
Iar masa în altar o preschimbă și pe ea Se întinde,
Iertând celor datornici datoria, pentru ca orișice datornic
Cu îndrăzneală să se apropie de El și să zică:
Doamne, slobozește-mă
Din noianul fărădelegilor mele!

3. Mireasma Cinei Tale, Hristoase,
A-ntors pe fiica cea odinioară pierdută,
Iar azi tămăduită
Cea la-nceput lupoaică și la sfârșit mielușea,
Roabă și fiică, nebună și-nțeleaptă.
Pentru aceasta aleargă flămândă
Și la o parte lăsând firimiturile, a luat pâinea întreagă
Și, suferind mai mult decât canaaneianca, și-a
Săturat sufletul gol,
Cu-o atât de mare credință,
Dar nu prin strigare a fost mântuită,
Ci mai curând s-a mântuit prin tăcere,
Căci tânguindu-se zicea cu suspin:
Mântuiește-mă, Doamne,
Din tina fărădelegilor mele.

4. Vreau să văd cugetul celei înțeleptite și să aflu
Cum în desfrânată a strălucit Hristos Cel preaminunat.
Izvorul a toată frumsețea,
Din Care, fără să aibă cunoștință mai dinainte, păcătoasa
A băut cea dintâi.
Pentru această pricină și Cartea Evangheliilor strigă:
Venind Hristos în casa Fariseului,

O femeie oarecare a auzit și-a intrat,
Gătindu-și sufletul de pocăință:
„Hai, suflete al meu, iată vremea pe care o cauți:
Iată, Cel Ce te curățește pe tine de față este:
Pentru ce atunci să rămâi
În faptele tale de tină?

5. La El mă voi duce, căci, iată, pentru mine-a venit:
Voi lăsa pe vechii mei iubiți,
Căci acum de Acela însetează sufletul meu foarte.
Și ca Unuia Care cu adevărat mă iubește,
Mir Îi voi aduce și toată-nchinăciunea:
Strig, suspin și caut în chip drept să-L înduplec
Să-mi astâmpere setea.
Setea celui Însetat mă va schimba
Și așa cum voiește să fie iubit,
Astfel Îl voi iubi pe Cel mie dorit.
Plâng și genunchii mi-i plec, fiindcă aceasta voiește,
Sau petrec în tăcere, tăinuindu-mă (cu tot dinadinsul)
Căci se întoarce de la acestea .
Într-un cuvânt, crescând în iubire,
Mă lepăd de tina fărădelegilor mele.

6. Mă voi înfățișa Lui, voi fi luminată, după cum este scris:
„Mă voi apropia acum de Hristos
Și nu voi fi rușinat,
El nu mă va acoperi de ocări, nu-mi va spune:"
„Până acum erai în întuneric
Și ai venit să Mă vezi pe Mine, Soarele".

Pentru aceasta, mir luând, la El mă voi duce,
Cristelniță voi face casa Fariseului,
Căci acolo îmi voi spăla toate întinăciunile mele.
Din lacrimi, untdelemn și mir îmi voi încropi colimvitra,
Mă voi spăla, mă voi unge și voi scăpa
De glodul fărădelegilor mele!

7. Pe iscoadele cele de demult le-a scos la lumină Rahab
Și drept răsplată a găzduirii ei, ca o credincioasă, viață a aflat.
Căci chip al Vieții este Cel Ce i-a trimis pe ei,
Care numele cel slăvit al lui Iisus al meu poartă.
De demult, Rahab cea preadesfrânată
Revenindu-și întru sine,
Primitoare de străini s-a făcut,
Iar azi femeia cea preadesfrânată
Pe Cel din Fecioară feciorelnic
Se grăbește să-L ungă cu mir.
Rahab i-a slobozit pe cei care-n taină îi adăpostise,
Însă eu pe Cel pe Care L-am iubit mă strădui să-L păstrez
Dar nu ca pe o iscoadă ținându-L, ci ca pe Atot-țiitorul Îl țin
Și prin El mă ridic
Din întinăciunea fărădelegilor mele.

8. Iată, a venit vremea pe care însetam să o văd:
Ziua și anul au strălucit pentru mine,
Căci întru cele ale lui Simon
Eu Îl deslușesc pe Dumnezeul meu,

Spre El voi grăbi pașii mei;
Ca Ana îmi voi plânge sterpiciunea,
Iar dacă Simon m-ar crede amețită de vin sau de sicheră,
Precum <beată> Eli a bănuit odinioară pe Ana
Și eu ca și ea voi stărui-n rugăciune, strigând încetișor:
„Doamne, copil nu ți-am cerut,
Ci sufletu-mi caut.
Cel unul născut pe care eu l-am pierdut
Și-ntocmai cum de demult Samuil, de la cea fără de copii,
Iar Emanuil de la cea fără bărbat, au ridicat ocara sterpiciunii
Ridică și acum pe femeia cea păcătoasă
din țărâna prihănirilor ei”.

9. Răscolindu-se deci cea acum credincioasă la aceste cuvinte,
Se-ostenește degrab ca să cumpere mir
Și-aleargă strigând către cel ce de miruri era negustor:
„-Dă-mi mie, de ai, vreun mir de iubitul meu Mire vrednic
De cel cu dreptate și în neprihănire iubit
De Cela Ce-mi arde inimă și rărunchi.
Nimic nu voi să știu de preț: pentru ce dar pe gânduri stai?
Măcar și de-o fi trebuind, până la piele și până la oasele mele
Sunt gata să-ți dau, ca să aflu: ce oare să dau în schimb
Celui Ce s-a gătit acum să mă curățească
De pulberea fărădelegilor mele?”

10. Acela însă văzând aprinderea și-osârdia cuvioasei,
I-a răspuns ei: „Au doară cine este cel pe care tu-l ții de iubit,
C-atât de tare te-ai aprins a alerga după miresme,
Ce-ar avea oare el vrednic de mirurile mele?
De-ndată însă sfânta făr'înconjur strigă celui ce pregătea mirul:
Ce tot spui, omule? Ce-ar avea El vrednic?
Căci nici o cinste nu-i de El atât de vrednică, oricât de mare:
Nici cer și nici pământ, nici toată lumea asta
Alăturea nu stau cu Cel Ce S-a pogorât
ca pe mine să mă salte
Din tina fărădelegilor mele.

11. Fiu al lui David este, de-aceea-i slăvit
la-nfățișare;
Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu El Însuși și pentru-atâta,
Cu cât mai plină desfătarea!
Pe Care eu nu L-am văzut, ci doar am auzit de El
Și-ndată-am fost întoarsă către vederea Celui Nevăzut cu firea.
Cum și Micol pe vremuri, pe David văzându-l,
pe dată l-a dorit, astfel și eu, necutezând cu ochii
a-L privi,
Însetez și doresc pe Cel din David.
Atuncea Micol cele-mpărătești a lepădat,
Apropiindu-se de David cel sărac.
Așa și eu acum mă lepăd de bogăția cea nedreaptă
și-n tot locul caut
Mir s-agonisesc pentru Cel Ce curățește sufletul meu

De-ntinăciunea fărădelegilor mele".

12. Șirul cuvintelor ei prin tăcere a curmat cuvioasa
Și-apoi și-a luat mirul, cel atât de râvnit
Și-aflată a fost în casa Fariseului ca și când chemată,
Degrab alergând ca mir să reverse peste mirul cel Nepreţuit.[60]
Iar Simon aceasta văzând, a început a blestema pe Stăpânul,
Pe femeia cea păcătoasă și pe sine.
Pe El, fiindcă nu recunoscuse pe cea care se apropiase;
Pe ea, fiindcă femeie păcătoasă fiind, S-a atins de El spre închinare.
Iar pe sine însuși se blestema pentru că, fără de minte fiind, a primit în casă pe unii dintre aceștia.
Pe când aceea mai dintru adânc striga: Răpește-mă Doamne,
Din adâncul fărădelegilor mele!"

---

[60] Μυρὶσαι τὸ ἄριστον, literal, *a mirui ospățul*. Este una dintre „metodele" artistice ale sf. Roman Melodul, aceea a jocurilor de cuvinte, folosind ambivalenţa lor, *ariston* însemnând şi ospăţ şi *ceea ce este mai bun*, lăsând loc unei duble semantizări, prin contextualizarea cântărilor liturgice unde se spune în troparul sărbătorii că mironosița a uns cu miresme pe cel ce este însuşi izvorul mirurilor. „Păcătoasa a uns cu mir de mult preţ, iar Iuda a vândut mirul cel fără de preţ," va spune unul din condacele Prohodului, iar un vers din Învierea lui Lazăr va spune Magdalena a uns cu mir *τὸν δοτῆρα τῶν ἀρωμάτων pe dătătorul de miresme*, astfel încât sensul lui *ariston*, devine plurivalent, putând fi determinantul unui subânțeles μῦρον: *Μυρὶσαι τὸ ἄριστον* [μῦρον] *a mirui cel mai bun mir*, Mirul Nepreţuit.

13. O, nebunie, ce a grăit Fariseul în sineși?
„L-am chemat pe Iisus ca pe unul dintre profeți,
Iar El, nepricepând, pe-aceea pe care oricare din noi o știa,
Nici n-a cunoscut-o.
De ar fi fost profet, și-ar fi dat seama cine-i“.
Cel Care cearcă inimile și rărunchii,
Văzând gândurile cele rătăcite ale Fariseului
Vărguță de-ndreptare pentru acela, cu dreptate prin aceasta Se face.:
„-O, Simone, zicând, ascultă, vezi câtă bunătate
s-a revărsat peste tine și peste aceasta
Pe care o vezi cu lacrimi strigând:
„Doamne, mântuiește-mă
De prihănirea fărădelegilor mele”.

14. Ți-am părut ție, o, Simone, vrednic de blestem,
Fiindcă nu am depărtat de la Mine
Pe cea care cu grăbire se depărta de fărădelegile ei:
Dar, Simone, nu e bine, nu-i binecuvântat disprețul tău,
Aseamănă cu cele ce-ți voi spune și te îndreaptă:
Erau odată doi datornici unui creditor,
Unul cinci sute, iar altul doar cincizeci de dinari îi datorau,
Și fiindcă amândoi erau strâmtorați,
Cel care-i împrumutase le iertă datoria.
Care deci crezi că va iubi mai mult dintre aceștia doi, spune-mi,
Cine este dator să strige către Acela: Tu m-ai mântuit
Din tina fărădelegilor mele”?

15. Auzind însă înțeleptul Fariseu, răspunse:
Învățătorule, cu-adevărat este, în chip vădit arătat
Că cel ce datorează mai mult, acela și mai mult iubește,
Pentru că și mai mult i-a iertat creditorul".
La acestea îi răspunse și Domnul:
„Drept ai răspuns, o, Simone, întocmai precum spui.
Pe Cel pe Care tu nu L-ai primit, ea însă L-a uns cu mir
Pe Cel pe Care tu nu L-ai spălat cu apă,
Ea i-a udat picioarele cu lacrimi
Pe Cel pe Care tu nu L-ai sărutat la-ntâmpinare,
Ea, acoperindu-L cu sărutări, strigă:
Picioarele Tale Le-am cuprins, ca să nu cad
În țărâna prihănirilor mele.

16. Acum ți-am arătat pe cea care însetează de mine cu dragoste.
Îți voi arăta ție, o, Preabunule, Cine este Creditorul
Și-ți voi descoperi și pe datornicii Lui,
Dintre care unul ești tu însuți, iar celălalt,
Aceasta pe care o vezi lăcrimând.
Eu sunt Creditorul amândurora dintre voi
Și nu numai al vostru, ci-al tuturor oamenilor.
Căci Eu v-am îndatorat cu cele ce-aveți:
Duh, suflet și simțire, trup și mișcare:
Pe Îndatoritorul întregului cosmos din care,
Cât de mare este,
Și tu faci parte, o, Simone,
Roagă-L dar și strigă: Izbăvește-mă,
De adâncul fărădelegilor mele.

17. Nu vreau ceva dintr-ale tale, nici din ale acesteia nimic nu-mi trebuieşte.
Eu sunt dezlegătorul datoriei amândurora, mai mult, al tuturor,
Tu nu-mi poţi da Mie toate câte-mi datorezi încă,
Taci aşadar de vrei să ţi se ierte datoria:
Şi nu osândi pe cea osândită,
Nici nu dispreţui pe cea dispreţuită, linişteşte-te!
Trăind după Lege, o, drepte, Simone, te-ai îndatorat:
În harul Meu, deci, vino, de vrei ceva să-Mi răsplăteşti,
Priveşte la desfrânata ce-o vezi, ca o Biserică strigând:
Scuipând, mă lepăd de tina fărădelegilor mele.

18. Haideţi acum, restul datoriilor a fost dezlegat:
Mergeţi, aţi fost scutiţi de orice plată.
Sloboziţi fiind, nu vă robiţi iarăşi:
Zapisul a fost rupt, altul în loc să nu mai faceţi."
Acelaşi lucru dar, Iisuse al meu, spune-l şi mie,
Care nu-s vrednic să-ţi dau îndărăt tot ce-ţi datorez.
Să nu-mi ceri însă ceea ce tu mi-ai încredinţat,
Căci am cheltuit creditul şi dobânda Ta,
Creditul sufletului şi al trupului meu,
Ci, slobozindu-mă cu inima uşoară, lasă, uşurează
Noianul fărădelegilor mele.

LEPĂDAREA SFÂNTULUI PETRU

Introducere

În tradiția Bisericească, sfântul Petru a rămas piatra pe care s-a ridicat Biserica Mântuitorului, păstorul ei, al turmei celei alese a lui Hristos, corifeul Apostolilor, cununa mucenicilor. În săptămâna Patimilor la canoanele de la Deniile de Joi seara, cântarea a opta amintește însă de întreita lepădare a sfântului Petru, moment de derută și de slăbiciune profețit de Mântuitorul și îngăduit pentru smerirea ucenicului ce se încrezuse peste măsură în puterile proprii. „Căci nimeni nu poate să spună Domn este Hristos, decât numai întru Duhul Sfânt”, va spune mai târziu același înțeleptit ucenic. *Imnul lepădării sfântului Petru* este un model exemplar de pocăință pentru un păcat considerat printre cele mai mari, care pare totodată a fi și cel mai potrivit sau mai curând caracteristic pentru zilele noastre moderne. Apostazia modernă cunoaște multe chipuri și fețe, luând forme cameleonice, de la idolatriile vulgare de tip babilonic (cum sunt misteriile moderne orgiastice, amestecuri hibride de orientalisme și oarbă credință talismanică de tipul purtătorilor de amulete, cristale, geme, sau de totemisme și fetișisme) și până la recentele sincretisme „creștine” de tip ecumenist, practicând un creștinism de tip deist, în totală contradicție cu monoteismul de structură și esență creștin ortodox. Este cu neputință ca un creștin ortodox să mărturisească alt Dumnezeu în afară de Hristos Cel Unul din

Sfânta Treime. Este cu neputință ca un creștin ortodox să nu-L mărturisească exclusiv pe Hristos ca Dumnezeul tuturor neamurilor, după mărturia sfântului Pavel, că atunci va fi un singur păstor și o singură turmă, toate vor fi una, *dar numai în Domnul nostru Iisus Hristos*. Să nu ne înșelăm la „cuvintele frumoase" ale propovăduirii ecumeniste, de genul toleranță religioasă, de dragoste față de alte popoare și să mărturisim împreună cu ei același Dumnezeu anonim, impersonal și fără nume sau să ne învoim fie și numai în gând că și Allah sau Buddha sau Papa[61] ar putea fi și ei dumnezei! Sfinții Părinți ai Bisericii au practicat ei înșiși un exclusivism intolerant atunci când au dărâmat capiștile idolești păgânești, fapt care a făcut imposibilă asimilarea lor sincretică de către religia romană care era în genere destul de deschisă la culte noi și din alte spații, Babilon, Egipt, construind temple zeităților ne-romane și chiar adoptându-le misteriile[62]. Alta era însă situația creștinilor.

---

[61] „Ecumenismul, prin sensul deformat care i se atribuie azi, nu reflectă întotdeauna adevăratul înțeles de unitate și sobornicitate a Bisericii, într-o hristocentrică dreaptă credință în care să se contopească întreaga creștinătate. Adeseori, prin ecumenism se înțelege urmărirea unei activități interconfesionale, fără un scop de unitate în credință, ci de conlucrare socială. În Protestantism, ideea de apropiere între Biserici se sprijină mai mult pe considerații samaritene și social-politice, pe baza cărora să se organizeze lumea, și mai puțin, sau aproape deloc, pe temeiuri teologice și dogmatice, care să asigure credincioșilor o unitate în Duh și adevăr." Mihai Urzic*ă, Biserica și viermii cei neadormiți sau cum lucrează în lume taina fărădelegii*, București, Anastasia, 1998. Cap. *Ortodoxia și Ecumenismul*, *Ecumenismul și devierile lui*" vezi și cap. „Semnele vremurilor de apoi" pp. 224-260.

[62] Pentru o analiză detaliată a fenomenului vezi și Nock. *Conversion. The phenomena of conversion in Rome before St. Augustin,* sau una din mărturiile din epocă, Apuleius, *Măgarul de aur* care ironizează subtil misteriile inițiatice orientale pătrunse la Roma odată cu elenismul. Metamorfoza sufletului în măgar, fie el și de aur, ilustrează, cu

Ei nu se mulțumeau cu propovăduirea simplă a Dumnezeului lor, printre alți Dumnezei, așa cum ni se cere nouă astăzi de către partida integratoare și globalizantă ecumenistă, ci răspundeau ferm că există un singur Dumnezeu, Iisus Hristos, numindu-i pe oricare alții, idoli și diavoli, chipuri deșarte de viței care mănâncă iarbă. Pentru acest motiv au și provocat autoritățile romane și grecești sau orientale, fiind prigoniți pe parcursul a mai multor sute de ani, fără a pieri sau modifica ceva din sfânta predanie a dogmelor ortodoxe. Mărturisirea de tip ecumenist este, implicit, o desființare a dogmaticii primelor articole ale crezului: *Cred într-Unul Dumnezeu Tatăl…și întru Unul Domn Iisus Hristos…și întru Duhul Sfânt…*Aici în această sfântă, nedespărțită Treime nu mai încape nimic, nici un alt Dumnezeu, numit sau nenumit.

Apostazia veacului nostru a fost marcată și prin ateismul epocii comuniste cu care, din nefericire, ne-am învoit cei mai mulți dintre noi, tolerându-l, urmat acum de un ateism mai viclean și perfid, ateismul „științific" impus de protestantismul pragmatic american. Acest tablou deprimant al stării de apostazie aproape universale face ca epoca noastră să arate nu mult diferit de epoca sincretismului păgânesc roman. De aceea, misiunea noastră, a creștinilor trebuie asumată în același duh de apostolească mărturie. Și sfinții Apostoli s-au confruntat foarte acut cu necredința păgânilor care-i covârșeau cu mult ca număr, dar nu și ca putere. Imnul Sfântului Roman Melodul se adresează tocmai acestei stări de apostazie dezolantă, mărturisind că dacă cel dintâi ucenic al Mântuitorului care s-a împărtășit nemijlocit de lumina Lui cea de viață făcătoare a putut cădea, cu cât mai mult întunecatul și depărtatul veac de

---

o precizie aproape biblică, condiția omului lepădat de Dumnezeu cel adevărat, condiția omului idolatru.

acum poate cădea în cea mai neagră apostazie! Dar și aici îndoite chipuri al apostaziei avem: unul al sfântului Petru, penitent, alergând însetat după iertare, căutând-o, strigând la Dumnezeu din rărunchi, bătându-și pieptul, dar căutând cu nădejde la dragostea mărturisită și împărtășită a Mântuitorului, și celălalt chip, al lui Iuda, al apostaziei celei fără întoarcere, al deznădăjduirii, al stăruinței în starea de culpă, al însingurării egoiste, al auto-osândirii în iadul cel mai de jos, al căutării mântuirii acolo unde nu este, la oameni, la idoli și ghicitori, în sine însuși. Toate aceste alte căi duc, într-o mai mare sau mai mică măsură, la strangularea sufletească, la moarte, la lepădarea definitivă și fără de întoarcere de care ne păzește și pe noi, Hristoase Dumnezeule, lumina cea mai presus de fire și de cuvânt, pe care întunericul lumii acesteia nu o poate cuprinde.

Imnul despre lepădarea Sf. Petru

Proimion I
O, bunule Păstor, Care sufletu-Ți pui pentru oile Tale,
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

Proimion II

Purtat de-nfricoșate valuri și întors de vorba unei fetișcane,
Petru zicea: „Hristoase Dumnezeule,
Bătut de vânturi, pe drept cuvânt, eu am slăbit
Și de-o întrebare ispitit, în lepădare am căzut.
Însă cu lacrimi Ție strig:

Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta.

Proimion III

Alt val scufundător pe pământ fu tânăra copilă,
dar regăsind apoi pe cele înalte,
La tine aflu liman,
Doamne, lacrimile mele drept mijlocire voi aduce Ție
Și la Tine voi striga, pentru aceasta:
Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta.

1. Să ne înălțăm mintea, cugetul s-aprindem, duhul să nu-l stingem,
Să înviem cu sufletul și să ne sârguim
Ca iarăși împreună să pătimim cu Cel Nepătimitor,
Să lepădăm cugetele cele de multe griji,
Să ne lipim de Cel de pe cruce
Cu toții împreună cu el, de vreți, la Caiafa-n sinedriu să mergem,
Să strigăm lui Hristos grăirile de-odinioară ale lui Petru
Și de urcă pe cruce, ori în mormânt se pogoară,
Cu Tine-mpreună pătimim, murim și Ție strigăm:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

2. O, iubitorilor de Hristos[63], nu zadarnic amintirăm de Petru,
Ci pentru ca să ne sârguim către iubirea lui de prieten,

[63] Interpelarea directă a auditoriului prin adresările directe de menținere a contactului pledează în favoarea încadrării acestor *middrashe* siriace în categoria speciilor omiletice.

Iar nu către lepădarea și fuga celui slab.
Căci Petru se-aprinse de fierbinţeala dragostei mai întâi,
Dar s-a fost stins de spaimă peste puţină vreme:
Însă Hristos, precum a primit osârdia aceluia
În același chip și nenorocirea
Mai dinainte i-a știut-o Hristos,
Cunoscându-ne firea slabă și plecată, trestie bătută de orișice vânt,
Tremurând veșnic în primejdii și strigând:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută tuma Ta.

3. Așadar, voi, iubitorilor de Hristos care pe Petru-l auzirăți,
Plecați către mine urechile voastre, ascultați cuvintele Evangheliei și prindeți-le-n minte.
Căci zice sfântul Matei în Evanghelia pe care a scris-o:
După ce au cinat a zis Hristos:
„Fiii mei, iubiții mei ucenici, în această noapte
Toți vă veți sminti întru Mine și vă veți lepăda de Mine".
Și mai presus decât toți, tulburându-se Petru, zise, cu fală strigând:
„Chiar dacă toți se vor lepăda, eu nu mă voi lepăda,
Ci alături de Tine voi fi și voi muri pentru Tine și voi striga:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta."

4. Ce spui, Învățătorule? strigă Petru,
Eu de Tine să mă lepăd?
Să Te părăsesc și să fug?

Și să nu-mi amintesc chemarea Ta și cinstea dată mie?
Eu încă mă frământ în sinea-mi cum mi-ai spălat picioarele,
Și Tu-mi spui: "Te vei lepăda de Mine," o, Izbăvitorule?!
Încă mai cuget, Mântuitorule, cum vasul cu apă ducând,
Te-ai plecat către picioarele mele, Tu, Cel Ce porți pământul şi cerurile ții.
Și cu mâinile cu care le-ai zidit, acum mie îmi speli picioarele,
Și strigi că mă voi sminti și nu voi striga Ție:
Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta?

5. O, Cela Ce ești fără de prihană, Cel ce ești fără de sfârșit,
Dulceața sfintei Tale cine încă îmi stăruie în gură,
De voi fi, vai mie, ca un trădător, eu, cel ales al Tău,
Mai bine-mi este a muri decât a trăi,
Iar dacă amintirea tainei întreagă o voi pierde,
Taina pe care o cunosc, am văzut-o și iarăși o văd,
Atunci cu mult mai bine-mi este mie de-a alerga spre iad de viu,
Lipească-mi-se limba de cerul gurii mele
de mint sau de vreodată voi înceta să strig:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

6. L-aceste cuvinte, Cel Ce pe om l-a plăsmuit îi răspunse lui Petru:

„Ce spui, prietene Petre? Nu te vei lepăda de Mine? Nu vei fugi de Mine, nici nu mă vei depărta?
Și Eu voiesc aceasta,
Dar credința-ți este nestatornică
Și nicicum nu poate sta împotriva ispitei:
Amintește-ți cum într-o clipită în mare te scufundai
De nu-ți întindeam ție mâna?
Căci mergând pe mare ca și Mine,
Curând însă te-ai clătinat și pe dată te-ai pierdut,
Apoi te-am sprijinit pe tine, ce strigai și ziceai:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

7. Iată și acum, adevărat, adevărat spun ție,
Că mai 'nainte de-a cânta cocoșul
De trei ori mă vei trăda.
Și ca atunci în valurile mării,
Îți vei învălmăși mintea și o vei scufunda,
Încât de trei ori te vei lepăda.
Și precum atunci strigând, iar acum plângând,
Mă vei afla mâna tizându-ți ca și la-nceput[64]
Căci luând cu ea trestia, voi începe a scrie iscusit
Iertarea tuturor celor din Adam.
Trupul Meu pe Care-L vedeți
Se face pentru Mine o coală de papyrus
Și sângele Meu, cerneală
În care-înmoi pana ca să scriu,
Împărțind darul neîncetat celor ce strigă cu suspin:

---

[64] Textul în canoane este: „Te lepezi, Simone Petre, de ceea ce vrei să faci curând, precum s-a zis. Ci fără zăbavă venind la tine, o slujnică te va spăimânta, precum a zis, Domnul, „Dar plângând cu amar, Mă vei afla milostiv pe Mine pe Care toată făptura Mă binecuvântează, slăvindu-Mă în veci." (*Triodul*, op. cit. p. 557-561).

Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta.

8. –„Acum dar," și Petru răspunse: „că ai însemnat și de câte ori mă voi lepăda de Tine,
Îmi voi arăta și eu de față cu Tine cugetul meu, Mântuitorule,
Deși Tu-l cunoști mai dinainte ca eu să grăiesc, Iubitorule de oameni,
Totuși îți spun Ție deschis cele ce și eu cuget:
În fața îngerilor și a oamenilor și în fața Ta, Ziditorule,
Al celor de sus și al celor de jos, acum mărturisesc:
Și de-ar fi să mor, nu mă voi lepăda de Tine, Mântuitorule,
Cu Tine vreau să trăiesc, iar după Tine, să nu trăiesc;
Pentru ce aș mai privi soarele făr-a striga Ție:
Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta"

9. Pe de o parte, Petru, prietenul cel ales, de râvnă plin,
De cealaltă parte, Ziditorul, mereu gata ca iarăși lui Petru-n ajutor să vină
Ca unul Care mai dinainte îi cunoștea alunecarea și nestatornicia firii
Acestea zicând și auzindu-le Domnul,
Vrând ca cel dintâi la pătimire să se ducă
Prins de cei fărădelege, precum a voit,
Și vândut de către Iuda, precum a știut:
Și dus la Caiafa-n sinedriu;
Iar Petru de departe Îl urma, ca să vadă sfârșitul
Și văzându-l, se temu și tremură de frică, strigând:
„Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta".

10. La îndemnul multei sale râvne, Apostolul s-amestecă-n mulțime,
Și-n mare grabă intră și-nlăuntrul sinedriului ajunse,
Vede-acolo
Focul legat și iarba șezând pe scaun de judecată,
Pe Hristos stând în picioare înaintea arhiereului,
Și, neputând suferi nenorocirea, a izbucnit în lacrimi.
Își bătea pieptul și zicea într- ascuns:
„Ești în lanțuri, Hristoase, și îngădui acestea și le rabzi
Și cu scuipări se-acoperă fața de care serafimii, tremurând și-nfricoșându-se își ascund fețele, grăind:
„Grăbește, mântuiește Sfinte, pierdută turma Ta."

11. Ei Te pălmuiesc peste obraz, iar eu trăiesc și mă țin aproape de Tine?
Ei Te batjocoresc, Iubitorule de oameni, iar pământul vede și-i ține și nu se cască să-nghită pe hulitori?
Ei hulesc și cerul nu se-nfășură, nu se strânge
Și nu se mânie cei ce-și au sălașul acolo?
Și Mihail nu se-ntărâtă, văzându-Te acoperit de palme și ocări?
Nu arde și nu-i mistuie pe cei de pe pământ?
Și Gavriil rabdă și nu-i arde pe îndrăzneți?
Chiar dacă toate puterile cerești cele de sus ar tăcea,
Eu mă zbucium și mă cutremur și strig Ție:
Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta.

12. Pe când zicea acestea, Petru tăcu,

Și cuprins de uimire, nu mai adaugă încă nimic,
Dar de îndată cel ce frumos a tăcut, rău mai departe-a grăit,
Ca să se adeverească Hristos, adevărul,
Și să se facă mincinos orice pământean.
Ce vom grăi dar, fraților?
Că s-a lepădat Chefa ca să se adeverească Ziditorul?
Să nu-mi fie mie aceasta să grăiesc astfel de Hristos,
Ci voi cugeta așa: că pe toate mai dinainte le vede, le arată,
Și mai dinainte-i întărește pe cei care strigă:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

13. Petru se liniști puțin, precum am zis mai înainte:
Puțin și-a stăpânit din tulburare și a șezut de-o parte,
acolo-n sinedriu, frământat de gânduri, abătut.
Dar o slujnică îl măsura cu ochiul și se-nvârtea în jurul ucenicului,
Cercetându-l și de sus și de jos cu-amănunțime,
Îndată pricepu, și către el strigă:
„Și tu erai cândva cu Galileanul împreună.
N-am nici o îndoială!"
Răspuns-a Petru: „Nu știu ce spui,
Nu-L cunosc pe omul pe Care-L propovăduiesc cei ce strigă:
„Grăbește, mântuiește, Sfinte, pierdută turma Ta".

14. Apostole, îndată ai lăsat puterea, și copila te-a doborât,

Dar trezește-te, ridică-te și reînvie puterea cea dintâi, ca un luptător:
Căci lupta nu era împotriva unuia mai puternic decât tine.
Deci cum ai fost răpus de-o singură vorbă?
O slujnică se-apropie de tine care grăind pripit
Și poate nedeslușit vorbele ce le-a zis către tine,
Și de ele ca de-un răget slăbindu-te, la bâiguiala ei, i-ai răspuns: „Nu știu ce spui”.
Pentru ce dar te-a-nspăimântat o copilă și nu ai strigat:
„Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.”

15. Dreptul, socotind că slujnica a fost pusă de cei din sinedriu,
Părăsește în grabă locul și iarăși aflând împiedecare la porți,
Și acolo căzu.
Căci altă slujnică venind, precum este scris,
Astfel grăi către cei ce erau înfierbântați
Că „și acest bărbat era cu Nazarineanul împreună, aceasta e sigur.”
La acestea Chefa răspunse înspăimântat:
„Nici nu-L cunosc pe omul acela, nu-l știu pe El
Nu-L cunosc pe omul de care zic cei care strigă:
„Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta”

16. Nu-L cunoșteai pe omul acela, o, Petre, precum ai zis?
Nu-L cunoșteai pe omul?! Oare nu cumva prin aceasta voiai să spui
Că nu-L cunoșteai nu doar pe omul, ci pe Dumnezeu?

Oare nu cumva te-ai grăbit să-i înveți pe cei fărădelege
Că Dumnezeu era Cel răstignit?
Și, deși a pătimit cu trupul, purtătorul de trup,
Cel fără de sămânță născut din Preacurata,
Este Dumnezeu și nu moare, cu trupul murind:
Întru cele văzute, se lasă stăpânit,
Întru cele ce nu se văd, este neapropiat tuturor, afară de cei care strigă:
„Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta."

17. Te slăvim pe Tine, Stăpâne, căci este bună psalmodia:
Te cântăm pe Tine, Doamne, Care-ai răbdat toate,
Iar Petru, nimic dintru ale Tale suferind, Te-a lepădat.
Pe când Însuți primeai biciuiri, Petru s-a lepădat,
Nimic răbdând cel luptat
Căci, deja de două ori doborât de femei,
A treia oară s-a doborât de alții, bărbați
Căci peste puțină vreme, apropiindu-se, alți câțiva
Împresoară pe Petru, și el iarăși se leapădă, cu jurământ.
Și-ndată cocoșul-l condamnă și strigă:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

18. Auzind cocoșul cântând, Petru cu temei a strigat:
Tânguindu-se cu lacrimi: „Vai mie, vai!
De aici unde mă voi duce? Unde voi ședea? Unde mă voi arăta?
Ce voi spune și ce cuvinte voi grăi?
Ce voi lepăda și ce voi primi îndărăt?
Ce voi face? Ce voi pătimi? Ce voi răbda?

Pe care dintre răni să plâng mai mult?
Pe prima, pe-a doua?
Căci întreit chin a venit peste mine
Și de trei ori trădarea s-a abătut peste mine, smeritul.
În chip nevăzut, am fost săgetat,
În chip văzut, am fost doborât.
Cum mi-am înălțat cugetul și nu am strigat:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta."

19. Putere și cântare ești, Iubitorule de oameni,
Nu mă lepăda,
Acestea Petru zicea plângând,
Până ce a ajuns la ucenicii Mântuitorului.
Punându-și mâinile pe cap, strigă:
Vai mie, vai, slujitorii lui Hristos,
Iată, deja profeția lui Hristos s-a-mplinit
Pentru întreita mea lepădare!
Plângeți odată cu mine și vă tânguiți, așa zicându-mi:
Unde-ți este setea și râvna-ți unde este?
Unde credința și luarea-aminte cu paza?
Unde-ți era cugetul ce se rătăcise și pentru ce pricină-ncetase-a striga:
„Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta"!

20. Dar Cel Multmilostiv Se birui de lacrimile lui Petru
Şi-i trimise iertarea: iar când grăi tâlharului,
La Petru se gândea acolo pe cruce:
O, prietene tâlhar, cu Mine fii azi,
De vreme ce Petru azi m-a părăsit
Precum aceluia și ție și celor ce Mă caută

Voi deschide cămara inimii Mele, căci Iubitor de oameni sunt
Plângând, o, tâlharule, Mie ai strigat: „Pomenește-mă”,
Iar Petru, tânguindu-se, strigă „Nu mă părăsi!”
Pentru aceasta și eu, ca și acela, zic împreună cu cei ce strigă:
Grăbește mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta”

21. Nimeni nu este fără de păcat, nimeni nu este neclătit.
Nu fiți puțin-credincioși,
Eu singur sunt fără de prihană: pentru aceasta, tuturor harul revărs.”
Dar asemenea, ar spune cineva așa:
„De unde aceasta, o, omule,
Că Petru, căzând, iarăși a fost chemat?”
Deja am arătat neabătut
Și pentru aceasta a fost trimis darul lui Petru oarecând
Căci glas îngeresc era cel ce grăia femeilor:
„Când grăiți tuturor ucenicilor, grăiți și lui Petru acestea: „Nu vă temeți, zice Învățătorul, ci strigați tare:
„Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.”

22. O, sfinte Petre, ieși, întâmpină pe Domnul
Și primește-L pe El Care spre tine grăbește
Din mormânt, ca din iatac de nuntă,
Căci prin mine, care sunt îngerul Lui,
Zice către tine unele ca acestea:
Nu lepăda iertarea, ci „rugați-vă, ca să nu cădeți în ispită!”

Așadar, să nu cugete cineva că lui Petru nu i s-a iertat atunci căderea.
Căci Hristos a venit pe pământ voind să dea iertarea
Și tot voind să dea iertare, S-a pironit pe cruce
Și iertând, supus-a moartea celor ce strigau:
Grăbește, mântuiește, sfinte, pierdută turma Ta.

23. Iartă-ne, Stăpâne, strigați Ziditorului,
Voi, cei de curând chemați[65],
De vreme ce gustarăți din dulcele izvor și bun al colimvitrei,
Mai vârtos vă luminați și nu doar vă botezați fățarnic.
Și nu cu vicleșug primiți acum darul,
Ca nu cumva să zică Dumnezeu:
„Când au intrat, aceștia au întinat pământul Meu."
Să nu fie dar acum acestea să le spui, Hristoase,
Ci degrabă să vii, să-i primești bucuros,
Împreună cu noi și pe aceștia (cei de o credință) care strigă Ție:
„Grăbește mântuiește, sfinte, turma Ta."

---

[65] Se referă la cei botezați de curând. Aceste aluzii baptismale prezente atât în Imnul demonizatului, cât și în cel al femeii păcătoase, circumstanțiază *Imnul* în contextul Sfintei Liturghii, ca ținând locul unor omilii. E greu de crezut că lepădarea lui Petru avea ceva comun cu cateheza care era făcută la botez. Mai curând, este vorba de o adaptare la o situație sau circumstanță concretă: ori de câte ori avea loc un botez, predica de la sfârșit folosea prilejul pentru a le da o învățătură nouă celor primiți de curând printre cei credincioși.

IMNUL SFINTEI MARII LA CRUCE[66]

Introducere

Imnul Sfintei Fecioare la cruce face parte din ciclul pascal și celebrează Pătimirea Maicii Domnului alături de cea a Preaslăvitului ei Fiu. Este de semnalat faptul că, în tradiția ortodoxă, cântările din perioada pascală începând cu Joia Mare și până la Înviere, de o bogăție și varietate cu adevărat fără asemănare, o au ca protagonistă pe Maica Domnului, subliniind importanța acordată în creștinismul ortodox Patimii Mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos. Acesta este și motivul pentru care Roman Melodul însuși a rezervat un număr mai mare de imne acestei perioade alcătuind chiar dublete sau triplete: *Imnul sfintei Marii la Cruce, Imnul Patimii Mântuitorului, Imnul pogorârii la iad* (3 imne), *Imnul învierii Domnului* (5 imne). Fiecare moment semnificativ al Patimii este amplu descris în dezvoltări imnice independente, ca într-o suprastructură în care drumul crucii este atomizat în unități dramatice de sine stătătoare, cu structură și identitate proprii. Această atomizare are ca efect o dilatare temporal-spațială, considerată din punct de vedere al timpului sacral-liturgic. De aceea, aceste imne se percep ca o unitate, dincolo de unitatea strict tematică, ele sunt strâns unite tocmai prin această forță

---

[66] *Kondakion,* în Sfânta și Marea Vineri la patimile Domnului și la tânguirea Maicii Domnului, *Triodul*, op.cit.

comemorativ-celebrantă ce reactualizează, în ordine sacrală, în desfășurarea unui timp liturgic, întreaga patimă a Mântuitorului. Nu întâmplător, Maica Domnului este cea care deschide acest ciclu unitar al Pătimirii Mântuitorului pe cruce.

Scena tânguirii Maicii Domnului înainte de Răstignire, ca și dialogul întreg dintre mamă și Fiu înaintea patimii nu este atestat în Evanghelie, ci doar în tradiția „de strană" a cântărilor bisericești, precum și în „tradiții orale populare apocrife" (Grosdidier de Mâtons), în care sensibilitatea populară atribuie Maicii Domnului mișcătoare tânguiri și plângeri. La sfântul Roman Melodul, aceste dialoguri între Maica Domnului și Fiul ei au un rol foarte bine stabilit pedagogic, pe de o parte, şi dogmatic, pe de alta. Suferința Maicii Domnului dă adevărata dimensiune a Patimii Mântuitorului și nuanțează ideea că Mântuitorul a suferit și pătimit în însuși trupul Său pentru întreaga umanitate. Cununa întregului neam omenesc prin curăția ei fără de prihană, suma întregii umanități, Maica Domnului suferă împreună cu răstignitul ei Fiu, om desăvârșit și Dumnezeu desăvârșit. În lumina suferinței Maicii Domnului se valorizează, în fapt, întreaga, desăvârșita omenitate a Mântuitorului. Poate că nici o altă formulare dogmatică nu ilustrează atât de plenar omenitatea desăvârșită a Mântuitorului decât tânguirea Maicii Domnului la cruce. Poate nicăieri în imnografia ortodoxă nu a avut loc o mai adâncă, intimă întâlnire și lăuntrică împreunare între dogmă și cântare, între doxologie, celebrare liturgică și ansamblul dogmatic. Această sinteză s-a realizat ca o necesitate: suntem la mai bine de 100 de ani de la sinodul din Chalcedon (451) care combătuse și condamnase monofizitismul și care proclamase coexistența celor două firi, omenească și dumnezeiască în ipostasul sau persoana unică a Mântuitorului. Tot acum, prin sfântul Chiril al Alexandriei, este combătută erezia lui Nestorie care separa, în directă descendență origenistă, pe Iisus Hristos omul, de Cuvântul

veșnic și, drept consecință, îi refuza Maicii Domnului titlul de *Theotokos*, Născătoare de Dumnezeu, susținând că Maica Domnului a născut doar pe Hristos-omul. Cu toate anatematismele Chalcedonului, monofizitismul a continuat să existe, opunându-se schismatic dogmei ortodoxe a Bisericii până la începutul secolului al VII-lea, prelungindu-se chiar dincolo de anatematismele 15 ale lui Justinian (553), ultimele cotroverse fiind conduse de Sfântul Maxim Mărturisitorul și Sfântul Ioan Damaschinul. În special, spațiile orientale erau cele mai expuse la monofizitism și origenism. „Creștinismul siriac pare să fi fost la fel de divizat între nestorieni, Chalcedonieni și monofiziți”[67]. În acest context istorico-dogmatic se înțelege și trebuie integrat și *Imnul Sfintei Marii* la cruce. Refrenul imnului reflectă tocmai teologia chalcedoniană în pofida nestorianismului, subliniind și implicând termenul de *Theotokos*, iar ultimele două versuri reprezintă sinteza versificată, o formulă dogmatică antinestoriană, pe de o parte, iar pe de alta, antitheopaschită: Maica Domnului se adresează Cuvântului celui Întrupat, subliniind unitatea ipostatică între Dumnezeu-Cuvântul și firea omenească însușită în persoana Domnului Iisus Hristos. Totodată întărește dogmatica pururea fecioriei, înainte și după naștere a Maicii lui Dumnezeu: „Dă-mi cuvânt, Cuvinte, nu mă trece tăcând, Cel Ce m-ai păzit curată, Fiul și Dumnezeul meu”.

Editorul francez Grosdidier de Mâtons era intrigat de lipsa de lirism a acestor imne în comparație cu genul corespunzător latin al poemelor *Stabat Mater*. În realitate, nu este vorba despre o sărăcie sau de vreo insensibilitate mergând până la ironie sau „impuritate a sentimentelor”, cum o afirmă destul de grosier, Grosdidier de Mâtons, și

---

[67] Pentru detalii, John Meyendorff. *Hristos în gândirea creștină răsăriteană.* Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii ortodoxe Române, București, 1997. Cap. II Chalcedonieni și monofiziți. p. 47

cu atât mai puțin, de o „mysanthropie dédaigneuse”. Este clar pentru oricine citește articolul care prefațează *Imnul Sfintei Marii* la cruce din ediția SC că percepția editorului este deformată de faptul că analiza lui este complet lipsită de contextul istorico-dogmatic în care a fost creat *Imnul Sfintei Marii la cruce*, ignorând complet controversele dogmatice în jurul monofizitismului, nestorianismul și theopaschismul care bântuiau Biserica ortodoxă în perioada sfântului Roman Melodul, atât în Constantinopol, cât și în Siria, Egipt sau Palestina. Primele strofe au fost compuse sub forma unor întrebări catehetice adresate de Maica Domnului Fiului său, ca un artificiu de construcție propedeutic pentru formulele dogmatice ulterioare. Nici vorbă de misantropie, dimpotrivă, sfânta fecioară Maria se adresează Domnului subliniind tocmai umanitatea Lui și în virtutea acestei umanități cere și imploră milă și crutarea de o suferință copleșitoare, fiind, în același timp, conștientă deplin de dumnezeirea Mântuitorului. Este foarte subtilă teologia implicită a acestui poem pe care numai mintea lui Roman Melodul o putea eșafoda în chip genial, atribuind Maicii Domnului întreagă teologia Chalcedonului sau formulele dogmatice consacrate de acesta, care o celebrau, în cel mai apropiat chip, drept Născătoare de Dumnezeu. De fapt, întreaga teologie a sfântului Chiril, și implicit a Chalcedonului, stă sub semnul Sfântului Acoperământ al Maicii lui Dumnezeu-omul. Nu mai puțin importantă este pedagogia ce decurge din această asimilare. Astfel încât reproșurile neînțelegătoare ale cercetătorului francez sunt de neînțeles pentru un ortodox: „Mais Romanos n'est décidément pas un élégiaque. Il ne peut s'empêcher de donner même aux plaintes des mères un ton d'ironie violente qui rappelle à la fois la tragédie antique et le Livre de Job; ironie plus âpre et aggressive chez la veuve, plus hardie, presque blasphématrice chez Sara, plus amère avec un accent de mysanthropie dédaigneuse, dans les trois

premières strophes de Marie à la Croix". Nimic mai neînțelegător! „Mysanthropie dédaigneuse?", când întregul imn este o nedisimulată pledoarie chalcedoniană împotriva asociaționiștilor, în favoarea deplinei umanități a Mântuitorului în unire cu Dumnezeirea Lui? „Mizantropicele" strofe invocate sunt perfect motivate de construcția aproape catehetică a Imnului și impuse de desfășurarea coerent dogmatică în sensul Chalcedonului, iar a le analiza independent de contextul în care figurează înseamnă a deforma viziunea sfântului Roman, neținând seama nici de intenția autorului, nici de procedeul artistic folosit. Întrebările pe care Maica Domnului le adresează Mântuitorului n-au nimic a face cu mizantropia. Ele rememorează minunile pe care Mântuitorul le-a săvârșit pe pământ, subliniind nu mizantropia, ci marele paradox al coexistenței celor două firi în persoana unică a Mântuitorului, și sunt adresate tocmai cu vădita intenție de a provoca replicile absolut dogmatice ale Mântuitorului: mărturisirea de credință ortodoxă chalcedoniană. Nu întâmplător, Maica Domnului se adresează Cuvântului, cerându-I să explice taina Mântuirii oamenilor, tocmai din perspectiva Întrupării, asumării desăvârșite a firii omenești și a condiției ei tragice din pricina căderii, pentru a obține, în chip de răspunsuri, formulele dogmatice ortodoxe aşa cum fuseseră ele formulate la Chalcedon, şi nicidecum pentru a se revolta mizantrop împotriva umanităţii. Iar dacă lamento-urile din *Stabat mater* nu se regăsesc în versurile Sfântului Roman, deși există versuri de o delicată și subtilă gingășie a Maicii către Fiul și invers, e pentru că tradiția ortodoxă a văzut în Maica Domnului ușa mântuirii neamului omenesc, *conștientă de misiunea ei*, dar mai ales conștientă de adevărul și realitatea Învierii, așa cum rezultă și din Imnul Sfântului Roman și din consimțământul sau ascultarea desăvârșite ale Fecioarei, după modelul evanghelic „Iată roaba Domnului...", chip pe care, cu deosebită evlavie, sfântul Roman îl păstrează desăvârșit în conformitatea cu icoana

Maicii Domnului, zugrăvită în Evanghelii. Iată cum continuă această critică oarbă sau mai curând critica acestui *mauvaise oeil de critique catholique*: „aussi le lecteur occidental serait-il tenté de trouver à ces strophes quelque chose d'aprêté dans le style et d'impur dans les sentiments qui lui ferait regretter la poésie certainement plus touchante du Stabat mater." Or, în cazul poemului nostru, *primatul* este dogmatic, iar criteriul imnografic este dogma. Pentru a sublinia paradoxala, inexplicabila și cea mai presus de fire unire ipostatică a celor două firi în persoana Mântuitorului, Maica Domnului se adresează, pe rând, dar nedespărțindu-le, dumnezeirii Mântuitorului, rememorând minunile Domnului, și deopotrivă, se adresează omenității lui Hristos, amintindu-I momentul întrupării, nașterii și chiar cel al alăptării tocmai în ideea de a sublinia desăvârșita Lui omenitate (cf. strofele 6 bis, 7, 8). Intenția „pedagogică" a conversației rezultă și mai clar din răspunsurile dogmatice ale Mântuitorului care par a se adresa direct nestorienilor și asociaționiștilor: „de vreme ce Eu sunt Cel ce sunt, Cuvântul cel din veac fiind, /din tine M-am născut cu trupul /și în trup pătimesc, în trup și mântuiesc": în care Mântuitorul sintetizează punctele de doctrină chalcedoniene: Dumnezeu Cuvântul (împotriva a ceea ce socoteau nestorienii) S-a întrupat din pururea Fecioara Maria, și a pătimit în trup (împotriva a ceea ce susțineau theopashiștii) Remarcăm insistența cu care subliniază suferința în însuși trupul omenesc, cu firea rămânând nepătimitor, nemuritor, necuprins, fără însă ca aceasta să însemne despărțirea sau scindarea celor două firi, precum învață dumnezeiescul sfânt Chiril. Pătimind cu trupul, Mântuitorul nu S-a înstrăinat sau despărțit de dumnezeire și tocmai prin dumnezeire a biruit moartea, cu dumnezeirea a pogorât în iad, aducând mântuirea. Cel puțin, asta ne vestește troparul ce deschide *Canonul de umilință către Domnul nostru Iisus Hristos*, care

precede *Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos*: „Când te-ai pogorât la moarte, Cel Ce ești viața cea fără de moarte, atuncea iadul ai omorât cu strălucirea Dumnezeirii." De aceea, esențial este, de fapt, aspectul soteriologic al acestei teologii. Întruparea Mântuitorului are sens numai în perspectivă soteriologică, precum și pătimirea însăși. Nesocotirea uneia dintre ele (întruparea, om desăvârșit - Dumnezeu desăvârșit, sau patima) pune sub semnul întrebării însăși mântuirea omului. De altfel, întregul Imn este presărat cu astfel de formule dogmatice care, pe lângă faptul că mărturisesc, fără nici o ezitare sau fără nici o abatere, teologia Chalcedonului, sunt valorizate la maximum prin faptul că sunt atribuite nemijlocit Mântuitorului și Maicii Domnului care astfel le ratifică, le îndreptățesc, întocmai ca niște martori, și le conferă dumnezeiească autoritate. Pe de altă parte, dacă ne raportăm la *Stabat Mater* care insistă excesiv și nestorian doar pe umanitatea Mântuitorului[68], privind suferința Maicii Domnului exclusiv din perspectiva unei drame general umane ca în romanele lui Balzac, sigur vom obține niște regretabile *lamento*-uri pe măsură. Or, în poemul sfântului Roman Melodul, acuzat iarăși, în chip nedrept, de foarte mare libertate față de litera Evangheliei, întreaga desfășurare dialogică este foarte strict și scrupulos condusă după criterii exclusiv dogmatice. Nici o frază nu este în plus în acest eșafodaj doctrinar. Dialogul dintre Maica Domnului și Mântuitorul angajează toată dogmatica Chalcedonului,

[68] Despre arianismul și nestorianismul implicit al dogmei catolice atât în ceea ce privește hristologia, cât și dogmatica Maicii Domnului vezi sfântul Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeul –Om.* Sibiu:Deisis, 1997. cap. „De la Arianismul lui Arie la arianismul european modern și Gânduri despre infailibilitatea omului european"*:* „Dacă priviți la cultura Europei în adâncul ei veți găsi ascuns arianismul: toate se rezumă aici la om și numai la om și chiar Dumnezeul-om, Hristos, a fost redus la cadrele unui om", p. 152 et passim.

iar replicile n-au nimic a face nici cu imaginația poetului, nici cu inspirația apocrifă, cum s-a susținut, ci vehiculează majoritatea definițiilor dogmatice Chalcedoniene cu o precizie terminologică care nu lasă loc dubiilor sau confuziilor. Astfel încât numai de lirism nu ar fi fost nevoie în acest poem binevestitor și binetâlcuitor al termenului chalcedonian-chirilian *Theotokos.* Astfel, *să cântăm Maicii Domnului cu dreaptă ortodoxie: „Bucură-te, Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit, saltă acum și te bucură Sioane, iară tu, Curată Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru Învierea Celui născut al tău."* Adevărul nu poate fi decât dogmatic, iar slavoslovia trebuie să fie dogmă.

Proimion

Pe Cel Ce S-a răstignit pentru noi veniți toți să-L lăudăm, că pe Acela L-a văzut Maria pe lemn și a zis:
Deși moarte pe cruce rabzi[69],
Tu ești Fiul și Dumnezeul meu.[70]

[69] Refrenul, cu acest complement concesiv și în lumina lui înțeles, are menirea de a nuanța stăruința cu care Maica Domnului L-a urmat pe Mântuitorul lângă cruce, moartea pe cruce fiind dintre cele mai infamante. În ciuda aceastui fapt, Maica Domnului nu-L părăsește și rabdă împreună cu Domnul ocara crucii.

[70] După cum am subliniat și în alte rânduri, Sfântul Roman Melodul împrumută din însăși urmarea slujbei condacele sau, uneori, doar anumite secvențe lirice sau doar refrene cum este în cazul *Imnului femeii păcătoase*. În cazul Imnului de față, ca și în cazul *Imnului Nașterii Maicii Domnului*, condacul din Canonul din Vinerea Mare pare a fi desprins din Imnul Sfântului Roman *cf. Triod, op. cit.* p. 534, 561. Mai mult, prin acest refren, se subliniază în special titlul Maicii Domnului de Theotokos, de Născătoare de Dumnezeu, pe de o parte, iar pe de altă parte, subliniază împreunarea celor două firi ale Mântuitorului, omenească și dumnezeiască; prin aceasta, întregul imn devine o mărturisire de credință anti-nestoriană.

1. Văzând mielușeaua Maria, pe mielușelul său tras spre junghiere,
Mergea după El zdrobită, Împreună și cu alte femei, strigând așa:
Unde mergi, Fiule? Pentru ce faci această călătorie grabnică?
Au doară este iarăși altă nuntă-n Cana și acolo grăbești acum
Ca să le mai faci lor vin din apă?
Oare merge-Voi cu Tine, Fiule,
Sau voi aștepta mai bine?
Dă-mi cuvânt, Cuvinte; nu mă trece tăcând,
Cel Ce m-ai păzit curată;
că Tu ești Fiul și Dumnezeul meu.

2. Eu nu gândeam, fiule, întru acestea să te văd
Nici nu credeam vreodată că cei fărădelege până-ntr-atât se vor lipsi de minte,
Încât asupra Ta să tindă mâini nedrepte,
Căci pruncii lor încă mai strigă dreapta-nchinare: „Bine ești cuvântat"!
Iar calea încă de ramuri de palmieri plină
E grăitoare încă pentru toți de cinstirea celor acum fărădelege.
Pentru care pricină azi ești tras la cea mai mare nenorocire?
Vreau să știu, vai mie, pentru ce lumina mea se stinge?
Și cum pe cruce se pironește Fiul și Dumnezeul meu.

3. Te-ndrepți, o, fiul meu, către nedreaptă moarte,
Și nimeni cu Tine nu rabdă durerea:
N-a venit cu Tine nici Petru,

Cel ce zicea oarecând:
„Nu mă voi lepăda vreodată de Tine și de-ar fi să mor!”
Te-a lăsat pe Tine și Toma care striga: „Cu Tine murim toți împreună!”
Iar alții, nici atât, prieteni și fii,
Unde-s acum cei ce vor judeca cele douăsprezece seminții?
Nici unu-între toți, ci singur mai presus de toți
Mori Tu, copile, singur, ca să-i mântui pe mulți
Plată de răscumpărare pentru toți,
Fiul, și Dumne-zeul meu.

4. Acestea Maria, cu adâncă durere
Și cu multă-ntristare, le striga și plângea,
Întorcându-Te către cea din care-ai ieșit
Astfel ai strigat:
„Pentru ce lacrimi verși, o maică,
Și pentru ce împreună cu alte femei te lași covârșită de durere?
Au nu voi pătimi? Nu voi muri?
Pe Adam cum atunci voi mântui?
Nu mă voi așeza în mormânt?
Atunci cum voi trage la viață pe cei din adânc?
Și sigur, precum o știai, că pe nedrept voi fi răstignit.
Pentru ce dar verși lacrimi, o, Maica Mea?
Ci mai curând strigă:
„De bună voie a pătimit, Fiul și Dumnezeul meu”

5. Depărtează dar, Maică, depărtează de la tine durerea și întristarea,

Căci nu se cuvine ție a te tângui cu jale, ca una care
Plină de har ești numită:
Nu umbri dar numirea cu suspinul,
Ca să nu te asameni însăți cu femeile cele fără de minte, Atotînțeleaptă, Fecioară.
În mijlocul cămării Mele de nuntă te afli,
Deci nu slăbi cu sufletul, ca și când ai sta afară,
Căci toți cei dinlăuntru, ca slujitori ai tăi, îți strigă:
Și, fiecare alergând, cu cutremur va plini toate voile tale,
Cucernică Fecioară,
Ori de câte ori strigi: „Unde este Fiul și Dumnezeul meu?"

6. Amară ziua patimii să nu o faci să pară:
Căci prin aceasta Cel dulce din ceruri acum pogoară ca mana,
Dar nu pe muntele Sinai, ci-n pântecele tău:
Căci înlăuntrul acestuia s-a închegat,
Precum mai dinainte David a glăsuit;
Cugetă, aleasă, la muntele cel închegat căci Eu sunt ,
De vreme ce Eu sunt Cel Ce sunt, Cuvântul cel din veac fiind,
Din tine m-am născut cu trupul
Și în trup pătimesc, în trup și mântuiesc:
Așadar nu plânge, Maică, mai degrabă astfel strigă:
Binevoind, a primit a pătimi pentru noi,
Fiul și Dumnezeul meu."

6 (bis)[71]
Întru aceste cuvinte, Maica Preacurată
Celui negrăit întrupat și născut dintr-însa,
Cu sufletul sfâșiat de durere, strigă așa:
Ce-mi spui, Fiule, să nu mă port ca celelalte femei,
Deși, precum acelea[72], ca o maică te-am purtat în pântece
Și lapte de la sânul meu ai supt.
Cum așadar nu voi plânge, Fiule, când Te grăbești
Să pătimești moarte nedreaptă,
Tu, Care ai înviat morții,

---

[71] Editorii occidentali, fie protestanți, fie catolici presupun că strofa 6 bis este o interpolare, "un faussaire" Analiza lor se sprijină pe un argument care nouă nu ni se pare deloc convingător, anume faptul că replicile dintre cei doi interlocutori nu se suprapun perfect, ceea ce creează un efect precum în cazul unui „*dialogue des sourds*" neîndemânare care pare greu de atribuit Sfântului Roman Melodul. Cu toate acestea, se pune întrebarea dacă ar lipsi această strofă 6 bis, cum i-am putea atribui Sfântului Roman Melodul o disimetrie atât de grosolană mai ales în contextul perfectei coerențe dogmatice pe care structura textului pare a o urma cu scrupulozitate. Deci nicicum nu ni se pare a fi vorba despre un *dialogue des sourds* sau despre un fals sau o interpolare. Mai mult decât atât, raportându-ne la ansamblul dogmatic din care strofa face parte, este imposibil să o considerăm inadecvată. Vorbind despre întruparea Cuvântului celui din veac, descriere care nu putea să aparțină decât Mântuitorului ca Unul Care singur cunoaște taina Întrupării, replica Maicii Domnului vine din sfera omenității desăvârșite a Mântuitorului, fără a lăsa la o parte dumnezeirea Fiului pe care a cunoscut-o, nu după fire, ci în manifestările ei teofanice, ca lucrări și energii enipostaziate: dumnezeieștile minuni. Astfel încât observăm că fiecare replică este foarte adânc gândită și meditată adecvată atât scopului comunicării, cât și personajelor, după fire și după ipostas.

[72] Comparația este foarte importantă fiindcă subliniază iarăși deplina omenitate a lui Hristos Care a luat trup și fire omenească.

Fiul și Dumnezeul meu?”

7. Iată, Fiule, din ochii mei alung lacrimile
Și inima încă și mai mult o strâmtorez,
Dar cugetul meu nu poate tăcea.
Pentru ce-mi vorbeşti astfel, Fiule:
„Dacă Eu nu voi pătimi, Adam nu se va tămădui”
Dar oare nu făr’a pătimi i-ai vindecat pe mulți?
Căci curățind pe lepros, deloc nu te-a durut, ci doar ai voit;
Pe slăbănog l-ai întărit și nu te-ai chinuit deloc.
Orbului, iarăși numai din cuvânt, Bunule, i-ai dăruit vederea,
Și ai rămas fără de pătimire, Fiul și Dumnezeul meu.

8. Pe morți când i-ai înviat, nu ai murit Tu Însuți,
Nici nu te-ai întins în mormânt, cum dar spui:
„De nu voi pătimi, de nu voi muri,
Nenorocitul Adam nu se va însănătoși?”
Poruncește, Mântuitorul meu, și-ndată se va ridica,
Ducându-și patul.
Și chiar dacă Adam e ținut în mormânt
Cum pe Lazăr, din mormânt l-ai înviat numai la strigare,
La fel și pe acesta.
Toate Ți se supun Ție ca Ziditorului a toate.
Așadar, pentru ce așa grabnic alergi la moarte?
Nu iubi moartea, Fiul și Dumnezeul meu.

9. Nu înțelegi, o maică, nu înțelegi ce spun Eu?

Deschide cugetul tău ca să primești cuvântul pe care-l auzi
Și însăți cugetă-ntru sine cele ce spun.
Acesta despre care am vorbit mai înainte, nenorocitul Adam,
S-a slăbănogit nu numai cu trupul,
Ci s-a îmbolnăvit și la suflet de voie,
Căci nu M-a ascultat pe Mine și S-a primejduit.
Cunoaște ceea ce spun,
Nu mai plânge dar, Maică,
Ci mai curând strigă: Miluiește-l pe Adam
Și de Eva ai milă, Fiul și Dumnezeul meu.

10. Din pricina neînfrânării și a lăcomiei,
S-a slăbănogit Adam și s-a prăbușit până-n iadul cel mai de jos
Și de acolo își plânge chinul sufletului cu lacrimi.
Eva care pe acesta l-a învățat oarecând neascultarea poruncii
Cu acesta-mpreună suspină,
Căci împreună cu el s-a îmbolnăvit.
Ca să învețe cum să păzească porunca doctorului.
Acum ai înțeles? Înțelegi cele ce spun Eu?
Iarăși, maică strigă: „Dacă iertare lui Adam i-ai dăruit
Și Evei îi iartă, Fiul și Dumnezeul meu”.

11. Când a auzit aceste cuvinte atunci neprihănita mielușea
Așa răspunse dumnezeiescului Miel:
Domnul și Dumnezeul meu,
Dacă iarăși vorbesc, să nu Te mânii pe mine,
Voi spune Ție ceea ce mă frământă,
Ca de la Tine s-aud ceea ce vreau să știu.

Dacă vei pătimi, dacă vei muri,
Te vei întoarce la mine?
De Te vei pogorî să vindeci pe Adam împreună cu Eva,
Te voi vedea iarăși?
Mă tem ca nu cumva din mormânt
La ceruri Te vei înălța, Fiule, și căutând a Te vedea, voi plânge și voi striga:
Unde este Fiul și Dumnezeul meu?"

12. Pe când auzea acestea Cel Ce toate cunoaște
Mai dinainte de plinirea lor, răspunse Mariei:
„Îndrăznește Maică, fiindcă cea dintâi mă vei vedea afară din mormânt.
Voi veni să-ți arăt din câte chinuri l-am mântuit pe Adam
Și câte osteneli am avut pentru el,
Iar prietenilor mei le voi aduce drept mărturie însăși mâinile Mele.
Și atunci o vei vedea pe Eva, o, maică,
Trăind ca mai nainte și vei striga bucurându-te:
Pe părinții mei i-a mântuit Fiul și Dumnezeul meu.

13. Așteaptă încă puțin, o, maică și vezi cum de trup voi fi dezbrăcat[73]

---

[73] Se referă la trup. Această imagistică a îmbrăcării și dezbrăcării de trup a Mântuitorului, Sfântul Roman o împrumută din tradiția siriacă și din Efrem Sirul. Întruparea Mântuitorului este văzută ca o îmbrăcare, expresia „S-a îmbrăcat în Adam, a îmbrăcat haina trupului" sunt deja clișee poetice, la ambii scriitori sirieni. „Probabil că cea mai frecventă dintre imaginile Sfântului Efrem Sirul este cea a îmbrăcării și dezbrăcării. Aceasta este comună tuturor scriitorilor siriaci timpurii. Termenul favorit al sfântului Efrem pentru Întruparea Mântuitorului

Și voi ajunge acolo unde zac ei
Și ca un doctor voi tămădui rănile lor:
Cu vârful suliței[74], voi tăia puroiul acestora
Și oțetul îl voi primi și voi spăla cu el rana de puroi
Și după ce cu ascuțișul cuielor, voi cerceta cangrena,
Voi opri cu pansament supurarea

---

este „a îmbrăcat trup”. “Ceea ce este esențial este faptul că această imagistică a îmbrăcării-dezbrăcării prezintă un tablou coerent al istoriei mântuirii.” Sebastian Brock, op. cit. p. 61-62 și iarăși, o altă interpretare posibilă este că Mântuitorul, prin întrupare, asumându-și trupul, s-a dezbrăcat de veșmântul de slavă: „Toate aceste schimbări le-a făcut Cel Milostiv,/ dezbrăcându-Se de slavă și îmbrăcând un trup; „Efrem Sirul, *Imnul Nașterii Domnului* , 23, 13, in Sebastian Brock, op. cit. p. 101 et passim. Aici însă Sfântul Roman preia imaginea dezbrăcării din Sfântul Efrem Sirul, cu referire la trup, fiind înaintea patimii și morții Mântuitorului. Deci, credem că aceasta este interpretarea corectă a paragrafului. A lega verbul *ἀποδύομαι* „*a se dezbrăca*”, de *ὡς ἰατρὸς dezbrăcându-se ca un doctor*, ca în ediția franceză, (Grosdidier de Mâtons, op.cit p. 178, str.13, 2-3, v. și nota 1 de la această pagină), ne apare total lipsită de sens. *Αποδυωμαι* se referă, sau modalizează logic, fără îndoială, pe *περιὸδευω τάς πληγας ca un doctor voi cerceta rănile* și nicidecum «ca un doctor mă voi dezbrăca.La fel de neconvingătoare ne apare și nota explicativă la aceeași pagină *et passim*, cu privire la obiceiul medicilor bizantini de a opera goi; explicația este cel puțin ilară, fără fundament atât în textul sfântului Roman, cât și în spațiul ansamblului dogmatic și /sau medical bizantin.

[74] Ca și sfântul Efrem, sfântul Roman are o mare predilecție pentru imaginile medicale. Dezvoltarea care urmează este o paralelă între instrumentele de tortură și instrumentele medicale din trusa unui medic. Semnalăm faptul că la sfântul Roman, în contextul dat, imaginile au rolul de a minimaliza, cu o negrăită delicatețe pentru Maica Domnului, violența pătimirii Mântuitorului. Ca un adevărat doctor al sufletelor, Hristos Care prin patima Sa a tămăduit rănile omului, tămăduiește sau pune un pansament, prin aceste versuri, pe rana ce se deschide în sufletul Maicii Domnului, pregătind-o pentru suferința prin care avea să treacă.

Și, într-un cuvânt, drept trusă voi avea crucea.
Am nevoie de aceasta ca să poți cânta întru cunoștință:
„Pătimind, ai nimicit patima,
Fiul și Dumnezeul meu.”

14. Potolește, maică, potolește durerea
Și umblă-ntru bucurie, căci Eu, Care M-am pogorât,
Deja mă grăbesc spre-a-mplini voia Celui Ce M-a trimis,
Căci de la început a fost orânduit mie de la Tatăl
Și Duhul Meu nu S-a împotrivit atunci
Ca Eu să Mă întrupez și să sufăr pentru cel căzut.
Aleargă dar, Maică,
Și vestea cea bună vestește-o tuturor:
Că „Pătimind, a supus pe urâtorul lui Adam
Și, ca un biruitor, vine Fiul și Dumnezeul meu”

15. Sunt biruită o, Fiule, sunt biruită de dor
Și, cu adevărat, nu rabd, ca eu într-o odaie, iar Tu pe lemn.
Eu, în casă, iar Tu în mormânt.
Lasă-mă dar cu Tine să vin,
Căci e tămăduitor și numai a Te vedea
Voi putea vedea îndrăzneala celor care cinstesc pe Moise,
Căci, pare-se, întru dreptatea lui, au venit acești orbi să Te ucidă,
În vreme ce însuși Moise a spus aceasta poporului lui Israel:
„Vei vedea viața pe lemn”

Și cine este „viața”, dacă nu Tu, Fiul și Dumnezeul meu.”

16. Dar dacă vei veni, să nu plângi, o, Maică,
Și iarăși nu te teme dacă vei vedea
Cutremurându-se stihiile.[75]
O așa mare îndrăzneală cutremură toată făptura.
Și bolta cerului își-nchide ochiul și nu-l va deschide iarăși,
De nu-i voi spune Eu.
Pământul și marea atunci se vor grăbi să fugă,
Templul își va sfâșia tunica[76] împotriva celor ce-au îndrăznit aceasta.
Munții se vor clăti, mormintele se vor deșerta.
Când vei vedea acestea, de-ți va fi teamă,
Ca oricare din neamul femeiesc,
Atunci strigă către Mine:
Cruță-mă, Fiule și Dumnezeul meu”.

17. Fiule al Fecioarei, Dumnezeule al Fecioarei,[77]
Și Făcătorul a toată lumea, a Ta este patima și al Tău este
Adâncul înțelepciunii.
Tu singur știi ceea ce erai, și ceea ce ai devenit,
Căci, voind a pătimi, ai binevoit a mântui pe oameni.

---

[75] Strofa a 16 întreagă este anticipativă pentru imnul următor al patimii ceea ce susține afirmația că Imnele din perioada patimii alcătuiesc un corp comun unitar.

[76] Replică la gestul lui Caiafa de a-și sfâșia veșmintele, în sinedriu la “judecata” Mântuitorului acuzat de hulă și blasfemie. Catapeteasma templului este aici tunica pe care Templul însuși, ca un arhiereu și-o, sfâșie, neputând răbda hula și mai mare a Iudeilor.

[77] Finalul poemului revine la leitmotivul său afirmat de refren și comentat în ultima strofă sintetic ca un feed-back.

Tu păcatele noastre le porți ca un miel
Și Tu, omorând patimile, cu moartea Ta i-ai mântuit pe toți,
Căci Tu ești în pătimire, dar nepătimitor[78].
Tu ești Cel Ce, murind, mântuiești
Tu ai dăruit Fecioarei deplină-ndreptățire ca să-Ți strige Ție:
„Fiul și Dumnezeul meu".

---

[78] Frază anti-theopashită, ne amintim de refuzul Sfântului Theodor al Mopsuestiei de a afirma că "Fiul lui Dumnezeu a pătimit pe cruce".

IMNUL PATIMII MÂNTUITORULUI

Introducere

Cu mai puține intenții de teologhisire dogmatică decât Imnul precedent, al Sfintei Marii la cruce, *Imnul Patimii Mântuitorului* zăbovește mai mult asupra circumstanțelor istorice ale răstignirii, întâlnirea dintre Pilat și Mântuitorul, cu recapitularea sinedriului Caiafei, totul presărat cu profeții ale Vechiului Testament cu privire la Patimă, unele directe, altele învăluite sau umbrite, cum ar spune tâlcuirea duhovnicească. Cum era și de așteptat, accentul cade în poem pe participarea întregii făpturi create la Patimă, conform modelului Evanghelic și celui din *Triod*. La Vecernia de Vineri a săptămânii Patimilor se cântă condacul: „Toată făptura s-a schimbat de frică, văzându-Te pe Tine, Hristoase, pe cruce răstignit. Soarele s-a întunecat și temeliile pământului s-au cutremurat. Toate au pătimit împreună cu Tine, Cel Ce ai zidit toate, Cel Ce ai răbdat pentru noi de voie, Doamne, slavă Ție”. (*Triod*, p. 556) Anticipată încă din imnul precedent, această zguduire din temelii a lumii create dă proporția, dimensiunea înfricoșătoarei jertfe a Mântuitorului în fața unei umanități indiferente, împietrite, orbite de păcat. Nici un element al naturii nu vrea să fie părtaș la uciderea Stăpânului a toată făptura, soarele își ascunde razele, pământul se cufundă în adânc, pietrele se despică, iar templul își sfâșie tunica. Toate aceste circumstanțe, împreună cu detaliile nedreptei judecăți a lui Pilat, au

menirea de a recompune tabloul pătimirii Mântuitorului cât mai viu, spre a-l aduce cât mai prezent în conștiința noastră: de aici, abundența descrierii, prevalența ei – rarisim pentru Roman Melodul, care preferă dramaticul. Dialogul este foarte redus, schimbul de replici este între Mântuitorul și personajul colectiv, poporul iudeu, dar și acest dialog este mai mult povestit decât redat direct, luând, uneori, aparența unui monolog. Mult mai dramatică ni se pare scena mută între Pilat și Mântuitorul, mai plină de tensiune tăcerea plină de sens și de rod a Mântuitorului, iar comentariile autorului, uneori adevărate aparteuri, seamănă mai mult cu niște indicații scenice. Aspectul cel mai interesant este faptul că Roman Melodul subliniază ideea întreitei judecăți a Mântuitorului: Caiafa, Pilat și, în fine, poporul iudeu. Autorul imnograf pune pe seama poporului iudeu acuzația adusă Mântuitorului de a fi călcat sâmbăta, lucru care nu este conform nici unei Evanghelii pentru ziua Patimii. Este aici o ironie adusă poporului iudeu, următori ai Legii mozaice, care, pentru o pricină atât de măruntă, au călcat o așa de mare Lege; replica poporului subliniază disproporția între o acuzație atât de măruntă și aplicarea unei înfricoșătoare pedepse. Această ironie corespunde celei atribuite Maicii Domnului din Imnul precedent: „voi putea vedea îndrăzneala celor care cinstesc pe Moise,/ căci, pare-se, întru dreptatea lui, au venit acești orbi să Te ucidă". De altfel, paradoxul ne-dreptei judecăți a Judecătorului a toată făptura este tema care revine cu cea mai mare frecvență, fiind ilustrată pretutindeni ca o răsturnare de valori și inversare a ordinii întregii făpturi create, atrăgând după sine sau provocând calamități în întreg universul creat. Aceste paradoxuri se succed într-un ritm alert, dinamizând întreaga desfășurare a momentului patimii. Celor trei judecăți la care a fost supus Mântuitorul li se opun trei tâlcuiri din Vechiul Testament care anunță

chipul pătimirii pe cruce: stâlpul de foc ce i-a condus în pustie și care s-a arătat lui Moise și lui Aaron, Piatra din capul unghiului și Iona în pântecele chitului, pentru a semnala identitatea de ființă între Dumnezeul Legii mozaice și Hristos. Același Dumnezeu Care le-a grăit prin profeții îi va judeca din înseși tablele Legii lor întru care L-au condamnat pe Dătătorul de Lege.

Proimion I

Astăzi s-au cutremurat temeliile lumii,
Soarele și-a ascuns razele, nerăbdând a vedea
Întins pe cruce pe dătătorul de viață al tuturor,
Pentru căderea din vechime; raiul s-a deschis,
Numai Adam dănțuiește.

Proimion II

Tirania vrăjmașului a fost dezlegată,
Eva și-a șters lacrimile
Prin patima Ta, o, Iubitorule de oameni, Hristoase Dumnezeule.
Întru Acesta cel ce murise s-a înnoit,
Și numai prin El tâlharul în rai s-a sălășluit,
Iar Adam singur dănțuiește.

1. Astăzi, cerule, încremenește de uimire, cufundă-te în haos, pământule,
Să nu îndrăznești, soare, pe Stăpânul tău
A-l vedea pe lemn spânzurat de voie.
Să se despice pietrele,
Căci piatra vieții este acum pironită în cuie,
Să se despice catapeteasma templului, fiindcă trupul cel stăpânesc

Acum se împunge cu sulița de cei fărădelege,
Într-un cuvânt, toată zidirea se cutremură și suspină de patima Ziditorului,
Numai Adam dănțuiește.

2. Luat-ai, Mântuitorul meu, pe cele ale mele, ca eu să le primesc pe ale Tale.
Ai primit a pătimi, pentru ca eu acum să mă slobozesc de patimi.
Prin moartea Ta, eu am înviat.
Tu Te-ai întins în mormânt, pentru ca drept casă mie să-mi dăruiești raiul.
Te-ai coborât în adânc, pentru ca pe mine să mă înalți.
Porțile iadului ai sfărâmat, pentru ca să-mi deschizi mie porțile raiului.
Toate le-ai răbdat pentru cel căzut,
Toate le-ai pătimit ca Adam să salte de bucurie.

3. Pe Tine, Cel Ce ții în mână întreg cuprinsul pământului,
Luându-Te, călcătorii de lege acum Te duc în sinedriu la Caiafa
Pe Tine, Cel pe Care lumea nu-L cuprinde.
Și numai cât Te văzură pe Tine
Cei orbi cu sufletul, ca scoși din minți au strigat:
„Cel Ce hulește Legea și pe Moise a venit aici,
Oricine cinstește pe Moise și respectă Legea, să-și arate zelul!
Nimeni să nu slăbească, cel rătăcit a venit ca să sufere,
Precum a zis, ca să se bucure Adam."

4. Acestea strigându-le poporului:

„Nu bine-am zis mai înainte?! Mai bine să piară un om decât tot neamul?!"
Cine a văzut vreodată o aspidă care în loc de venin să verse dulce miere?
Și cine a văzut vreodată flacără și arzând și răcorind deopotrivă?
Cine a mai auzit minciun-adeverindu-se, precum Caiafa?
Căci fără de voie a profețit că pentru toți vei muri Tu, Mântuitorul meu,
Ca Adam să salte de bucurie.

5. Astfel grăi Arhiereul, dar cele ce grăia n-a priceput,
Căci pizma l-a orbit și l-a împins la ucidere: pizmei
Uciderea-i urmează - martor este Abel, de Cain pizmuit și mai pe urmă ucis,
Iar acum Hristos Însuși pătimește, cu dragoste dorind pe poporul pizmaș.
Întărâtat spre mânie, a arătat iubire,
A vindecat pe bolnavi și drept mulțumire,
Pătimește și Se răstignește ca pe Adam să-l bucure.

6. Neputând suferi mulțimea minunilor Tale,
Mulțimea celor fărădelege striga:
„Ia-L! Răstignește-L! Răstignește-L!
Ducându-L la Pilat pe Cel Care duce toate,
Pe Cel Care va veni să judece pe împărați și pe săraci.
L-au trimis la judecată.
Pe dreptul judecător Îl judecă cel condamnat

Și pe Izbăvitorul, ca pe un tâlhar, L-a trimis la moarte cel ce trăia în întuneric.
Iar El Însuși primind a pătimi, a tăcut, răbdând toate,
Fără a grăi Cuvânt, a stătut înainte la Judecată
Pentru ca Adam să se bucure.

7. Fără de glas a stătut Tunetul,
Fără de cuvânt, Cuvântul,
Căci de-ar fi înălțat glasul, nu ar fi fost biruit,
Și biruind, nu S-ar fi răstignit și Adam nu s-ar fi mântuit.
Pentru aceea, ca să pătimească
Cel Ce pe cărturari i-a prins în laț,
Tăcând, a biruit.
Văzând așadar judecătorul pe cel ce nu vorbea, a stat în cumpănă cuprins de tulburare, și a zis: „Ce voi face celui care nu vorbește?”
Iar aceia răspunseră: „Este vinovat cela pe care noi îl împricinăm,
Fiindcă se preface surd, ca să bucure pe Adam”

8. E de folos ca Eu acum să merg la moarte”, a zis Mântuitorul meu
Către poporul cel călcător de Lege,
Căci pe Pilat, socotindu-l necuvântător,
De Cuvânt nu l-a învrednicit.
„În schimb, pe fiica lui Iair cândva numai prin cuvânt am înviat,
Iar pe fiul cel singur născut al văduvei l-am sculat
Și pe Lazăr numai strigându-l, pe cel ce zăcea fără de suflare, întorcându-l, tuturor l-am arătat.
Și pentru aceasta, negreșit, ori mai curând, drept plată, pătimesc și mor ca să bucur pe Adam.”

9. Dar, când poporul a auzit cuvintele cele izvorâtoare de miere,
Cum era plin de fiere, a răspuns:
„- Nu pentru acestea Te răstignești, ci pentru că ai dezlegat sâmbăta”
„- Și oare ce era mai bine, să miluiesc un bolnav sau ziua sâmbetei să cinstesc?
Voi înșivă de multe ori ați dezlegat sâmbăta.
Iar Eu nu am ieșit din sânul Tatălui pentru sâmbătă
Se îmbolnăvise firea omenească și din înălțime văzându-o,
Fără de întârziere am venit
Ca Adam să se bucure.

10. Căci ziua sâmbetei nu slăbește puterea iadului și nu alungă boala,
Nu-i vindecă pe slăbănogi, afară numai de Domnul Sâmbetei,
Eu, Cel răstignit.
Căci păzitor al multor sâmbete s-a făcut orbul și de întuneric în jug era ținut.
De multe ori a cinstit multe sâmbete
Și slăbănogul bolnav de treizeci și opt de ani până-acum,
Dar, la fel, nu s-a tămăduit, din patu-i nu s-a sculat,
Până ce n-am venit Eu ca să se bucure Adam.

11. Ați auzit ades batjocura multora dintre cei ce locuiau în jurul vostru
Ca țiitori ai sâmbetei și în același timp bolnavi:
Căci neamurile pururea ziceau: „Unde este Dumnezeul lor?
Să depărteze bolile de la ei Cel Ce este cinstit de aceștia prin Lege!”

Acestea zicându-le, până și vrăjmașii voștri vă acopereau de ocări și batjocuri, încolțindu-vă și grăindu-vă de rău:
Iar Eu pe toți i-am mântuit, sâmbetei mai multă slavă dându-i,
Ca să se bucure Adam.

12. Nedrept am părut drepților când am primit pe desfrânata ce se pocăia,
Care și-a agonisit picioarele mele drept dascăli înfrânării,
Care crezu în Mine cu dăruire
Și cu ploaie de smerite lacrimi mi-a spălat tălpile
Pe care marea nu le-a udat[79],
Care a uns cu mir capul Meu
Pe care Înainte mergătorul s-a temut cu mâna să-L atingă,
Până ce Eu nu i-am dat poruncă,
Cea care mai dinainte a arătat pe cele pe care acum le rabd,
Voind și iubind ca să se bucure Adam.

13. După ce acestea le-a grăit Iisus, a auzit poporul cel însetat de sânge
Și sălbatic și ca un leu a răcnit, ca să ia sufletul mielului Hristos,
Iar Pilat împlinindu-le voia, pe Tine, Cel blând, Te-a biciuit.
Astfel a muncit spatele Tău,
Tu însă chinuindu-i coasta[80], i-ai arătat puterea Ta
Căci soția acestuia atunci a strigat neumbrit:

---

[79] Se referă la minunea Mântuitorului mergând pe apă.
[80] Se referă la soția lui Pilat, numită coasta lui, după modelul Evei.

„Pe Judecătorul tău Îl judeci, ca să se bucure Adam."

14. Mântuitorul a răbdat biciul, legat era dezlegătorul tuturor,
Fiind dezbrăcat și întins pe stâlp,
Cel Care mai înainte a grăit lui Moise și lui Aaron în chip de stâlp de nor,
Cel Care stâlpii pământului a ținut, precum a spus David, a fost pironit pe stâlp;
Cel Ce a arătat poporului calea în pustie,
Căci înaintea lor a mers în chip de stâlp de foc
Pe stâlp a fost suit.
Piatra din unghi pe stâlp, ca piatră să taie Biserica[81],
Pentru ca Adam să se bucure.

15. Totuși, biciuindu-L pe doctor, I-a pironit Pilat palmele pe cruce.
Pentru aceasta, s-a prefăcut fără de vină, dar a fost aflat răspunzător,
Căci și biciuindu-L, L-a dat la răstignire și „nevinovat sunt" zice
Cine a auzit vreodată ucigaș zicând către junghierul său:
„Cu tine am ucis, dreptu-i să nu fiu pedepsit"?
Așa și Pilat, folosindu-se de paloșul celor fărădelege
La moarte L-a dat pe Ziditorul
Ca Adam să se bucure.

---

[81] Foarte frumos joc de cuvinte: expresia biblică din viziunea lui Daniel, piatra desprinsă (tăiată) din munte, ca un chip veterotestamentar al Mântuitorului Hristos, devine aici chip al Bisericii care înlocuiește piatra cea din capul unghiului.

16. „Răstignește-L”, a auzit ucigașul pe hulitori strigând și, voia-le plinind-o,
A predat crucii, nu din constrângere, pe Cel pe Care a voit a-L răstigni.
Auzind „vei fi dușman lui Cezar”, s-a temut ca un laș,
Căci a voit a fi mai curând dușman Atoatefăcătorului decât lui Cezar,
Preferând Vieții, viața de acum.
Deci cum nu va fi vinovat cel care, de dragul celor fărădelege,
A ucis pe Cel Viu, ca Adam să se bucure.

17. Aruncând asupra lor vina, L-a ucis prin ei pe Hristos
Găsind în ei îndreptățire care ziceau
Că „sângele Lui va fi asupra lor și asupra copiilor lor”
Fiilor nenăscuți părinții înșiși le-au țesut veșmânt de blestem,
La propria lor rană s-a adăugat nouă rană pentru urmașii lor,
Dreaptă pedeapsă pentru răutățile lor din neam în neam până-n veac:
Iar noi, primind sângele Mântuitorului,
Aflăm mântuire, ca să se bucure Adam.

18. Pierea de sete cel născut din pământ, ars de arșiță
Rătăcea în pustie, în pământ fără de apă,
Și nu a găsit nenorocitul cu ce să-și potolească setea.
Iar Mântuitorul meu,
Izvorul bunătăților a izvorât apele vieții strigând:

Din pricina coastei tale ai însetat:
Bea din coasta mea[82] și nu vei mai înseta în veac.
Căci îndoite ape din aceasta curg:
Unul care adapă și altul spală pe cei necurați,
Ca Adam să se bucure.

19. Așadar, cine oare ar spune că ar fi coasta lui Hristos a unui simplu om?
Căci Hristos este om desăvârșit și Dumnezeu desăvârșit.
În două nu S-a despărțit: unul era dintr-Unul Tatăl ieșit,
Și pătimind Însuși era
Și tot El nepătimind, murind, dar nefiind mort;
Ci viu cu dumnezeirea, fiind mort doar cu trupul;
Pe care mai înainte L-a închipuit Tatăl prin Isaac pe munte.
Acesta, în loc de miel, a fost adus jertfă și s-a coborât de pe jertfelnic viu
Ca și Mântuitorul meu, ca să se bucure Adam.

20. Un alt chip al lui Iisus a fost profetul Iona în pântecele chitului
Înghițit, dar nu mistuit, precum și Domnul în mormânt.
Acela după trei zile a ieșit din chit, precum Hristos din mormânt.
Acela, propovăduind în Ninive, a mântuit-o,

[82] Imagine care amintește de sedelnele de la denia de joi seara: "Coasta Ta cea purtătoare de viață, revărsându-se ca un izvor din Eden, adapă, Hristoase, Biserica Ta, ca un rai cuvântător de unde, împărțindu-se ca la început în patru Evanghelii, adapă lumea…" apoi "împunsu-te-ai în coastă ca să-mi țâșnești mie pâraie de viață…" *Triod*, *op. cit.* p. 533

Iar Hristos a mântuit întreaga lume și întregul pământ,
Arătându-ne nouă toate mai dinainte prin profeții,
A venit ca să le plinească și pe Adam să îl bucure.

21. Dăruind mântuire celor smeriți și purtându-și crucea pe umeri, ca trofeu al biruinței,
A ieșit pentru a fi răstignit și să răstignească pe cel ce ne-a rănit.
Astfel, le-a plinit pe toate câte ne erau de folos
Și a alergat de voie la moarte,
Și-a dat la scuipări fața la care serafimii nu rabdă să privească,
Căci își acoperă cu aripi fețele.
Disprețuind rușinea, a voit să îmbrace haină de ocară,
Ca să se bucure Adam.

22. Au adăpat cu oțet pe izvorul celor mai dulci unde
Și fiere au dat celui care le-a plouat mana în pustie
Și apă din piatră le-a izvorât.
Cel Ce cu trestia a fost bătut peste creștet
Cu trestie a semnat izgonirea potrivnicilor,
Gol pe cruce fiind întins, i-a dezgolit de viață pe dușmani,
Punându-i pe ei batjocură și râs morților și viilor dimpreună,
A fost coborât de pe cruce, înfășurat în giulgiu
Și încredințat mormântului, ca să se bucure Adam.

23. Pe El Să-L slăvim, iar tu, cel ce te-ai născut din pământ,

Laudă adu Celui Ce a pătimit
pentru tine; pe Acesta peste puțină vreme
Viu văzându-L, primește-L înlăuntrul sufletului,
Căci din morminte va veni să te ridice
Și să te înnoiască pe tine, omule,
Gătește-ți dar suflet curat,
Astfel ca Împăratul tău să-și facă din el cer pentru sălaș.
Încă puțin și va veni să umple de bucurie pe cei întristați
Ca să se bucure Adam.

IMNUL ÎNVIERII DOMNULUI

Cum am anticipat deja în introducerea la *Imnul Patimii* Mântuitorului, de îndată ce se declanşează drama pătimirilor pe cruce, toate momentele sunt surprinse atomizat, în nuclee ce se succed independent, prezentându-se apoi amplificat, cunoscând dublete sau triplete imnice; nici *Imnul Învierii* nu se abate de la această structură, seria imnică deschizându-se cu pogorârea în Infern a Mântuitorului, o temă tratată de Sf. Roman şi cu ocazia *Imnului Patimilor* sau a *Imnului Învierii lui Lazăr*. Tema coborârii în infern intră astfel într-un paralelism perfect ca un *pendant* al temei principale, nuanţând şi potenţând biruinţa Învierii. În imnul pe care l-am ales, autorul se opreşte asupra momentului imediat următor Învierii, descoperirea mormântului gol de către femeile mironosiţe şi revelarea treptată a adevărului Învierii. Ca şi în alte imne, Roman Melodul evită prezentarea directă, sustrăgându-se astfel oricărei constrângeri descriptive şi narative, pentru a lăsa loc unei desfăşurări pur dramatice: dialogul dintre femeile mironosiţe, dintre Maria Magdalena şi ucenicii Domnului, dintre înger şi femeile mironosiţe, împletirea monologului cu dialogul, toate acestea nu fac decât să sublinieze densitatea dramatică a textului. Dialogul Mariei cu Mântuitorul amplifică textul Evangheliei glosându-l, iar scena este repovestită fără multe detalii, tot în stilul direct, diluând la maximum orice tendinţă narativă, fapt foarte adecvat temei tratate, aceea a răspândirii veştii celei bune: „A înviat Domnul dăruind celor căzuţi Învierea.” Cuvântul zboară de la un personaj la altul şi dramaticul se naşte nu din tensiunea interioară a evenimentelor, ci din felul în care vestea cea

bună se împrăştie, din felul în care Cuvântul Învierii însufleţeşte fiecare personaj în parte:

„Ca o ramură de măslin, primeşte pe buze Cuvântul
Şi celor din neamul lui Noe du-le vestea cea bună
Care-nsemnează că-a murit moartea şi că-a înviat
Cel ce dăruieşte celor căzuţi Învierea."

O altă funcţie a dramaticului ce transpare din versurile imnului este cea hermeneutică. Dialogul oferă un bun prilej şi cadru interpretării textului Evangheliei din perspectiva tâlcuirilor devenite tradiţionale, încât dialogul devine o adevărată glosă, împletind relatarea evanghelică şi discursul interpretativ. Astfel, sfântul Roman pare a urma îndeaproape tâlcuirile sfântului Ioan Hrisostomul, *Omilia la sf. Lazăr cel înviat a patra zi, Hagiografikes*, scurte tâlcuiri ale aceluiaşi autor la Scriptură, precum şi *Comentariul lui la Evanghelia după Ioan*, sau ale lui Eusebiu al Cezareii din *Peri diafonias evangeliwn*, prin care urmăreşte explicarea disonanţelor de detaliu ale celor patru Evanghelii. De aici impresia de libertate faţă de textul Evangheliei, văzut din perspectiva tâlcuirilor succesive, mai ales ale sfântului Ioan Gură de Aur de care sf. Roman era foarte ataşat, preluând multe dintre imaginile poetice şi retorice ale acestuia.

Proimion I

De te-ai şi pogorât la moarte, Cela ce eşti fără de moarte,
Şi puterea Iadului o ai surpat,
Şi ai înviat ca un biruitor, Hristoase Dumnezeule,
Femeilor mironosiţe zicându-le: Bucuraţi-vă !
Şi apostolilor pace dăruindu-le

Şi celor căzuți Învierea[83].

Proimion II

Femeile mironosițe, venind la groapa Ta
Şi neaflând Preacurat trupul Tău,
Cu lacrimi de milostivire au zis:
„Furat-au oare pe cel furat de vindecare de femeia cea cu scurgerea de sânge?
Sau a înviat Cel ce mai înainte de patimi Şi-a vestit Învierea?”
Adevărat Hristos a înviat!
Celor căzuți dăruind Înviere.

1. Către cel ce mai înainte de soare, soare apunând în mormânt s-a arătat.
De dimineață femeile mironosițe au alergat la mormânt,
Căutându-L ca lumina zilei şi unele către altele strigau:
O, prietene, veniți, să ungem cu miruri
Trupul cel de viață făcător
Şi care acum s-a îngropat,
Trupul care a înviat pe Adam cel căzut
Şi care acum S-a întins în mormânt.
Să mergem, să alergăm precum magii,
Să ne închinăm şi să-I ducem miruri în dar
Celui înfăşat nu în scutece, ci în giulgiuri.
Să plângem şi să strigăm: O, Stăpâne, ridică-Te,

[83] Ca de obicei, recunoaştem şi aici proimioanele sf. Roman care au pătruns în canoane sub numele de condac, exact în forma în care se prezintă astăzi, în *Triod, Minee* sau alte cărți liturgice, numai că anonime.

Şi celor căzuţi dăruieşte-le Învierea.

2. Pe când femeile cele de Dumnezeu purtătoare acestea-şi grăiau,
Au înţeles şi altceva mai plin de înţelepciune
Şi au grăit între ele zicând: Femeilor, pentru ce vă înşelaţi?
Căci cu adevărat Domnul este închis în mormânt.
Dar oare până-acum a putut fi ţinut Cela ce ţine cu suflarea-I pe cele însufleţite ?
Încă şi mort ar zăcea în mormânt ?
De necrezut şi nebunesc cuvânt!
Pentru aceea, înţelegeţi şi aşa să facem: Să plece Maria şi să vadă groapa şi celor ce va zice, noi vom da încredinţare
Căci poate înviază, precum a zis mai înainte, Cel fără de moarte,
Celor căzuţi dăruind Înviere.

3. Cu acest, gând înţeleptitele femei astfel îndreptându-se
Au trimis înainte, pe cât cred, pe Maria Magdalena
La mormânt, cum spune Teologul.
Era întuneric, dar pe aceea o lumina dorul;
Şi-ndată ce zări stânca prăvălită de la intrarea în mormânt,
Întorcându-se-n grabă, a zis:
Ucenicilor vestiţi ce am văzut
Şi nu mă tăinuiţi, de aveţi minte:
Piatra nicidecum nu mai acoperă mormântul.
Oare nu cumva a fost luat Domnul meu?
Căci paznicii nu s-au arătat, ci toţi au fugit.
Oare nu a înviat
Cel Ce dăruieşte celor căzuţi Învierea?»

4. Când au auzit acestea Chefa şi fiul lui Zevedeu
Au alergat deîndată pe întrecute,
Dar mai înaintea lui Petru a fost aflat Ioan.
Şi ajungând primul, nu a intrat totuşi în mormânt,
Ci a rămas să aştepte pe corifeu,
Pentru ca mielul să urmeze îndată după păstor, precum cu-adevărat se şi cuvine.
Căci lui Petru i s-a spus: „Petre, mă iubeşti? paşte mieluşeii Mei de voieşti”
Lui Petru i s-a zis: „Fericite Simone, ție îți voi da cheile Împărăției”
Şi tot lui Petru mai înainte sub călcâie i-a supus valurile pe care umbla
Cel ce dăruieşte celor căzuți Învierea.

5. Dar precum am zis puțin mai înainte, Petru şi Ioan
Au ajuns la mormânt, la spusele Mariei
Şi au intrat înlăuntru, dar pe Domnul nu L-au aflat.
Când pentru aceasta cutremurându-se sfinții au zis:
„Pentru ce nu ni S-a arătat nouă?
Oare n-a socotit prea multă îndrăznirea noastră?
Căci mult am cutezat.
Poate afară trebuia să fi rămas
Şi de afară să fi privit la cele din mormânt.
Căci acest mormânt nu mai este ca un mormânt oarecare,
Ci cu adevărat e tronul lui Dumnezeu
Căci în el a fost şi S-a sălăşluit precum a binevoit
Cela ce dăruieşte celor căzuți Înviere.

6. Aşadar îndrăzneala noastră s-a întors în cutezanță
Sau mai degrabă îndrăzneala s-a socotit mândrie
Şi de aceea poate nu ni S-a arătat, ca unor nevrednici"
Pe când acestea grăiau înțelepții prieteni ai Ziditorului,
A zis Maria care-i urma
„Preoți ai Domnului şi cu adevărat fierbinți iubitori de Dumnezeu,
Nu socotiți aşa,
Ci stăruiți, să nu vă scadă râvna
Căci ceea ce s-a petrecut era din iconomia Lui
Ca femeile cele ce-ntâi au căzut
Şi-ntâi să-L vadă Înviat,
Căci a voit ca nouă-ntâi care ne tânguiam
Să dăruiască «bucurați-vă»
Cel ce dăruieşte celor căzuți Învierea".

7. De-ndată ce-astfel pe sine se încredință Maria,
Rămase în mormânt după ce sfinții plecară.
Căci încă i se părea că trupu-I fusese ridicat.
Şi de aceea striga nu prin cuvinte, ci cu lacrimi:
Vai mie, Iisuse al Meu, unde Te-au pus?
Şi cum ai răbdat să fii purtat de mâini prihănite,
Cela ce eşti fără prihană?
Sfânt, Sfânt, Sfânt strigă
Serafimi cu şase aripi şi heruvimi cu ochi mulți
Şi umerii lor cu greu Te poartă.
Cum oare acum rătăcite mâini Te ridicară?
Înainte-mergătorul, botezându-Te, îndărăt şi-a tras mâna

Şi a strigat: Tu mă botează pe mine,
Care celor căzuți dăruieşti Învierea.

8. Iată, de trei zile stai în mormânt, Cel ce pe toate le înnoieşti.
Cel ce ai înviat pe Lazăr de patru zile mort.
Şi pe cel înfăşurat în giulgiuri l-ai arătat alergând,
Acum Însuți eşti întins în mormânt
Şi cât aş vrea să ştiu unde Te-au îngropat,
Pentru ca, precum desfrânata, cu lacrimi să ud
Nu numai picioarele, ci întreg trupul Tău şi mormântul,
Zicând: Stăpâne, precum pe fiul văduvei înviat-ai, înviază şi Tu,
Cum pe fiica lui Iair la viață-ai întors.
Pentru ce încă mai zăboveşti în mormânt?
Înviază, arată-Te, fă-Te văzut celor ce Te caută pe Tine,
Celor căzuți dăruind Înviere.

9. Pe cea biruită de lacrimi şi răpusă de dor
Văzându-o Cela ce vede toate, pe Maria Magdalena,
S-a milostivit şi S-a arătat zicând copilei:
„Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți în mormânt?"
Apoi Maria, întorcându-se către El, a zis:
„Plâng fiindcă L-au luat pe Domnul din mormânt
Şi nu ştiu unde L-au pus.
Dar fără-ndoială a ta-i această faptă.
Căci, dacă nu mă-nşeală ochii, tu eşti grădinarul
Aşadar, dacă tu ai luat trupul, spune-mi
Şi eu Îl voi lua pe Mântuitorul meu.
El este Domnul şi Învățătorul meu,

Cela ce dăruieşte celor căzuţi Înviere.

10. Cela ce inimile cercetează şi pătrunde rărunchii
Ştiind că glasul Lui Maria îl cunoaşte,
Ca un păstor, pe nume strigă mioara cea rămasă-n urmă,
Zicând: „Maria!" Iar ea, de-ndată cunoscându-L, spuse:
„De bună seamă, Păstorul meu cel bun mă cheamă,
Ca să mă numere cu celelalte nouăzeci şi nouă,
Căci văd în spatele Celui ce mă strigă
Trupuri de sfinţi şi cete de îngeri.
Pentru aceea, nici nu zic: Cine eşti Cel ce mă chemi pe nume?
Căci limpede am cunoscut Cine este Cel ce mă strigă:
-Rabuni!-, El Însuşi este cum am zis mai Înainte, Domnul meu,
Cel ce dăruieşte celor căzuţi învierea.

11. De fierbinţeala dorului şi dragoste-arzătoare
Copila fiind cuprinsă, vru cu mâna-a cuprinde pe Cel ce-n chip necircumscris
Cuprinde toată făptura.
Îndată Ziditorul, nu ca să-i mustre râvna, ci la cele dumnezeieşti ridicând-o,
A zis: „Nu Mă-atinge, sau poate doar un muritor mă socoteşti?
Dumnezeu sunt, nu Mă-atinge!
O, cuvioasă, deschide ochiul tău spre cer,
Şi cugetă la cele mai presus de ceruri:

Acolo caută-Mă! Căci voi urca la Tatăl Meu de Care nu M-am despărțit nicicând
Căci împreună-veşnic sunt cu El, de-acelaşi tron şi cinste
Cela ce dăruieşte celor căzuți Învierea”.

12. Grăiască de acuma acestea limba ta, femeie,
Şi fiilor împărăției le tâlcuieşte taina, celor
Ce-aşteaptă Învierea Mea, Cel Viu.
Mă folosesc de tine ca de o trâmbiță cu mare glas:
Vesteşte „pace vouă” în temător auz,
Aleşilor Mei prieteni ce s-ascund,
Pe toți trezeşte-i ca din somn
Ca să mă-ntâmpine şi sfeşnice să aprindă,
Zi-le: Mirele S-a ridicat din mormânt
Şi a lăsat mormântul gol.
Lepădați, o, apostoli, gândul trist al morții, căci a Înviat Hristos,
Celor căzuți dăruind Înviere”.

13. Cum dar limpede a auzit toate cuvintele Cuvântului,
S-a întors fecioara şi a zis celor dimpreună cu ea:
„Minunate-s, femeilor, cele pe care le-am văzut şi povestesc acum,
Deci să nu socotească cineva nebunii cuvintele mele,
Căci nu am fost înşelată, ci inspirată.
Căci m-am umplut de vederile şi dumnezeieştile grăiri ale lui Hristos
Cum şi când, aflați de la mine:
După ce m-au lăsat cei veniți dimpreună cu Petru,
Stăteam plângând lângă mormânt,

Căci socoteam că trupul dumnezeiesc al Celui fără de moarte
A fost luat din groapă.
Dar îndată, milostivindu-Se de lacrimile mele, S-a arătat mie
Cela ce dă celor căzuți Înviere.

14. S-a preschimbat deodată tristețea-n bucurie
Şi dintr-odată toate mi s-au făcut alean şi veselie,
Şi nu şovăi a zice: Ca Moise fost-am slăvită,
Căci L-am văzut, L-am văzut nu în munte, ci în mormânt,
Nu în nor, ci în trup
Pe Stăpânul norilor şi al celor fără de trup
Pe Cel ce a fost mai 'nainte, este şi va fi,
Zicându-mi: Maria, aleargă, celor ce Mă iubesc le dă veste
Că-am înviat. Ca o ramură de măslin[84], primeşte pe buze Cuvântul
Şi celor din neamul lui Noe, du-le vestea cea bună
Care-nsemnează că a murit moartea şi că a înviat
Cel ce dăruieşte celor căzuți Învierea.

15. Auzind acestea, ceata tinerelor cuvioase
Într-un glas răspuns-au Magdalenei Maria:
Adevărat ce spui şi toate împreună laudă ți-aducem,

---

[84] Aluzie la porumbelul trimis de pe corabie de Noe pentru a vedea dacă s-au retras apele. Acesta se întoarce aducând vestea cea bună a izbăvirii, purtând în cioc o ramură de măslin. E limpede că este un tip al lui Hristos â, închipuit de ramura de măslin, vestea cea bună a Mântuirii oamenilor.

Căci nu suntem necredincioase, ci numai de aceasta ne minunăm,
Cum de până-acum a zăbovit în mormânt
Şi împreună cu morții a răbdat a fi numărată Viața
Trei zile la rând,
Că avea să se întoarcă din cele de sub pământ
Aceasta o nădăjduiam şi noi, pentru aceea ziceam:
Pe cel ce-n chit odinioară-a locuit, atunci l-a scos afară,
Cum dar putea de moarte să fi fost ținut,
Şi dacă pe Iona din fiara mării l-a smuls oarecând, şi din mormânt se va ridica
Cel ce dăruieşte celor căzuți Învierea.

16. Dar acum să nu socoteşti, cuvioasă, că spusele tale au vreo scădere.
Drept ai vorbit şi nimic din ele nu şchioapătă,
Adevărat cuvântul şi aşezată purtarea-ți,
Numai că, Maria, voim cu tine să împărtăşim tuturor bucuria,
Pentru ca nu doar un singur mădular dintre noi să se desfăteze,
Iar celelalte, moarte, să rămână fără-a gusta din Viața aceea
De Care tu te-ai bucurat din plin.
Fie dar dimpreună cu tine şi gurile noastre pline de Cuvânt,
Să întărească mărturia ta, pecetluind-o.
Să mergem dar, degrabă, la mormânt
Ca să adeverim arătarea Domnului,
A tuturor fie, prietenă, slava ce ți-a dăruit ție
Cela ce dăruieşte celor căzuți Învierea.

17. Astfel grăind, adunarea femeilor de Dumnezeu purtătoare
A ieşit din cetate împreună cu cea care a povestit,
Şi de departe zărind mormântul au strigat:
„Iată locul sau, mai degrabă, iată, sânul cel fără de prihană!
Vedeți pe cel ce a purtat pe Împăratul,
Iată-l pe cel ce a încăput pe Cel pe care cerurile nu-L încăpură,
Dar sfinții îl cuprind.
Laudă ție, cântare ție, Sfinte Morminte,
Mic şi nesfârşit, sărac şi bogat,
Lăcaşul vieții, vas primitor al păcii,
Semn de bucurie, mormântul lui Hristos!
Mormânt unuia singur, dar slava lumii întregi, precum a binevoit
Cela ce dăruieşte celor căzuți Învierea.

18. Aşadar, după ce au preamărit cu laude Mormântul Dătătorului de Viață,
S-au întors şi au văzut pe cineva pe piatră şezând şi de spaimă, s-au tras îndărăt,
Cuprinse de-adâncă evlavie, plecându-şi capul
Şi cu frică mare aşa grăind:
„Ce este acest chip străin şi a cui e-nfățişarea?
Cine-i cel pe care-l privim cu ochii?
Oare Înger? Sau om? De sus pogorât,
Sau mai curând din pământ nouă ne-a răsărit?
Foc este, lumină țâşneşte, fulgeră, scânteiază
Să fugim, fetelor, flăcările să nu ne cuprindă,
Dumnezeiască ploaie, din cer stropeşte pe cei însetați de tine
Celor căzuți dăruind Învierea.

19. Ne vor călăuzi acum pe noi ca roua[85] cuvintele
Gurii Tale, Cuvinte, bucuria celor întristați,
Viața tuturor, ca să nu pierim de frică.
Acestea, pe cât socotesc, le ziceau femeile de Dumnezeu purtătoare,
Şi înşirau litanii, până când, mişcat, cel ce şedea pe piatră
Rosti către femei: „Nu aveți teamă voi,
Ci aceşti paznici
Vor tremura, vor încremeni şi vor pieri
De spaima ce-o inspir, ca să priceapă
Că Îngerilor li-i Stăpân
Cel pe Care ei acum păzesc, dar nu Îl țin,
Căci Domnul a înviat şi ei nu ştiu cum S-a ridicat
Cel ce dăruieşte celor căzuți Învierea.

20. De-acuma voi veți fi-nveşnicite, femei de Dumnezeu purtătoare, şi nu veți muri!
Pe Ziditorul îngerilor căutați a vedea,
Pentru ce dar vă temeți doar de vederea unui înger?
Slujitor sunt al Celui ce S-a sălăşluit în acest mormânt,
Fire şi rânduială de slujitor am.
Și-n rânduiala-n care am fost pus, acestea mi s-a poruncit să vă vestesc:
Hristos A înviat!
Zdrobit-a porțile de-aramă ale Iadului
Și-ncuietorile de fier le-a rupt
Și profeției liman i s-a fost pus.

---

[85] Aluzie la Ghedeon.

Şi fruntea sfinţilor a înălţat.
Veniţi, femeilor mironosiţe, şi vedeţi unde a fost pus Cel fără de moarte,
Cel ce dăruieşte celor căzuţi Învierea.

21. Luând neprihănită îndrăzneală din cuvântul îngerului,
Femeile au răspuns către acesta cu înţelept cuvânt:
Adevărat a înviat Domnul! precum mai dinainte-ai zis,
Arătându-ne nouă prin cuvânt şi prin înfăţişare,
Că a înviat cu-adevărat Cel Multmilostiv,
Dacă nu ar fi înviat şi nu ar fi ieşit din mormânt,
Tu la mormânt pe piatră nu ai fi stătut şezând.
Când oare vreun comandant de oaste, fiind de faţă Împăratul,
Ar sta jos şi vorbe ar schimba cu cineva?
Şi chiar dacă pe pământ s-ar săvârşi acestea,
Cu neputinţă sunt la cei dintru înălţime,
Acolo unde este tronul nevăzut şi unde stă Cel Negrăit,
Cel ce dăruieşte celor căzuţi Învierea.

22. Amestecând cu frica bucuria, şi veselia cu-ntristarea
S-au întors de la mormânt, precum învaţă Evanghelia,
La Apostoli şi le-au zis lor femeile:
Pentru ce vă pierdeţi cu firea? Şi pentru ce faţa v-ascundeţi?
„Sus inimile! Hristos a înviat!
Adunaţi-vă-n cor şi ziceţi odată cu noi:
„A înviat Domnul!”

Strălucit-a Cel ce a răsărit mai înainte de Luceafăr.
Nu vă ofiliți! Ci înfloriți.
Arătatu-s-a primăvara. Odrăsliți ramuri
De rod purtătoare, nu sterpe!
Toți să batem din palme şi să zicem: „S-a sculat
Cel ce dă celor căzuți Înviere."

23. Iar cei ce-au ascultat cu-nțelepciune şi bucurându-se de cuvânt
Au rămas uluiți şi-au răspuns către femei:
De unde-i vestea-aceasta, copile, povestiți-ne ce spuneți!
Un înger poate v-a vestit-o? –Da, le fu răspunsul, ne-a şi grăit şi ne-a arătat deopotrivă,
Şi Dumnezeul şi Făcătorul îngerilor
A fost văzut de Maria şi i-a zis ei: zi alor Mei!
A înviat Domnul!
Veniți dar, ca berbecii, ca mieii oilor veniți cu toții să săltăm şi să zicem:
Păstorul nostru, vino, adună turma Ta, pe noi pe care frica ne-a împrăştiat.
Moartea ai călcat, vino la cei ce însetează de Tine
Cela ce dai celor căzuți Înviere.

24. Cu Tine să-nvieze, Mântuitorul meu, sufletul meu cel omorât,
Ca nu cumva prea multa Întristare să îl piardă şi-apoi să-l ducă la uitarea
Cântărilor acestora ce-s sfințitoare.
Da, Milostive Doamne, Te rog, nu mă trece cu vederea pe mine, cel întinat,
Căci în păcate şi în fărădelegi
M-a născut maica mea.

Părintele meu cel sfânt şi preabun, sfinţească-se numele Tău pururea
În gura mea şi pe buzele mele,
În glasul meu şi în cântarea mea!
Dă-mi mie har când voi vesti cântările Tale, Cela ce poţi
Celor căzuţi a dărui Învierea.

(Traducere Marian Mihai Macuc)

IMNUL LUI TOMA NECREDINCIOSUL

Proimion I

Toma, cu dreapta sa cea iubitoare de încredinţare,
A cercetat coasta cea de viaţă dătătoare, Hristoase
Dumnezeule;
Căci uşile fiind încuiate când ai intrat,
Împreună cu ceilalţi apostoli a strigat:
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru”.

Proimion II

Îndoiala lui Toma credinţă neîndoită a rânduit,
Mântuitorule, prin voia Ta,
ca nimeni vreodată Învierea să pună la-ndoială:
Căci nu Fiinţa Însăşi S-a arătat aceluia,
ci urmele cuielor din palmă şi-mpunsătura lăncii:
Pentru aceea a şi mărturisit:
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul Meu”

Proimion III

Necrezând Învierii Tale din morţi
Şi cercetând coasta Ta cea dumnezeiească
Cu credinţă a strigat Toma Geamănul:
„Stăpâne, iartă-mă pe mine, cel ce cu îndrăzneală
am atins coasta Ta
Şi primeşte-mă, Iubitorule de oameni,
Pe mine, cel ce nu mă îndoiesc nicicum,

Ci strig cu credinţă: „Tu eşti Domnul şi Dumnezeul meu!”

1. Cine a păzit nearsă palma mucenicului,
De coasta cea arzătoare a Domnului apropiindu-se?
Cine i-a dat ei această tărie, de osul cel de foc putându-se atinge?
Cu-adevărat, coasta cea pipăită.
Căci dacă nu ea l-ar fi întărit, cum ar fi pipăit dreapta cea de lut
cutremurătoarele patimi cele de sub cer şi cele de sub pământ?
Acest har i s-a dat lui Toma:
Ca să se atingă de coastă, iar lui Hristos să-I strige:
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.”

2. Cu-adevărat, rugul cel purtător de foc ardea şi nu se mistuia.
Şi cred celor scrise de Moise pentru mâna lui Toma.
Căci stricăcioasă fiind şi plină de spini, nu s-a ars
Când s-a atins de coasta ca de o flacăr-aprinsă
Şi, precum oarecând focul s-a pogorât în rugul de spini,
Acum a alergat către foc mâna în chip de rug.
Şi Însuşi Dumnezeu S-a fost arătat pe-amândouă păzind.
Astfel cred şi astfel Îl slăvesc pe acest Dumnezeu şi om, zicând:
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.”

3. Căci pentru mine a fost scris dreptarul acestei credinţe

Prin mâna lui Toma; căci aceasta, atingându-se de Hristos,
Trestie de scriitor s-a făcut ce scrie cu iscusință,
Scriind credincioşilor: de aici izvorăşte credința.
De aici a băut şi tâlharul şi s-a îndreptat.
De aici şi ucenicii şi-au adăpat inimile,
De aici, din izvor a scos Toma cunoştința celor pe care le căuta:
Bău cel dintâi şi apoi pe mulți adăpă,
Necrezând puțin, dar pe mulți convingându-i a zice:
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru”

4. Pentru care pricină, de ce sau cum de nu a crezut apostolul?
Să întrebăm, de vă pare, pe fiul lui Zevedeu,
Căci limpede-i că Ioan, în cartea Evangheliei,
Cuvintele Geamănului a scris.
Căci zice înțeleptul : După învierea lui Hristos
Ceilalți ucenici au grăit către Toma:
O, prietene, văzut-am aicea pe Domnul!
Dar Toma îndat-a răspuns către dânşii:
Voi cei ce L-ați văzut, nu vă ascundeți, ci strigați:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!

5. Vestiți întregului popor cele ce-ați văzut şi auzit
Nu ascundeți, ucenicilor, sfeşnicul sub obroc!
Cele ce ziceți la-ntuneric, vestiți-le la lumină!
Veniți cu mine afară cu îndrăzneală!
Stați încă-n ascunzătoare şi spuneți aceasta ca să vă faceți curaj!
Grăiți cele înalte în taină, cu uşile închise,

Şi apoi strigaţi: văzut-am pe Ziditorul ascuns într-un ungher!
Să Se arate tuturor! Să afle toată făptura!
Să-înveţe muritorii a striga Celui înviat:
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!”

6. Cum voi putea crede vouă, auzind cuvinte cu neputinţă de crezut!
Căci dac-ar fi venit Răscumpărătorul, Şi-ar fi căutat sluga.
Dacă ziua ar fi răsărit, nu s-ar fi arătat dincolo de vreme.
De-ntr-adevăr se arăta Păstorul, ar fi chemat şi mielul.
A-ntrebat oarecând: «Unde aţi pus pe Lazăr?»
Iar acum nu a zis: «Unde-aţi lăsat pe Toma?»
Dar oare a uitat pe cel ce voia a muri cu El împreună?
Necredincios rămân până nu văd.
Atunci numai când voi vedea, voi pune mâna mea pe coasta Lui,
Atunci voi crede şi voi zice:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!

7. Încă pe când Toma grăia acestea fraţilor săi,
Apăru la ei în odaie Mântuitorul, îndrăznirea celor cu frică de Dumnezeu
Îndrăznirea nepătată a celor prigoniţi şi-ameninţaţi
În mijlocul ucenicilor S-a arătat prin uşile-ncuiate.
Dar văzându-L Toma, îndată-şi pleacă ochii-n jos,
Şi-nlăuntrul sufletului său zicea: Ce voi face?

Cum mă voi apăra acum în fața celor ce-o clipă mai 'nainte m-am îndoit?
Lui Petru ce să-i spun? Şi celorlalți ce voi grăi?
Pe cei pe care puțin mai înainte i-am luat în râs cum să-i înduplec şi cum voi striga:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!

8. O, de aş fi deprins şi eu tăcerea ca şi Iisus în sinedriu!
Dar m-a întărâtat a grăi priveliştea celor ce se bucurau.
M-am tulburat de cuvintele celor ce strigau cu bucurie:
Neumbrit am văzut viu pe Cel mort de voie!
Văzând deci vesel pe Petru, cel ce s-a lepădat,
Şi iarăşi bucuroşi pe cei fugiți cu el dimpreună,
Am pizmuit, căci căutam împreună cu ei să săltez de bucurie.
Aşadar, din pizm-am grăit cele mărturisite întocmai puțin mai înainte.
Să nu fiu certat, Iisuse al meu, ci primit a striga Ție:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!

9. Noapte mi s-a făcut mie şi întuneric adânc cuvintele celor împreună-slujitori cu mine;
Căci acestea nu m-au luminat, nu au aprins în sufletul meu
Făclia minunii pe care acum o văd mai presus de orice nădejde!
Căci acum Îl văd limpede pe Hristos iarăşi venind prin uşile-ncuiate.
Dar dacă vreme-aş fi avut să aflu că a venit astfel,
Nu aş fi fost necredincios. Căci nu aveam decât să cuget

La intrarea şi ieşirea Lui din Maria.
Ei doar mi-au spus că L-au văzut,
Dar cine nu L-a văzut pe El venind, cum va putea spune:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru

10. Aşa zicând în sine Geamănul, a vorbit şi Dumnezeului nostru,
Iar Cel ce cercetează norii, văzând pe Toma cu inima zdrobită,
Precum odinioară şi pe vameş,
L-a miluit strigându-i:
«Pune mâna ta aici!
Pentru ce te îndoieşti, spune-Mi, puţin credinciosule?
Sau care dintre ale Mele îţi par necrezute?
Răstignirea? Moartea? Sau Învierea aceasta?
Până când te vei îndoi mai mult?
Iată, acum Mă priveşti pe Mine, pe Cel ce ai voit să-L vezi, deci strigă:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru!

11. Adormit-am într-un mic mormânt şi după trei zile-am înviat,
Pentru tine şi pentru cei asemenea ţie m-am întins în mormânt,
Iar tu, în loc de mulţumire, mi-ai adus necredinţă.
Căci am auzit cele ce-ai spus faţă de fraţii tăi».
L-acestea Toma mai tare s-a înfricoşat şi a strigat:
Nu mă certa, Mântuitorule, căci în Tine cred pururea.
Dar lui Petru şi tuturor celorlalţi mi-a fost greu să le dau crezare,

Căci știu că au mințit Ție și-n ceasul răutăților s-au temut să-Ți zică:
„Tu ești Domnul și Dumnezeul nostru”

12. Văzând atunci Cela ce vede toate că Toma voia să lepede
Învinuirea necredinței, răspunse lui:
„Și tu erai cu ei în ceasul de care aduci vorba,
Toți M-ați lăsat singur în vremea înfricoșatei patimi,
Era greu timpul, Dydime, nu-i învinui,
Pentru aceea a fost scris: Bate-voi păstorul
Și se vor risipi oile turmei.
Pricepe ce îți spun, și fă cele ce-ai spus:
Vrei să mă atingi? Atinge-te zicând:
Tu ești Domnul și Dumnezeul nostru!

13. O, minune! O, îndelungă-răbdare!
O, nemăsurată blândețe!
Cel neatins Se lasă-atins! ținut de rob Se lasă
Și Stăpânul arată slugii rănile Sale.
În a căror vreme s-a cutremurat întreaga făptură.
De asemenea daruri Toma făcându-se vrednic,
Înalță rugăciune Celui ce l-a învrednicit:
„Rabdă, zicând, Stăpâne, cutezanța mea,
Cruță iarba, ridică-mi povara,
Să fiu slobozit de necredință, ca să cânt și să zic:
Tu ești Domnul și Dumnezeul nostru.”

14. Fii blând cu mine, pentru ca și eu de Tine să mă desfătez, Doamne,
Dă-mi mie deplină credință care sunt al Tău,
Ai răbdat celor străini de Tine,

Rabdă încă şi necredinţa celui al Tău, şi arată-mi mie rănile Tale,
Pentru ca din acestea ca dintr-un izvor să scot şi să beau.
Nu mă arde Mântuitorule, căci foc eşti prin fire,
Dar cu voia eşti trupul pe care Însuţi l-ai făcut.
Mă rog, acoperă-Te cu văl, cât de puţin,
Încât să mă primeşti şi pe mine ca pe femeia cu scurgerea de sânge,
Căci nu mă ating de haina Ta, ci Însuţi de Tine m-ating, zicând:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.

15. Ai auzit odată, bunule ucenic, fii credincios şi nu necredincios,
Nu te teme, nu te ard, căci îi păzesc pe cei ce rămân întru Mine.
Dacă-am învăţat pe cuptorul Babilonului să facă aceasta,
Cu cât mai mult nu o voi face şi nu o voi învăţa eu Însumi.
Oare decât păcătoasa care uns-a cu mir capul Meu
Şi cu părul Mi-a şters sfintele Mele picioare
Eşti tu mai întinat? Vino deci, prietene, nu ca să mă miruieşti,
Ci pentru ca tu însuţi să fii înmiresmat cu buna mireasmă a credinţei, strigându-Mi:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.

16. Da, Iubitorule de oameni, şi eu Te voi mirui, dar nu precum păcătoasa oarecând,
Şi nu voi alerga precum aceea la vânzătorul de miruri, strigând: «dă-mi mir!»

Voi aduce doar credința mea Ție, Celui ce ai mai presus decât mirul,
Harul - coasta Ta, al cărei mir atingând, mă bucur.
Slăvesc, Hristoase, pogorârea Ta cea vrednică de crezare,
Cum om Te-ai făcut pentru ca pe om,
Pe care l-ai plăsmuit cu mâna să-l izbăveşti din deşertăciunea idolilor
Şi care ai primit a fi pălmuit
Pentru ca pe mine să mă slobozeşti din patimi, ca să strig Ție:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.

16 [bis]
Acuma, Stăpâne, ştiind că ți-am descoperit cugetul inimii mele,
Tu, Care cunoşti cele mai lăuntrice gânduri, vezi-mi asemenea şi pricinile,
Dar deopotrivă îți strig: de mai înainte-ai cunoscut pe robul Tău cel credincios,
Căci acum văd coasta, pentru ca pe toți să-i învăț credința.
Ating osul Tău şi urmele cuielor,
Domn şi Dumnezeu te propovăduiescm,
Căci ca un Domn al slavei ai răbdat răstignirea pe lemn, tuturor arătând
Să strige Ție cu credință şi cu inimă curată
„Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru."

17. Asemenea şi tu ascultă, şi pricepe limpede: te-ai făcut părtaş înțelepciunii
Căci Eu, Înțelepciunea Tatălui, M-am făcut cunoscut oamenilor,

Fericit eşti în credinţă, dar Eu mai mult îi fericesc
Pe cei care-au venit la Mine numai din auz.
Tu atingându-te de Mine ai cunoscut acum slava Mea,
Dar aceia numai din auzul cuvintelor se închină Mie,
Căci mare este cugetul celor ce astfel au crezut
Ţie mă arăt ca unui ucenic al Meu,
Acelora ca unor sfinţi slujitori care strigă:
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.

18. Cu harul Tău mă întăreşte la suflet şi la trup şi mă mântuieşte, Dumnezeule Preaînalte,
Ca să mă ating şi eu de coasta Ta, primind harul tău,
Scump sângele Tău şi preacurat trupul Tău, mă voi izbăvi de răutăţile mele,
Ca să aflu iertare pentru căderile mele,.
Toma atingându-se de Tine a cunoscut acum slava Ta,
Dar eu mă tem, căci cunosc voile Tale
Cunosc şi faptele mele fărădelege, conştiinţa mă mustră,
Cruţă-mă, miluieşte-mă, cruţă-mă, Mântuitorul meu,
Pentru ca să strig Ţie cu credinţă prin fapte şi cuvinte
Tu eşti Domnul şi Dumnezeul nostru.

(Traducere Mihai Marian Macuc)

Bibliografie:

Surse Primare (ediții critice):

Cammelli. *Romani il Melode.* (*Testi Cristiani*, Florence, 1930).

Maas, P., Trypanis, C. A. *Sancti Romani Melodi Cantica* (*Cantica genuina*), Clarendon Press, Oxford, 1963.

Mâtons, Grosdidier de (José). *Romanos le Melode. Hymnes*. Sources Chrétiennes, Editions du Cerf, Paris, 1967.

Pitra, J.B. *Sanctus Romanus veterum melodorum princeps* (Rome, 1888).

Tomadakis, N. *Romanou tou Melodou hymnoi*, t. I-IV (Athènes, 1952-1961).

Krumbacher, K. „Miscellen zu Romanos" (*Sitzungsber. der bayer. Akad.*, 1909, vol. XXIV, 3e partie, p. 1-138).

Surse Secundare:

Braniște, Ene. *Liturgică generală*. Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002, pp. 315-335.

Brock, S. „From Ephrem to Romanos", in *Studia Patristica,* 20 (Leuven: Peeters, 1989), pp. 139-151.

Countryman, L. William, „A Monothelite Kontakion of the Seventh Century", in *The Greek Orthodox Theological Review*, XIX (1974) nr.1, p.23-26.

Dalmuis, I. H. „L'apport des Eglises syriennes, à l'hymnographie chrétienne", in *L'Orient Syrien* (Paris), 3 (1957), p.244-260.

Dostal, A. „Romanos le Mélode en traduction slavonne”, in rev. *Byzantina*, 5 (1973), p.87-98.

Fletcher, R. „Three Early-Byzantine Hymns and their Place in the Liturgy of the Church of Constantinople”, „Byzantinische Zeits”, 51 (1958), p. 53-65.

Gereand, E. „Acatistul”, in rev. *Byzantinische Zeitschrift*, 3 (1894).

Gray, G. F. S. *Hymns and Worship*, 1961.

Grosdidier de Mâtons (José). *Romanos le Mélode et les origines de l'hymnographie byzantine*, Lille, 1974, XVIII, 761 p.

„Romanos le Mélode et les origines de la poésie religieuse à Byzance” (Eglise nouvelle – Eglise ancienne), Série Patristique, 2 (Paris, Beauchesne), 1976, 336 p.

Hannic, Christian (editor). *Fundamental Problems of Early Slavic Music and Poetry*. Copenhaga, 1978, 258 p. (col. „Monum. Byzantinae”, subsidia VI).

Ivanka, Endre von. „Observații asupra poeziei liturgice bizantine”, în vol. *Literatura Bizanțului* (col. „Studii”), Bucureşti, 1971, p. 236-242.

Impellizeri, Salvatore, „Roman Melodul”, în vol. *Literatura Bizanțului* (col. „Studii”), Bucureşti, 1971, 226-234, 235.

Krumbacher, K. „Die Akrostichis in der griechischen Kirchenpoesie” (Sitzungsber. der bayer. Akad. d. Wissenschaft, philos.- philol. und histor. Klasse, Munich, 1903, vol. IV.).

„Studien zu Romanos” (*Sitzungsber. der bayer. Akad.*, 1889, vol II, pp. 1-156).

Lamb, C. A. *Psalms in Christian Worship*, 1962.

Lingas, Alexander. „The Liturgical Place of teh Kontakion in Constantinople”, in *Liturgy*, *Architecture, and Art in Byzantine World*, ed. Constantin C. Akentiev,

Byzantinorossica, 1 (Saint-Petersburg, 1995), pp. 50-57.

Louth, Andrew. *St. John Damascene*: *Tradition and Originality in Byzantine Theology.* (Oxford: Oxford University Press, 2002), p. 20.

Mateos, J. „La Psalmodie dans le rite byzantin”, in R.O.C., 15 (1965) pp.107-126.

„Prières initiales fixes des offices syrien, maronite, byzantin”, in rev. *L'Orient syrien*, XI (1966), 489-498.

Mioni, E. *Romano il Melode*. Saggio critico e dieci inni inediti (Turin, 1937).

Permiakov, Vitaly. „The Historical Origins of the Feast of Antipasha”, *St. Vladimir's Theological Quarterly*, 47 (2003), pp. 155-182.

Schneider, H. „Die biblischen Oden im christlichen Altertum”, *Freiburg*, în rev. *Biblica* XXX (1949), p. 28-65, 239-272, 433-452, 472-500.

Sophronios [Eustratiades], „Ho Hagios Ioannes ho Damaskenos kai ta poietika autou erga”, *Nea Sion*, 26 (1931), 27 (1932).

Taft, R. *The Liturgy of the Hours in East and West* (Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1985), pp. 189-190.

Wellesz, Egon. *A History of Byzantine Music and Hymnography* (Oxford: Clarendon Press, 2nd ed. 1961), pp. 171-245.

CUPRINS

Caseta tehnică:
Redactor: Sorina Munteanu
Tehnoredactor: Oana Mihaela Vestale
Design copertă: Ana-Maria Chiribuță
Bun de tipar 2006 Editura TRISAGION, Iaşi
Tiparul executat la Tipografia Multiprint Iaşi